

RAZSTAVA OB 36. FOLKLORNEM FESTIVALU V BELTINCIH

JOŽE BAKAN

V okviru 36. folklornega festivala v Beltincih je bila v prostorih beltinskega gradu od 27. 7. do 31. 7. 2006 tudi razstava fotografij godcev (žal pozabljenih), ki so prinašali izročilo naših prednikov, tako šege in ljudske glasbe, kakor tudi razveseljevanja ljudi na gostüvanjih, veselicah in drugih prireditvah. V času njihovega delovanja še ni bilo ne radia in televizije, ne elektrike in avtomobilov. Na igranja so hodili peš in nosili vsak po dva inštrumenta. Zunaj so igrali na razna pihala in trobila, znotraj pa so navedene inštrumente zamenjali z goslimi, flavto in kontrabasom. Kljub temu pa so bili zadovoljni, da so lahko prinašali veselje med goste, ki so ob njihovem igranju zaplesali in zapeli. Tako je bilo vse do prve polovice 20. stoletja, še posebej v Prekmurju. Spremembe so se začele komaj v drugi polovici 20. stoletja, ko se je z elektrifikacijo v Prekmurju pojavil radio. Šele takrat so lahko ljudje poslušali melodije in pesmi po radiu. Takrat se je pojavila tudi harmonika, ki je zamenjala nekatere inštrumente, in število godcev se je v sestavi zmanjšalo.

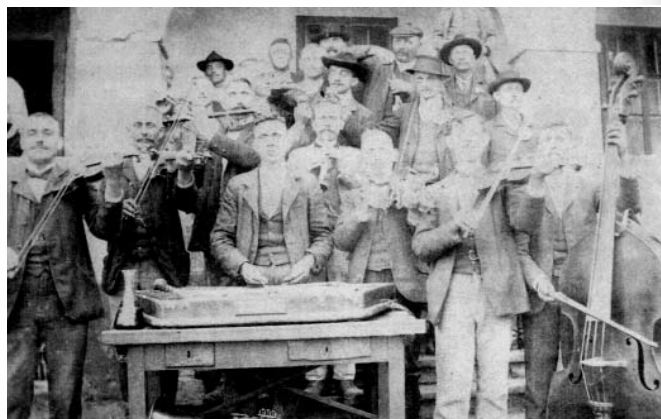
Eden najbolj znanih harmonikarjev beltinske občine je bil Ludvik Šuklar, ki je dolga leta poučeval harmoniko. Bil je aktiven vse do leta 2005.

Ker bi večina nekdanjih godcev ostala pozabljenih, sem se odločil po vaseh zbrati stare fotografije in jih razstaviti v času folklornega festivala. Z mnogimi od njih sem tudi igral, z večino od njih pa je sodeloval moj oče Martin Bakan, ki je tedaj že imel zbranih nekaj starih fotografij. Martin Bakan je bil rojen leta 1900 in se je začel ukvarjati z glasbo takoj po 1. svetovni vojni, leta 1918. Tudi njegovi štirje sinovi so se ukvarjali z glasbo. Najmlajši od njih Anton Bakan ima akademsko izobrazbo in poučuje v Berlinu.

Razstavljenih je bilo okrog štirideset fotografij, ki prikazujejo godce iz današnje občine Beltinci, v kateri se nahajajo vasi: Beltinci, Bratonci, Lipovci, Gančani, Dokležovje, Ižakovci, Melinci in Lipa.

Na razstavi sem srečal g. Mirka Ramovša, s katerim sva si skupaj ogledala prej omenjeno razstavo. Najina skupna ugotovitev je bila, da so poleg godal in trobil bile glavno glasbilo cingule in ne cimbele, kot se dandanes govori. Cingule so bile večji oprekelj in brez nog, kar prikazujeta tudi fotografiji št. 1 in 2. Zanimivo je, da se še danes potomci nekdanjega muzikanta, ki je igral na cingule, imenujejo Cingulaševi. Cimbele pa so madžarsko-romsko

glasbilo. V tistih časih je nanje igral Miška Baranja, ki je imel svoj orkester, s katerim je igral v kavarni Central v Murski Soboti. Kot sem se sam prepričal, so se cimbele pojavile v nekaterih dvojezičnih madžarsko-slovenskih vaseh. Po prenehanju delovanja njegovega orkestra, se je Miška Baranja priključil bratoma Kociper, ki so nato spremljali folklorno skupino. Takrat je nastala banda Kociper-Baranja.

1921 - Fotografija prikazuje inštrumente, ki so jih takrat uporabljali. Igrali so na violine, flavto, klarinet, kontrabas in cingule. Na cingule igra Štefan Legen iz Gančan, roj. 1881 + 1935.

1923 - Štefan Tratnjek, Matija Tratnjek, Ivan Antolin, Jožef Maučec, Martin Bakan, Jožef Hajduk. Na cingule igra Ivan Antolin.

1933 - Martin Bakan, Štefan Berendijaš, Avgust Čerpnjak, Štefan Rengeo, Štefan Tivadar, Ivan Berendijaš. Fotografija prikazuje inštrumente, ki so jih uporabljali znotraj, reklo se jim je tudi veseli les.

1934 - Ivan Berendijaš, Štefan Berendijaš, Štefan Rengeo, Avgust Čerpnjak, Jožef Bakan, Štefan Tivadar, Martin Bakan. Na fotografiji so muzikantje skupaj s svati. Muzikantje imajo v rokah inštrumente za zunanje.

1935 - Ivan Zorko, Jožef Bakan, Štefan Tivadar, Tinek Maučec, Avgust Čerpnjak, Štefan Rengeo, Ivan Kuzma, Martin Bakan. Muzikantje kot godba na pihala.

1958 - Alojz Bakan, Franc Bakan, Jože Bakan. Na poroko so se vozili s kočijo. Fotografija je nastala ob prihodu svatov iz cerkve.

1952 - Franc Bakan, Jožef Gruškovnjak, Tinek Maučec, Ludvik Šuklar, Martin Bakan. V začetku druge polovice 20. stoletja se pojavi harmonika. Na fotografiji je znani harmonikar in učitelj Ludvik Šuklar.

1960 - Matija Horvat, Alojz Bakan, Boris Žalig, Martin Bakan. Pojavi se trobenta in izpodrine ostala godala. Na fotografiji je tudi Boris Žalig, ki je več let vodil Beltinško folklorno skupino.

1965 - Janez Kociper, Jožef Kociper,
Stanko Sraka-Bakan, Anton Rajnar.
Originalna Kociprova zasedba, kot so igrali na gostijah
in veselicah.

1975 - Janez Kociper, Anton Rajnar, Štefan Kumin,
Stanko Sraka-Bakan.
Kocipri, kjer Anton Rajnar igra na klarinet, na harmoniko pa
Štefan Kumin. Značilno za Kocipre je, da so si izposojali
harmonikarje. Kot harmonikarji so z njimi igrali že omenjeni
Štefan Kumin iz Brezovcev, Vinci Drvarič iz Ivancev,
Jože Pal iz Lipe,
Boris Žalig iz Gančan in Jože Bakan iz Gančan.

1964 - Jože Balažic, Anton Bakan, Jože Bakan, Feri Kos, Martin Bakan.
Kvintet po vzoru Avsenikov. Na fotografiji je tudi Jože Balažic, ki je dolgo igral pri Avsenikih in Anton Bakan,
danes priznani glasbeni učitelj v Berlinu.

KAKO DO ČIM USTREZNEJŠIH FOLKLORNIH KOSTUMOV?

Pogovor z dr. Marijo Makarovič

Marija Makarovič.
(Foto: Janez Eržen,
Ljubljana, januar 2006.)

V prejšnjem Folklorniku smo objavili intervju z dr. Marijo Makarovič, in sicer z namenom, da bi bralce opozorili na njen življenjski prispevek k razvijanju ljubiteljskih kulturnih dejavnosti. Prijetno druženje in pa zanimivi odgovori so me spodbudili, da se z dobitnico Zlate plakete Sklada še enkrat pogovorim in ji zastavim nekaj "ožjih strokovnih" vprašanj, katerih odgovori bodo, vsaj upam, pomagali vsem skupinam, ki se tako ali drugače kostumirajo.

Vprašanje za začetek: Nobena obleka, ki je izdelana na novo, ni enaka staremu originalu. Zakaj ne in ali bi bilo sploh potrebno?

Imate prav. Nobena kopija ni in ne more biti enaka originalu, v najboljšem primeru se mu lahko samo približa tako, da je predvsem po krojnem in barvnem videzu videti kot original. Vsi, ki se ukvarjamo z oblačilnimi rekonstrukcijami za izvajalce in izvajalke ljudskih plesov, še kako dobro vemo, da se kažejo razlike v oblačilnem blagu, barvah, okrasnih sestavinah in nenazadnje tudi v šiviljskih in krojaških izvedbah.

Že večkrat sem omenila, če se ne motim, tudi v najinem prejšnjem razgovoru, da me osebno ne bi prav nič motilo, če bi nastopajoči plesali kar v svojih običajnih oblekah. Prepričana pa sem, da bi motilo gledalce, ki pričakujejo, da plešejo v "nošah".

Kakšna odstopanja (v barvi, materialu, kroju, okrasnih prvinah ...) so dopustna?

Odstopanja naj bi bila čim manjša, čeprav se jim ne da izogniti. Povedano nazorneje: na primer temnordečega ženskega oblačilnega blaga ne kaže zamenjati z živordečim, prav tako ne temnozelenega z živozelenim, ker v kmečkem okolju proti koncu 19. in v prvi četrtini 20. stoletja niso bile v navadi žive barve. Dokler ima "naš stari dobri Majšperk, ki je žal šel v stečaj" še nekaj zaloga volnenega blaga, ne kaže kupovati sintetičnega blaga. S kroji moških in ženskih oblek je verjetno še najmanj težav,

saj so temeljni kroji večinoma znani. Večja odstopanja pa so vsekakor možna pri gumbih in na ženskih oblekah pri okrasnih trakovih in predvsem pri takoimenovanem ščitnem traku "krtački", saj jo nadomeščamo kar z navadnim ščitnim trakom.

Lahko zapišem, da se zelo trudite, da bi za rekonstrukcije dobili ustrezne materiale - tako glede barvne ustreznosti kot ustreznosti surovinske sestave in načinov tkanja. Kje so težave največje in kakšne kompromise sprejemate?

Hvala, ker ste opazili, da se trudim. Verjetno pa se z menoj še bolj trudijo vodje folklornih skupin in svetlolasa gospa v skladišču tovarne Majšperk, ko izbiramo blago za to ali ono folklorno skupino, ker tako trmasto vztrajam, da nabavimo blago iz naravnih vlaken. Upam si trditi, da doslej še nisem izbrala blaga v kombinaciji volna - sintetika ali bombaž - sintetika, če izvzamem, da sem zadnjič v prodajalni MTT v Mariboru res naredila "neprostovoljno" izjemo. Kaj sem hotela, če pa je bilo blago prav takšno, kot natanko opisana in narisana zakmašna obleka petičnejše kmetice s Štajerskega. Izjemoma tudi zato, ker sem na razočaranem obrazu vodje folklorne skupine opazila, da je treba kupiti prav tisto blago in nobeno drugo.

Če sem na enem primeru bolj natančen. Belokranjci so se npr. v prvi polovici 19. stoletja poleti oblačili skoraj izključno v ročno tkano laneno platno, proti koncu 19. stoletja tudi že v industrijsko tkano bombažno blago. Kaj predlagate skupini, ki npr. želi predstaviti oblačilni videz kmetov v Adlešičih ob koncu 19. stoletja. Ali naj si izdelajo kostume iz ročno tkanega lanenega platna (ki ga najdejo še v starih skrinjah, na boljših sejmih ali gredo ponj na Hrvaško ali Madžarsko), naj posežejo po industrijsko tkanem lanenem platnu (če dobijo takega, ki v grobem ustreza videzu ročno tkanega), naj izberejo bombažno blago ali naj naredijo kombinacijo vsega skupaj?

Svetovala bi jim, da naj se odločijo za kombinacijo ročno tkanega in strojno tkanega platna. Belokranjcev vsaj zaenkrat ne bi oblačila v bombažno blago, če izvzamem vales in damast za ženska oblačila.

Vezenine in druge nadrobnosti folklorne kostume delajo posebne in omogočajo, da le-ti niso uniformni bolj kot bi bilo potrebno.

(Foto: Janez Eržen, seminar o pečah, Črnomelj, junij 2007.)

Nekatere oblačilne sestavine so bile tudi že ob koncu 19. stoletja industrijske izdelave in jih je danes dokaj težko ustrezno pustvariti. Na fotografiji je tilasta peča iz konca 19. stoletja.

(Foto: Janez Eržen, seminar o pečah, Črnomelj, junij 2007.)

Ali je kupovanje blaga v Italiji, čipk na Češkem, svilenih rut v Avstriji ipd. kaj problematično, ko pa vendarle govorimo o nekdanjem oblačenju slovenskega človeka?

V kupovanju blaga in dodatkov zunaj Slovenije ne vidim nič napačnega. Ne nazadnje so - če izvzamemo obleko iz domačega platna in sukna - tudi moška in ženska pražnja oblačila, na primer iz prve polovice 19. stoletja, ki jih hranijo slovenski muzeji, pogosto krojena iz uvoženega blaga.

Kaj pa storiti, če izbira materiala že sama po sebi narekuje uniformiranost. Če se npr. na omenjenem primeru Adlešičev odločimo za ročno tkano laneno platno, ali naj potem iščemo še različne debeline in barvne odtenke (od sivkastih in rjavkastih odtenkov k beli barvi)?

S tem vprašanjem ste me malo presenetili, saj o takšnih nadrobnostih še nisem razmišljala. Z različnimi odtenki in debelinami platna bi - vsaj do neke mere - res razbili uniformiranost. Ne vem pa, če bi, razen ljudi, ki se s tem ukvarjamo, ostali gledalci to sploh opazili.

Lahko poveste tako na splošno, katere vrste blaga so, če govorimo o obleki do 1. svetovne vojne, primerne in katere ne? Kaj s

tistimi, ki imajo elasthan, kaj z različnimi mešanici ...? Kaj s klotom, ki danes ni več tak, kot je bil, in kaj s tkaninami iz umetnih vlaken, ki so jih vsaj ob koncu 19. stoletja tudi kmetje že poznali (npr. t. i. naglavne židane rute)?

Vsekakor naj bi bile kopije oblek izpred prve svetovne vojne narejene iz naravnih tkanin. Iz lastne prakse pa vem, da je v zadnjih letih vedno težje dobiti takšno blago. Ko ga zagledaš na polici in si rečeš, to je pa prav takšno blago, kot ga iščem, te sesuje podatek z deklaracije, da ga sestavlja mešanica volne in poliamida ali volne in elastana ali bombaža in sintetike itn.. Vodje folklornih skupin, ki hkrati z menoj "v potu svojega obraza" izbirajo blago, mi bodo pritrtili, da tisto blago brezpogojno odložim in vztrajno iščem, iščem naprej blago iz naravnega materiala. Vedno težje je. Kar zadeva klot, se je treba sprijazniti s črnim bombažnim blagom v platneni vezavi. Slej ko prej bo treba sprejeti tudi "mešanice", kot nekatere skupine že prakticirajo. Ne nazadnje so tako ravnale petičnejše kmetice že ob koncu 19. stoletja, ko so si namesto belovezene peče zavezale na glavo omenjeno "židano ruto" ali "boštehl". Zanimivo pa je, da ponekod prav takšne rute nadvse skrbno hranijo kot spomin na "hišno starosvetno dediščino".

Kako pa je z barvami? Ali obstajajo barve, ki jih danes poznamo, pa jih v oblačenju slovenskega kmeta do 1. svetovne vojne ni bilo. Bi lahko dali kakšno načelno oceno, kakšne barve izbirati in katerim se izogibati, morda tudi zaradi odrskih zakonitosti?

Ohranjena oblačila, pa tudi pisni in zlasti ustni viri pričajo, da so bile tedaj v veljavi umirjene barve in prav tako vzorci. Če izvzamemo moške škrlatne telovnike, ki koreninijo še v 18. stoletju, pri ženskah ni zaslediti kakšne živordeče, živozelene, živomodre barve. To potrjujejo poleg redkih upodobitev tudi stare, čeprav samo črno-bele fotografije in predvsem spremna ustna pričevanja in kakšno ohranjeno oblačilo. Obleke starejših in mlajših moških pa tudi fantičev so, vsaj že od konca 19. stoletja naprej, krojene iz črnega ali temnosivega, redkeje temnorjavega ali temnozelenega blaga. Rekla bi, da predstavljajo na odru v primerjavi z ženskimi oblekami, "en sam elegantni moški dolgčas". Kot pijanec plota pa se oprimem podatka, posebej če je potrjen še s kakšno fotografijo, da pa je kdo od vaščanov vendarle imel vsaj telovnik iz svetlosivega ali svetlorjavega blaga, če že ne celotne obleke.

Z modnimi dodatki, trakovi, gumbi itd. so verjetno podobne težave kot z ostalim blagom. Kdaj uporabiti tisto, kar ponuja današnja industrija in kdaj se obrniti k rokodelcem in zahtevati replike originalov (npr. pri gumbih, broškah, okrasnih sponkah, uhanih itd.)?

Če bi imele folklorne skupine dovolj denarja, bi si lahko naročile rokodelske replike vsega, kar ste ravnokar našteli. Pa tudi še kaj drugega, na primer ročno tkane belokrajnske tkanice in ročno izdelane usnjene belokrajnske čemerje. Toda, tudi današnji rokodelci ne obvladajo nekdanjih tehnik. Pred dnevi sem videla v Beli krajini takšno rokodel-

Plesalka folklorne skupine Cof iz Ljubljane s pocivom in pečo zavezano pod brado in zadaj čez viseči vogal, s čimer ponazarja eno od različnih pokrivanja ženskih glav v prvi polovici 19. stoletja. (Foto: Janez Eržen, Le plesat me pelji 2007, Črnomelj, junij 2007.)

Peča na glavi plesalke
Folklorne skupine Grifon
iz Šempetra.
(Foto: Janez Eržen,
regijsko srečanje
odraslih folklornih
skupin,
Laško, maj 2007.)

sko repliko tkanice. Verjemite mi, da sem le s težavo rekla članici folklorne skupine, ki mi jo je pokazala, da (zelo slabo) posnema le nekakšen videz nekdanje tkanice.

Kaj pa cene? Se vam zdi dopustno izbrati cenejše blago, ki nekoliko manj ustreza, namesto dražjega blaga (če je razmerje med cenejšim in dražjim npr. 4 EUR nasproti 40 EUR)?

Verjetno vi, ki "imate v rokah škarje in platno", še bolj kot jaz veste, da se večina folklornih skupin ubada s kroničnim pomanjkanjem denarja in da je za njih nabava novih oblek velika investicija, na katero se pripravljajo tudi več let. Opazila pa sem nekaj prav pohvalnega, da se - vsaj skupine, s katerimi sodelujem - raje odločajo za kvalitetnejše blago, češ "bomo pa še dobili kakšnega sponzorja".

Rekonstrukcijske risbe zelo pomagajo pri izdelavi novih kostumov. Narejene so na podlagi pripovedovanj, včasih obstajajo tudi fotografije. Zakaj so rekonstrukcijske risbe bolj uporabne od fotografij (poleg tega kar je jasno, da so risbe barvne, fotografije pa črno bele)?

Hvala za to vprašanje, ker si bom pa zdaj res domišljala, da sem z mojima slikarkama Jano Dolenc in Anito Bowen

Viri o kmečkem oblačilnem videzu s preloma
19. v 20. stoletje so v zadnjih letih postali osnova za izdelavo
folklornih kostumov številnih folklornih skupin. Na fotografiji sta
člana Folklorne skupine Vrisk.
(Foto: Janez Eržen, regijsko srečanje odraslih folklornih skupin,
maj 2007.)

ter z nešteti pripovedovalci in pripovedovalkami našla enega izmed načinov, kako čim bolj avtentično predstaviti moške in ženske obleke iz konca 19. in prve četrtine 20. stoletja, zlasti iz krajev, odkoder nimamo fotografij iz tistega časa.

Risbe tudi zaradi večjega formata, natančno izrisanih morebitnih vzorcev in predvsem zaradi barv, ki jih tudi vi omenjate, vidneje predstavljajo obleko določene osebe. Opazila sem, da imajo tudi nekatere folklorne skupine veliko veselje z rekonstrukcijskimi risbami. Nemalokrat jih vidim lepo uokvirjene in obešene v društvenih sobah ali pa reproducirane na vabilih.

Mislím, da ne bo narobe, če zapišem, da se dosledno izogibate uniformiranju. Kaj storiti, če podatkov, rekonstrukcijskih risb ... ni dovolj, da bi vsakega plesalca oblekli drugače? Kaj storiti, če imamo pet primerov risb za dekleto, obleči jim moramo pa deset? Ali še huje: kako doseči pestrost pri moških?

V takšnih primerih si - vsaj pri ženskah - vedno pomagam z izročilom o barvah blaga in si pač dovolim nekaj svobode, da je ena risba predloga za več oblek, ki pa se razlikujejo v barvah oblačil.

Glede moških pa takole. Če v svojem življenju nisem imela in nimam večjih problemov z moškimi ali pa problemov nisem opazila, kar je še koristnejše, jih pa imam kar zadeva njihovo oblačenje v folklornih skupinah (smeh). Če še tako prizadevno izprašujem in če še tako skrbno ogledujem stare fotografije, se znova in znova pokaže, da so starejši in mlajši moški in tudi šolarji, večinoma oblečeni v temno, to je črno, sivo, redkeje temnomodro ali rjavo obleko. Da o klobukih iz črne ali temnosive klobučevine, ki dopolnjujejo moško oblačilno dolgočasje, sploh ne govorimo. Pravcata sreča je, če opaziš med temno oblečenimi "pogrebci" vsaj kakšnega moškega s svetlim telovnikom, pa s progastimi ali "škatlástimi" hlačami in naletiš pri beli srjaci na kakšno okrasno nadrobnost.

Ko se skupina loti izdelave novih kostumov se mora najprej odločiti, kateri kraj oz. območje bi rada s kostumi ponazorila, potem pa se mora odločiti še za časovno obdobje. Če se omejím na čas: Se vam zdi, da je potrebno postaviti mejne letnice, znotraj katerih iščemo gradivo? In če da, ali bi bila omejítev na gradivo iz let 1890 do 1915 preozka ali preširoka? In pa pri zgodnejših obdobjih: Če za osnovo vzamemo leto 1800, ali lahko upoštevamo vire, ki pričajo o obleki druge polovice 18. in prve polovice 19. stoletja?

Vsekakor se pri zbiranju gradiva o moških in ženskih praznih ali delovnih oblekah vedno znova omejujem ne samo v prostoru, marveč tudi v času. Ko se neka folklorna skupina obrne name z željo, da bi se lotila rekonstruiranja starejših moških in ženskih oblek, jih najprej vprašam, katero območje bi radi predstavili in tudi katere plesne bodo izvajali v novih oblekah. Obleka in ples naj bi bila vsaj približno usklajena. Zato se o starosti plesov oziroma do kdaj so se določeni plesi še plesali, vedno posvetujem z Mirkom Ramovšem.

V obdobju od 1890 do 1915 se, vsaj v kmečkem okolju, ni bistveno menjal videz praznje obleke. Če že, se je le do neke mere pri premožnejših ženskah, pri moških pa skorajda ne. Ne smemo pozabiti, da je bil to še vedno čas varčnega, pretehtanega nakupovanja obleke in da so do tri praznje obleke nosili k nedeljski maši ali ob nekaterih posebnih priložnostih tudi po dve desetletji. Lahko pa še dlje.

Kar zadeva starejša "predfotografska" obdobja, je treba imeti pred očmi, da nas peščica likovnih virov zelo omejuje v naših rekonstrukcijskih ambicijah in da nemalokrat gradimo oblačilno podobo nekega območja takorekoč na eni sami, samcati upodobitvi. Izjemo pomeni pravcata revija moških in ženskih oblek, ki jih je upodobil Franc Jelovšek na freskah Marijine cerkve na Sladki gori leta 1754. Obleke s fresk je že pred leti z velikimi prizadevanji obudil v življenje Branko Fuks za svojo folklorno skupino. Če bi želeli rekonstruirati obleke s preloma 18. stoletja, pa vam najbrž ne bi kazalo nič drugega, da se naslonite na morebitne, pol stoletja mlajše ali pol stoletja starejše likovne in pisne vire, jih natančno primerjate in se potem šele odločite za najbolj sprejemljive oblačilne različice.

Ob tem pa bi rada opozorila, da je treba vsaj predvidevati, da so slikarji, ki so po naročilu upodabljali noše kmečkega prebivalstva v določenih krajih, na primer v prvi polovici 19. stoletja, naslikali samo eno izmed tamkajšnjih oblačilnih različic. S precejšnjo verjetnostjo kaže predpostavljati, da niso bile vse ženske, na primer iz Savinjske doline, oblečene leta 1811 tako, kot je le eno izmed njih upodobil K. Russ, ali pa vse Smedničanke leta 1838 tako, kot je le eno izmed njih naslikal slikar F. K. von Goldenstein.

Nevesta s svati v odrski postavitvi plesov iz Kostela. Folklorna skupina Tine Rožanc iz Ljubljane.
(Foto: Janez Eržen, srečanje folklornih skupin Ljubljane, Ljubljana, maj 2007.)

Posebna težava je s prikazovanjem oblačenja ljudi ob delavnikih. Iz novega blaga je težko narediti obleko, ki bo videti ponošena, obrabljena, katere blago bo obledelo, raztrgano in pokrpano. Pa vendarle bi bilo za prepričljivost odrskega videza to potrebno. Kaj predlagate?

Odgovorila bom še s svežimi in ne preveč obetavnimi izkušnjami. Pred kratkim sem zbirala gradivo o delovni obleki s štajerskega Pobrežja in okolice. Ob pričevanjih o moški in ženski obleki v času po prvi svetovni vojni so ljudje vedno znova poudarjali, da so bili "zelo siromašno oblečeni in zakrpani." Slikarki sem sicer položila na srce, da naj z rekonstrukcijskimi risbami prikaže tedanjo oblačilno revščino. Obleke pa bodo hočeš nočeš krojene iz novega blaga, in čeprav bodo tudi zakrpane, se bo videlo, da so na novo krojene. Tako bo vse dotlej, dokler ne bodo ponošene in izprane.

Resnici na ljubo bi se dalo blago tudi postarati. Bom svetovala skupini s Pobrežja, naj ga namočijo v kakšno ne preveč cenjeno tekočino. Ne vem pa, če bodo sprejeli moj nasvet.

O šiviljah ste nekaj povedali že v najinem prejšnjem pogovoru, pa vseeno še enkrat. Kakšna šivilja je dobra šivilja?

Sloves dobre šivilje ali dobrega krojača je bil tudi včasih tlakovan s trdim in natančnim delom. Nič drugače ni danes. Šivilje, ki šivajo ženske obleke za izvajalce ljudskih plesov, pa morajo obvladati poleg nekdanjih krojev in posebnosti, ki so povezane s kroji izpred prve svetovne vojne, tudi ročno nabiranje in ročno polaganje gub in gubic, kajti obleka mora biti kot ulita. Plesalka pa jo mora znati nositi. To pa je že drugo poglavje.

Res pa je tudi, da marsikatera vaška šivilja izpred prve svetovne vojne ni povsem obvladala šiviljske obrti. O tem pričajo tudi fotografije, če si natančneje ogledamo katero izmed zakmašno oblečenih žensk.

K vašemu vprašanju bi dodala še moj predlog. Ali ne bi kazalo ustanoviti neko centralno delavnico noš, po avstrijskem vzorcu, kjer bi se šivilje in krojači ukvarjali samo s šivanjem oblek za potrebe folklornih in drugih skupin ali posameznikov, ki želijo imeti "staro nošo". Zdaj velja glede tega precejšnja neurejenost. Tudi cene so zelo različne in resnici na ljubo, marsikdaj pretirane.

Na Slovenskem je kar precej skupin, ki se ukvarjajo z izročilom več slovenskih pokrajin in imajo zato več kompletov različnih kostumov, posamezne oblačilne sestavine pa oblačijo v različnih kombinacijah. Se vam zdi sprejemljivo, da npr. isto spodnje krilo, srajco, telovnik uporabljajo k več različnim kostumom (če seveda krojno ustrezajo času in kraju, ki ga želijo predstaviti)?

Prav slednje večkrat sama predlagam, ker si ne morem predstavljati, da bi imela neka skupina toliko ustreznih kompletov.

Če sprejemamo misel o folklornih skupinah kot "živih muzejih", potem naj bi na program skupine in na kostumsko podobo

Med uniformiranostjo in neuniformiranostjo: fotografija kaže delne razlike v nadržnostih, čeprav celota daje dokaj uniformiran videz. Metliška folklorna skupina Ivan Navratil. (Foto: Janez Eržen, regijsko srečanje odraslih folklornih skupin, Logatec, maj 2007.)

bistveno vplivala starost plesalcev. Ob pregledovanju fotografij, na katerih so ljudje različnih starosti, vidimo, da so starejši oblečeni staromodno, mladi pa (za tisti čas) moderno. Se vam zdi, da je pri rekonstrukcijah potrebno upoštevati te razlike? Vprašano drugače. Ali naj se kostum osemnajstletnika razlikuje od kostuma šestdesetletnika, če oba plešeta v isti skupini - in v čem?

Če bi se pojavile v skupinah velike starostne razlike, bi jih kazalo nakazati tudi z oblačili. Vendar doslej še nisem naletela na pretirano velike razlike, kar je razmeroma škoda, če vemo, da so se v kmečkem okolju radi zavrteli poleg mladih tudi stari ljudje. Verjetno pa veljajo v folklornih skupinah druge, denimo odrske zakonitosti tudi glede starosti plesalcev, kot pa v dejanskem življenju.

Spominjam se, da sem pred desetletji, ko sem zbirala gradivo za knjigo o Strojni in Strojancih, prav z začudenjem opazovala, kako je na eni izmed takratnih "ouseti" mlad fant plesal s sivolaso "bico". Mene je bilo dobesedno strah, da bo izdihnila med poskočnim plesanjem polke.

Glede na to, da je videz glave še posebno pomemben in poveden, kako reševati težave s pričeskami? Pri dekletih verjetno z lasnimi vložki in umetnimi kitami, kaj pa pri moških, zlasti mladih, ki si barvajo lase, imajo sodobne pričeske, po današnjem modnem okusu oblikovane brade? Se tu sploh da kaj storiti?

Če se ne motim, nekateri vodje folklornih skupin že ob "novačenju mladih" postavljajo določene zahteve tudi glede pričeske, tako da je meni marsikje prihranjeno svetovanje, kako je prav in kako ni. Sicer so s pričeskami res velike težave. Če imajo dekleta dolge lase, čeprav pobarvane, svetujem, naj jih spletejo v kite, kratkolaske pa naj bodo pokrite z ruto ali pečo. Tudi pri modnih fantovskih pričeskah je klobuk neke vrste rešitev, če le ne plešejo plesov, kjer se odkrivajo.

Pred koncem vprašanje tako na splošno. Ali so nove obleke, ki jih nosijo člani folklornih skupin lepše ali grše od tistih, ki so jih nosili ljudje v preteklosti oz. predvsem v čem so drugačne?

Zdaj ste me našli. O tem težko govorim, ker grem le izjemoma na kakšen folklorni nastop. Saj veste, da so človeške zmogljivosti omejene, torej tudi moje. Zato vodji skupine, ki izrazi željo, da bi "raziskala nošo", že takoj na začetku povem, da si bom vzela čas za raziskavo noše, za nabavo blaga in dogovor s šiviljo in krojačem, na predstavitve pa žal ne bom prišla. Navadno predlagam tudi obratno, kar pa doslej še nihče ni sprejel.

Ustreznost oblikovanja folklornih kostumov se pokaže na nastopih, ko naj bi le-ti gledalca prepričali, kdaj in kje naj bi se dogodek, ki ga folklorna skupina prikazuje, odvijal. Na fotografiji je Folklorna skupina Bc iz Bovca "Pri kašti". (Foto: Janez Eržen, regijsko srečanje odraslih folklornih skupin, Ajdovščina, maj 2007.)

Ali so obleke lepše ali grše? Kot rečeno, imam glede tega premalo primerjalnih izkušenj, tu in tam pa slišim, da imajo nekatere skupine "tako pretirano lepo izdelane obleke, kot jih včasih sploh niso nosili ali pa le redki". Pol za šalo pol za res je tudi danes tako. Saj se zlasti soproge sodobnih mestnih in tudi podeželskih povzpeticov tako rade pokažejo v astronomsko dragih in natančno izdelanih oblekah kakšnega znanega tujega modnega kreatorja, delovna elita pa hodi v konfekcijskih oblekah.

Čeprav vem, da se nimate za jasnovidko, proti koncu še eno vprašanje. Kako vidite razvoj kostumiranja slovenskih folklornih skupin v prihodnje, ali če vam to vprašanje ni ljubo, kakšno kostumiranje bi si vi želeli?

Hvala, ker ste mi ponudili izbiro. Vseeno bom odgovorila na obe vprašanji. Za velik del folklornih skupin, s katerimi sem sodelovala ali prav zdaj sodelujem, lahko trdim, da se resnično trudijo, da bi imeli obleke, kakršne so nosili v 19. stoletju, pogosteje pa nekako od konca 19. stoletja pa do konca prve svetovne vojne. Zdi se, da je to obdobje, vsaj zaenkrat "zakon". Prepričana pa sem, da bodo sčasoma postale zanimive tudi obleke, kakršne so bile v navadi med svetovnim vojnama. Vsekakor bo moral pri takšnih odločitvah sodelovati kolega Mirko Ramovš, ki ve, do kdaj je bil ta ali oni ples še živ v določenem kmečkem okolju. Želje po spremembah morajo biti pač usklajene z nekim dejanskim stanjem.

Verjetno tudi vi opazite, da vladajo v folklornih skupinah razvojne zakonitosti, način oblačenja ni nobena izjema. Bržkone je treba vzeti tudi za bodočnost v zakup, da ga bodo folklorne skupine, kljub strokovni pomoči, do neke mere prilagajale - kot ravnajo že zdaj - svojim odrskim potrebam in svojemu odnosu do oblačenja v preteklosti.

Ste zahtevni glede odrskega oblačilnega videza?

Vedno sem in bom videla v ljubiteljski folklorni dejavnosti ljudi, ki vlagajo poleg veselja tudi veliko truda v to dejavnost. Kot sem že marsikje omenila, sem resnično vesela, da se mlajši, ponekod pa tudi starejši ljudje zbirajo v ustvarjalnih skupinah in preprosto nimam srca, da bi jim težila ali je krilo malo bolj ali manj poštirkano in ruta malo bolj ali manj dobro zavezana. Prepričana sem, da so v naših vaseh plesale takšne in drugačne ženske, štmane in šlampaste. Pa kaj! V plesu je nekaj veselega, je nekaj lahkotnega in vzajemnega, obleka je skorajda ovira (smeh).

In za konec: Opazil sem, da vam besede oblačilni videz, folklornik, kostum ne gredo od rok oziroma iz ust. Ali bi lahko razložili, zakaj?

Moj odgovor bo zelo jedrnat. Nimam nič proti, če jih uporabljajo drugi, meni pa zvenijo nenavadno in nekako tuje, če ne izumetničeno. Sem pa prepričana, da se bosta besedi folklornik in kostum sčasoma prijeli. Tako kot se je pojem "oblačilni videz". Tudi v tem so zakonitosti razvoja, ki pričajo, da večina ljudi sprejme ponujeno možnost, za katero je mnenja, da je sodobnejša. Verjetno je tudi prav tako.

Z dr. Marijo Makarovič sem se meseca decembra 2006 pogovarjal Bojan Knific.

GLASBENE PRIREDBE V FOLKLORNIH SKUPINAH

MILE TRAMPUŠ

Mile Trampuš.
(Foto: Janez Eržen, folklorni tabor za odrasle, Novo mesto, januar 2007.)

Godci - glasbeniki, ki spremljamo ples, mnogokrat občutimo, da je pri večini folklornih skupin glasbena spremljava nekako v drugem planu. Vzroki za to so različni. Najbolj pogosto je vodja folklorne skupine plesalec, torej je predvsem plesno izobražen, zato glasbeno spremljavo godcev, oziroma pripravo glasbenih priredb, prepušča drugim. Ti so lahko pri tem delu bolj ali manj spretni, imajo

več ali manj potrebnega znanja, sposobnosti in občutka za tovrstno delo, vsekakor pa je skupin, ki bi se odločale, da na tem področju naredijo kakovostni premik, premalo. Tisti, ki si to želijo in tisti, ki temu vprašanju posvečajo vsaj nekaj pozornosti, verjetno poznajo Julijana Strajnarja - prejemnika Maroltove plakete leta 2006, ki je za številne folklorne skupine na Slovenskem, zlasti pa za Akademsko folklorno skupino France Marolt, naredil vrsto glasbenih priredb. Nekaj priredb je pred leti pripravil tudi za Šaleško folklorno skupino Koleda iz Velenja, potem pa me z besedami "Kar sam se loti prirejanja!" spodbudil, da sem se lotil tega dela.

Nekaj izkušenj sem si nabral, napisal sedemnajst priredb za plesne postavitve, približno toliko za godčevske skupine in pripravil kar lepo število transkripcij za diatonično harmoniko. V nadaljevanju povzemam predavanja, ki sem ga imel na Folklornem taboru za odrasle v Novem mestu januarja 2006, in sicer z namenom, da bi spodbudil avtorje odrskih postavitvev, vodje folklornih skupin in vodje godcev, k pisanju ustreznih glasbenih priredb.

Glasbene priredbe, ki jih pripravljamo znotraj folklorne dejavnosti, lahko razdelimo v dve skupini:

- priredbe, ki so namenjene spremljanju plesov,
- priredbe za samostojne "solo" točke godcev.

Prvim mora biti osnova odrska postavitvev z vsemi nadrobnostmi in zelenimi učinki, ki si jih je zamislil njen avtor:

ustrezen mora biti tempo igranja, na mestih, kjer se to zdi potrebno, je vloga godcev bolj ali manj izpostavljena itd.. Povedano preprosto: glasbena spremljava mora biti pripravljena tako, da daje podporo celotnemu konceptu odrske postavitve. Pri konceptu je priporočljivo sodelovanje avtorja odrske postavitve in avtorja glasbene priredbe. Pomemben je izbor godčevskega sestava, ki naj ne bo le tak, da sodi v izbrano pokrajino in časovno obdobje, ampak naj bo odvisen tudi od godcev, ki v skupini igrajo.

Pri drugih je pomemben izbor viž (z ustrezno kombinacijo različnih ritmov), izbor godčevskega sestava in dodelitve vloge posameznim glasbilom. Avtor je tu bistveno bolj kot v prvem primeru prepuščen svoji lastni viziji in virom, s katerimi lahko razpolaga (notni zapisi, terenski zvočni posnetki, zgledovanje po obstoječih priredbah ...).

LJUDSKI PLES NEKOČ IN DANES

Ljudski ples je imel prvotno izrazito obredno - magično vlogo, pozneje pa je služil sprostitvi in zabavi. Godci so igrali za ples in so se temu morali podrežati - sprva zaradi pravil obrednih dejanj, pozneje pa zaradi želja plesalcev. Rek, da mora plesalec plesati tako, kot igra godec, potrjuje odločilno vlogo godcev pri plesu, kajti brez godcev plesa ni (oziroma ga ni bilo do časa, ko se razvijejo drugi načini predvajanja glasbe - gramofon, radio ...). Ker folklorne skupine za zdaj večinoma predstavljajo ples, ki so jih ljudje plesali ob živi glasbeni spremljavi, moramo godci "v živo" poskrbeti, da bodo le-ti lahko zaživel v svoji drugotni - odrsko prilagojeni obliki, ki spreminja tudi vlogo godcev. Godci ne igrajo več le za ples, niti ne le za poslušanje, ampak igrajo za oboje. In zato morajo igrati tako, da gre ples v noge in tako, da gredo gledalcem in poslušalcem melodije v ušesa.

KAJ JE PRIREDBA?

Preprosto povedano je to notni zapis za glasbilo (izraz je širši, kot če bi zapisal instrument) ali skupino glasbil, s

Tamburaški sestav Folklorne skupine KUD Oton Župančič iz Vinice, katerega vodja je Željka Karin Biličič.
(Foto: Janez Eržen, regijsko srečanje odraslih folklornih skupin, Logatec, maj 2007.)

katerim godci (izraz mi je ljubši kot glasbeniki) spremljajo plesalce in jim omogočajo plesanje. V najširšem smislu je to lahko tudi le "dogovor", katera glasbila naj igrajo, v kateri tonaliteti, kje so poudarki in tako dalje. Vsekakor je priporočljivo imeti priredbo zapisano.

SLOVENSKI LJUDSKI PLESI IN GLASBILA ZA SPREMLJAVO

Slovenski ljudski plesi so se, razen redkih izjem (nemo kolo, plesi ob petju), plesali ob glasbeni spremljavi, ki je bila lahko zelo različna, odvisno od tega, kakšen godec oz. godci so bili na voljo in katera glasbila so imeli. Za spremljavo plesov so uporabljali glasbila, na katera so igrali melodijo: glavnik, nunalca, drumlica, orglice (ustna harmonika), bršljanov list, piščali, žvegla, trstenke, violina (gosli, škant), klarinet, harmonika (ramonika, orgle, meh, fude, frajtonarca), dude, tamburice, oprekelj, cimbale, citre (zelo redko), kasneje tudi trobenta, pozavna in za ritmično spremljavo: basovska glasbila: basovska godala (kontrabas, mali bas, violončelo), berda, basovska trobila (tuba, bombardon, helikon, bariton, "plehbas"), lončeni bas, bugarija, kasneje kitara itd.. Ko se je pojavil gramofon, so plesali tudi s pomočjo plošč, vendar so bili to predvsem novejši - "moderni" plesi.

GODCI IN GODČEVSKI SESTAVI

Godčevske skupine so bile nekdanje (tako kot še danes) bolj ali manj pogoste (stalen sestav je le v Reziji). Pri izbiri le-teh za spremljanje plesov, ki jih izvajajo folklorne skupine, nam lahko pomagajo podatki, ki jih o godčevskih sestavih na Slovenskem imamo. Navajam nekaj primerov (ki jih je potrebno razumeti glede na čas, ko so bili v navadi, kraj, kjer so nanje igrali in priložnost za igranje):

- En godec, ki igra ali na orglice, harmoniko, dude, piščal, glavnik in drugo.
- Dvočlanski godčevski sestav: citira in bunkula, harmonika in gosli, harmonika in klarinet, harmonika in kontrabas (igranje z lokom!), harmonika in bariton.
- Tričlanski godčevski sestavi: gosli, oprekelj in kontrabas ali mali bas; gosli, klarinet in bas ali rog; gosli, klarinet, trobenta; harmonika, klarinet, bas.
- Štiričlanski godčevski sestavi: gosli, klarinet, oprekelj in kontrabas; gosli, harmonika, harfa in čelo.
- Večji sestavi: harmonika, gosli, klarinet, trobenta, kitara, bas; gosli, bugarija, bisernice; dvoje gosli, harmonika, dve kitari (bugariji), berda; gosli, trobenta, kitara, dve harmoniki, bas.
- Godbe na pihala, ki so imele osem in več članov.
- Tamburaške skupine: bisernica, brač, čelo, bugarija, berda. (Zasedba je bila lahko številčnejša.)

ZGODOVINSKI RAZVOJ GODČEVSKIH SKUPIN PRI NAS

Plesi, ki jih folklorne skupine izvajajo, sodijo predvsem v drugo polovico 19. stoletja in čas pred prvo svetovno

Mlajši in starejši godci sodelujejo tudi v otroških folklornih skupinah. Na fotografiji godca otroške folklorne skupine iz Cirkovcev.
(Foto: Janez Eržen, regijsko srečanje otroških folklornih skupin, Slovenska Bistrica, maj 2007.)

vojno. Nekateri od njih so bili poznani že v zgodnejšem obdobju (žal ne vemo natančno, kakšni so tedaj bili), skupine pa izvajajo tudi ples, ki so se k nam razširili po prvi svetovni vojni. Pri pripravi programov je torej potrebno upoštevati, katera glasbila so bila v posameznih zgodovinskih obdobjih pri nas poznana. Nekaj navedb:

- Do 16. stoletja so za naše ozemlje izpričane dude, razne piščali in oprekelj.
- V 17. stoletju so bile razširjene gosli, razne piščali in oprekelj.
- V 18. stoletju igrajo godci na gosli, oprekelj in bas - oprekelj nadomešča tudi klarinet.
- V 19. stoletju se pojavijo druga pihala in trobila, nastajajo pihalne godbe, oprekelj pa se začne počasi umikati harmoniki, ki je patentirana leta 1829 (k nam je prišla pozneje).
- Na začetku 20. stoletja dobiva harmonika vse večjo veljavo in postane ponekod edino godčevsko glasbilo, oziroma se pojavlja skupaj z goslimi, klarinetom, basom ipd..
- Tamburaške skupine (tako imenovani zbori) se pojavijo ob koncu 19. stoletja, množičneje v začetku 20. stoletja:

Mile Trampuš z violino in orglicami.
(Foto: Janez Eržen, godčevski seminar, Šmartno na Pohorju, november 2006.)

1897 v Ajdovščini, 1905 v Predgradu, 1911 na Sinjem vrhu v Beli krajini.

- V drugi polovici 20. stoletja nastanejo številni narodnozabavni ansambli in zabavnoglasbene skupine, ki na Slovenskem prevzamejo igranje za ples, hkrati pa nastane mnogo folklornih skupin, ki skušajo poustvarjati starejše godčevsko izročilo.

POKRAJINSKE POSEBNOSTI

V Sloveniji zaradi njene velikosti, boljše majhnosti, ne bi pričakovali bistvenih razlik v izvajanju melodij in godčevskih sestavih oz. skupinah. A tako kot pri plesu obstaja mnogo različic, tako tudi pri godcih lahko ugotovljamo številne posebnosti, ki jih danes lahko upoštevamo pri pripravi glasbenih priredb. Pri načinu igranja opazimo na jugozahodu mediteranski vpliv, na severu in v osrednji Sloveniji godčevstvo zaznamuje alpski prostor, na vzhodu pa se čutijo vplivi panonskega sveta. Tudi pri uporabi glasbil lahko upoštevamo nekaj zanimivosti, čeprav je potrebno poudariti, da so dobri godci tudi pred sto in več leti potovali in godli po vsem področju južne Avstroogrske. Če pogledamo godčevske sestave od zahoda proti vzhodu lahko ugotovimo, da so dokaj podobni, in da je v njih, razen v Reziji, proti koncu 19. stoletja vodilno vlogo prevzela harmonika.

Pogostejši sestavi po pokrajinah do prve svetovne vojne:

- Rezija: citira (violina) in bunkula (mali bas);
- Primorska s Posočjem: violina, klarinet, bas, kasneje godbe na pihala;
- Notranjska: violina, klarinet, oprekelj, bas;
- Gorenjska: klarinet, harmonika, bas;

Godec igra na diatonično harmoniko.
(Foto: Janez Eržen, regijsko srečanje pevcev ljudskih pesmi in godcev ljudskih viž, Sv. Peter, junij 2006.)

- Dolenjska: klarinet, violina, harmonika, bas;
- Bela krajina: dude, piščali, klarinet ali pero in harmonika ter od začetka 20. stoletja naprej tamburaški sestavi;
- Koroška: klarinet, harmonika, bariton, godci s pihali in trobili;
- Štajerska: violina, klarinet, harmonika, bariton;
- Prekmurje: bande: gosli, kontra, klarinet, žvegla - prečna flavta, cimbale, kontrabas ipd..

KAKO PRIPRAVITI GLASBENO PRIREDBO?

Pri pripravi moramo upoštevati:

- Kakšna je odrska postavitev?** Pomemben je izbor plesov, izbor obstoječih viž, ponavljanja, modulacije, predvideno petje po plesu ali med njim ipd.. Premalo je, če vemo le zaporedje plesov in imamo na voljo samo osnovne melodije.
- Kakšen godčevski sestav lahko izberemo?** Pri tem moramo upoštevati stanje v skupini (kaj in kako godci igrajo), področne posebnosti in vsebino odrske postavitve (ali gre npr. za prikaz zabave po končanem skupnem delu ali za prikaz plesa na bogati poroki). Kasneje se pri izvajanju lahko pojavi problem, ko pri izvajanju ni celotnega predvidenega sestava in manjka glasbilo, ki ima vodilno melodijo. Delna - priročna, čeprav ne najboljše rešitev je, da harmonika ves čas igra melodijo.
- Izbor tonalitete, ki je odvisen od glasbil, ki so v sestavi vključena.** Za godce, kakršne večinoma imamo, so najprimernejši naslednji duri: za diatonično harmoniko C, F, B in B, Es, As; za pihala C, F, B, Es, As; za gosli C, G, D, A ipd..
- Posebnosti melodij.** Ugotoviti moramo možnosti večglasja, možnosti harmonične spremljave, primerčnost nekdanj pogostih intervalov (terce, sekste, kvarte, kvinte). Mnogo melodij je možno igrati v celoti ali delno v tercah (Na planincih), druge ne (Moj očka ima konjička dva). Ugotoviti moramo možnost vključitve subdominante, določiti basovsko linijo in razmišljati o vlogi spremljevalnih glasbil.

POGOSTI PROBLEMI:

- Pripravilavci glasbenih priredb nimajo notnega zapisa, ampak samo zvočni ali sedaj pogosto le video posnetek, kjer je lahko sporna doslednost izvajanja plesnih viž.
- Godci ne poznajo not.
- Melodija je v molu (bližina Hrvaške, Madžarske).
- Včasih se pojavi tudi želja po kopiranju že obstoječe uspešne priredbe, čemur se je seveda potrebno izogibati, razen če ne gre za terenski posnetek "izvirne" skupine. Tu se pojavi vprašanje, ali naj sedanji (mnogokrat šolan) godec posnema način izvajanja viže na posnetku in kako dosledno.

Sicer pa velja tudi za pripravo glasbenih priredb, podobno kot za vse naše delo: Univerzalnih "receptov" ni, so le splošna priporočila!

IZDELAVA PARTITURE

Lahko jo napišemo brez pripomočkov (kdor to zmore), lahko si pomagamo z glasbilom (klavir, harmonika) ali uporabimo računalnik - kar je najbolj primerno in danes priročno zaradi možnosti takojšnjega poslušanja, kopiranja, moduliranja, izdelave partov in izpisa not ter pošiljanja not po e-pošti. Obstaja cela vrsta računalniških programov, ki so bolj ali manj enostavni (Finale, Sibelius, Encore itd.). Ko obdelamo izhodišča, zapišemo osnovno melodijo za vodilni instrument ter basovsko in spremljevalno (bugarija, kontra, oprekelj) linijo. Nazadnje dodamo ostale glasove - glasbila, z upoštevanjem obsega glasbila, njegove barve in sposobnosti godca.

Sam navadno, potem ko obdelam "izhodišča", sedem za klavir in napišem grobi osnutek. Z delom nadaljujem na računalniku, kjer uporabljam program Encore 4.2.1, ki je enostaven, predvsem pa sem ga navajen. Ima sicer omejene možnosti, a za delo priredb za potrebe folklornih skupin zadošča.

Kratek pregled glasbil primernih za folklorne skupine

- Za igranje melodij: gosli, klarinet, harmonika, tobenta, flavta, oprekelj, cimbele, nunalca-glavnik, orglice, citre, tamburice (bisernica, brač, čelo), drumlica, pero, trstenke, stransčica, žvegla, piščali, okarina, dvojnice, dude, harfa, lajna.
- Za basovsko in ritmično spremljavo: viola, čelo-bunkula, kitara, bugarija, kontrabas, berda, pločevinasti bas (bariton, tuba, bombardon, itd.), lončeni bas, lubnati rog (s prdo), živalski rog, leseni rog, žvrgolc, čivink, raglja, činele, boben.

Praktični nasveti in vprašanja, ki si jih moramo zastavljati:

- Kadar sledi plesu pesem brez glasbene spremljave, je dobro, da godci končajo v tonaliteti, s katero bodo začeli pevci, zlasti če ti niso najbolj izurjeni.
- Pred začetkom dela moramo spoznati uglasitve, značilnosti zvoka in predvsem obseg glasbil.
- Pomembno je, kateremu glasbilu damo vodilno vlogo. Upoštevati moramo prodornost klarineta in šibkejši zvok gosli, ki se izgubi, če ni ozvočenja. Razmisliti moramo o možnostih (in potrebah) podvajanju glasbil (gosli, klarinetov, harmonik).
- Ali bi združevali tamburaše in godce na drugih glasbilih? Vključevanje basa (z lokom ali brez njega) ali berde? Ali bi rezijanske viže igralo več citiravcev? Ali bi namesto malega basa igral godec na violončelo? Poseben poudarek, da električna glasbila ne sodijo zraven verjetno ni potreben.
- Naj iščemo nove zvokovne možnosti ali naj ostanemo čim bližje starejšim zapisom oziroma posnetkom?
- Katera preprostejša glasbila naj uporabimo oziroma katera so primerna (lončeni bas, žvegla, trstenke, orglice, citre, nunalca, oprekelj, drumlica, dude? (Ali bi se slednje dalo "oživeti"?)

Kratki napotki za priredbe:

1. osnovno shemo priredbe je potrebno delati skupaj z oblikovalcem odrske postavitve;
2. naj se v njej odražajo pokrajinske posebnosti (ritmične, harmonske, basovske);
3. naj bo preprosta;
4. bolje kot velik nestalen je imeti stalen manjši sestav;
5. kontrabas morajo godci igrati z lokom - čim več po praznih strunah;
6. ritmična podlaga (bas, basi na harmoniki, kontrabas) mora biti izrazita;
7. vloge vodilnih glasbil (violina, klarinet, flavta, harmonika ...) naj se izmenjujejo;
8. priredbe samostojnih godčevskih programov so lahko virtuozejnše, če je potrebno (odvisno od godcev);
9. godci naj poznajo ples in naj znajo plesati.

LITERATURA:

- Cvetko, Igor
1991 Med godci in glasbili na Slovenskem. Ljubljana: SEM, ZRC SAZU.
- Jež, Jakob
1984 Pregled glasbil. Ljubljana.
- Košuta, Miran idr.
1985 Deklica podaj roko. Trst: Založništvo Tržaškega tiska.
- Kumer, Zmaga
1972 Slovenska ljudska glasbila in godci. Maribor: Založba Obzorja.
- Kumer, Zmaga
1977 Etnomuzikologija. Ljubljana: Filozofska fakulteta.
- Kumer, Zmaga
1983 Ljudska glasbila in godci. Ljubljana: Slovenska matica.
- Omerzel, Mira
1984 Glasberna mladina 8. Slovenska ljudska glasba Ljubljana; GM Slovenije.
- Pirc Simona
2003 Tamburaške skupine v Pomurju. Paričnjak: Samozaložba.
- Strajnar, Julijan
1989 Godčevske viže. Folklorist 1-2. Ljubljana: ZFS - ZKOS.
- Strajnar, Julijan
1988 Citira. Trst: Založništvo Tržaškega tiska.
- Strajnar, Julijan
Prispevki in referati iz raznih kongresov. - Tipkopisi b.n.l.
- Traditiones
1989 Traditiones 19. Ljubljana: ZRC - SAZU.
- Trampuš, Mile
Zapiski iz različnih referatov in predavanj. - Rokopisi b.n.l.
- Turistično društvo Luče
1999 Tradicija glasbe in petja v Lučah. Luče: Turistično društvo Luče.
- Videčnik, Aleksander
1990 Iz roda v rod (Godci v Savinjski dolini). Nazarje: Mercator - ZKZ.
- Videčnik, Aleksander
1996 Velika beseda. Mozirje: Prosvetno društvo Savinja.

LJUDSKA PESEM MED ZBOROVSKO IN NARODNO- ZABAVNO GLASBO

ADRIANA GABERŠČIK

Adriana Gaberščik.
(Foto: Janez Eržen, 2007.)

Ljudje vedno segamo k svojim koreninam in s tem krepimo občutek pripadnosti in narodne samozavesti. Včasih pa tudi zaradi pomanjkanja znanja in pod vplivom materialističnega gledanja sveta nehote skrenemo na napačno pot. Nekaj takega se dogaja tudi s slovensko ljudsko glasbo, kar opažamo na raznih srečanjih pevcev ljudskih pesmi.

Čeprav ljudsko glasbo izvajajo ljudski pevci in godci, vedno pogosteje postaja proizvod radia in televizije v funkciji zabave z nostalgичnim idealistično romantičnim vračanjem h "koreninam". Prilagajajo jo širokemu okusu in marsikdaj uporabljajo prijeme, ki hitro in trenutno zadovoljijo zabave željne ljudi. Splošni okus spodbujajo tudi mediji, radijske postaje, ki v poplavi novo nastajajočih zgoščenk raznih skupin nekritično predvajajo vsakršno glasbo in tako zapolnjujejo ure svojega programa. Možnost razmeroma lahkega in nekritičnega nastopanja v medijih žene tudi pevce ljudskih pesmi in godce ljudskih viž, da se prilagajajo t.i. "okusu množic". Všečni želijo biti ne samo poslušalcem, ampak tudi gledalcem; tako ljubiteljem zborovskega petja kot poslušalcem narodno-zabavne glasbe. Zato nekateri približujejo svoje petje narodno-zabavnemu, tudi z dodajanjem spremljave diatonične harmonike ali citer, nekateri zborovskemu z zborovsko harmonizacijo in oblikovanjem glasov. Tudi drugače skušajo "popestriti" svoj odrski nastop; s prinašanjem raznih rekvizitov na oder (kozarci, majolike, košare), zvočil (grablje, kose, perilniki) in doma izdelanih buč z vdelenimi kazuji, ki jih nikakor ne moremo imeti za ljudska glasbila. Tudi oblačenje skupin, marsikdaj neposrečeno, je rezultat nevednosti in nastopanja. Vse zato, da gledalcem/poslušalcem v dvorani "ne bi bilo dolgčas". Ljudje na splošno radi sprejmejo ta odrski "šov" in tako dajejo posredno potrditev skupinam, da se obračajo v to smer.

NAJPOGOSTEJŠI ELEMENTI ZBOROVskega PETJA

Postavljanje glasov. Pri ženskem triglasju ni težav, nekatere pevke znajo zapeti tudi štiriglasno. Pač pa se

pojavljajo vplivi zborovstva pri moških sestavih, kjer se poleg prvega, drugega glasu ter basa oglašča bariton, ki harmonizira na zborovski način. Tretke skoraj ni več, le redki jo še znajo. Tudi basi se redko razdelijo. Še bolj opazen je zborovski vpliv pri mešanih skupinah, kjer se pojavlja zborovska postavitev glasov in sicer sopran, alt, tenor in bas. Ljudski pevci so ponavadi peli tako, da so ženske pele melodijo in spremljavo v terci ali seksti, moški pa so basirali ali pa je kdo poskušal še s tretko.

Interpretacije. Pojavlja se pohitevanje in upočasnjevanje ter različna glasnost pri posameznih kiticah, predvsem pri petju refrena, ki je pogostokrat tišji. Pojavlja se tudi soliranje ob spremljavi mrmranja in interpretacijsko podajanje besedila; npr. pretirano radostno obnašanje ob pivskih in šaljivih pesmih.

Ljudski pevci pojejo naravno, brez velikih odstopanj v interpretaciji. Samo pohitevanje/upočasnjevanje in kakršnokoli podajanje besedila je v popolni povezanosti melodije in besedila. Na to jih pripelje naravni tok pesmi, ne pa vnaprejšnje členjenje pesmi in pa odrski nastop, kar je značilno za pevski zbor.

Intonacija. Še vedno kdaj vidimo zborovsko intonirko ali pa posamezen pevec/pevka intonira začetni ton, potem pa začnejo peti vsi skupaj. Pojavlja se dajanje vstopov z roko ali celo dirigiranje ter petje z notami ali besedilom v rokah.

Pri ljudskih pevcih je vedno začenjal en pevec, ki je znal višino pesmi prilagoditi skupini. Priključili so se mu ostali in pesem je zazvenela na njihov edinstven način, z vsemi značilnostmi pokrajine in pevcev samih ter njihovega podajanja pesmi.

NAJPOGOSTEJŠI ELEMENTI NARODNO-ZABAVNEGA PETJA

Dodajanje glasbil. Najpogosteje se pojavlja diatonična harmonika. Ta mnogokrat preglasi večglasno petje, včasih pa je zraven zato, ker pevci sami niso sposobni niti dvo-

Izobraževanj, ki poskušajo dvigniti kakovostno raven dela v pevskih in godčevskih skupinah, je očitno še vedno premalo, saj se tistih, ki obstajajo, udeležuje le množica pevcev. Na fotografiji je utrinek s seminarja na Šmartnem na Pohorju.
(Foto: Janez Eržen, seminar petja ljudskih pesmi, november 2006.)

V letu 2006 smo na pevskem seminarju na Šmartnem na Pohorju popoldansko delo organizirali v manjših skupinah, katerih člani so se ob stiku s pevci, ki so kasneje na državnem srečanju nastopili, učili peti ljudske pesmi.

(Foto: Janez Eržen, seminar petja ljudskih pesmi, november 2006.)

glasja in se zato pri petju zanašajo na harmoniko. Zaradi posebne uglašenosti diatoničnih harmonik tako marsikatera pesem zazveni previsoko ali prenizko, kar včasih preseže sposobnosti pevcev. Poleg harmonike se pridajajo tudi druga glasbila, kot so citre, kitara in še kaj, kar nujno pripelje do inštrumentalnih uvodov in mediger, to pa so seveda že priredbe pesmi. Prav tako so prišla v modo v zadnjem času nekatera zvočila, ki so po meni neznanem merilu postala "ljudska glasbila"; grablje, kose, perilniki, kazuji, baloni, ropotulje.

Ljudska pesem že zaradi svojih značilnosti (večglasje, svobodni ritem, tempo) ob sebi ne potrebuje glasbil, ne ritmičnih ne melodičnih.

Ritmiziranje pesmi. Uporaba glasbil in zvočil nujno pripelje do ritmiziranja ljudskih pesmi, kar je spet značilnost narodno-zabavne glasbe. Pesmi, ki so jo sicer pevci peli počasi in v svobodnem ritmu, se godci težko pri-

lagodijo, kaj šele izvajalci na ritmična glasbila. Zato se dogaja, da se pevci prilagodijo godcem. Pesem izgubi svoj ritem (petdobni, spreminjajoči, svobodni) in postane le še plesna viža, kjer je pomemben plesni tempo ter ritem polke in valčka. S tem pa postane pesem "uniformirana" in onemogoča pevcem njihovo podajanje pesmi.

Posebno besedo velja na kratko nameniti tudi kostumiranju skupin, ki se z oblačenjem v enotne obleke ali pa v stilizirane tako imenovane "narodne noše" prav tako približujejo zborovskemu oziroma narodno-zabavnemu, seveda vse v funkciji nastopanja in všečnosti publikli.

Ljudski pevci se niso oblačili posebej za nastope, saj sploh niso nastopali. Ob posebnih priložnostih so bili seveda v "ta boljših oblekah", a nikdar uniformirano oblečeni.

✧ KAJ ŽELIMO?

Če so nam ljudske pesmi všeč, jih želimo prepevati in jih ohraniti tudi naslednjim rodovom, potem je prav, da jih ohranjamo v ljudskem duhu in z vsemi njihovimi značilnostmi. Če pa so nam le izhodišče za naše glasbeno raziskovanje in eksperimentiranje, je to že drugo glasbeno področje, ki ima spet svoje značilnosti in kriterije.

Ljudski pevci so pesmi peli za sebe in ne na odru, zato je nepotrebna vsakršna "navlaka", ki je zgolj za oči ali pa služi zabavljaštvu. Odveč so tudi razna "olepševanja" pesmi in petja ter dodajana elementov z drugih glasbenih področij.

Vsak se bo seveda odločil kaj želi in katera glasbena zvrst je tista, kjer se želi udeleževati. Zato je prav, da je z glasbenimi zvrstmi in njenimi značilnostmi ter s kriteriji seznanjen. Le tako bomo ohranili našo ljudsko pesem v vsem njenem bogastvu in raznolikosti.

Pevska skupina Val iz Pirana.

(Foto: Janez Eržen, regijsko srečanje pevcev ljudskih pesmi in godcev ljudskih viž, Sv. Peter, junij 2006.)

PRIREJANJE PLESOV ODRASLIH ZA OTROKE

Na praktičnih primerih štajerskih in
prekmurskih plesov

BRANKO FUCHS

Na Slovenskem obstaja preko 200 otroških folklornih skupin, katerih naloga je, da poleg poustvarjanja otroškega izročila v svoj program vnašajo tudi ples odraslih. Teh plesov pa ne (z)morejo (niti ne bi bilo primerno) izvajati tako, kot so bili zapisani, in zato se vodje otroških folklornih skupin stalno srečujejo s težavo - kako ples odraslih ustrezno prilagoditi različnim starostim in plesnim zmožnostim otrok, ki jih imajo v svoji skupini. Da bi dobili vsaj skromen namig, kako ples primerno poenostavljati, navajam na primerih šamarjanke, mašarjanke, prekmurske zvezde (gospod-gospa), trojke in šoštarske nekaj zgledov.

Prilagajanje plesov je razdeljeno največkrat na tri težavnostne stopnje. Opisi vsebujejo povzetke začetnega položaja in drže, potek plesa, morebitni govor ob učenju plesa; ponekod so dodana opozorila o stilnih posebnostih in potrebnih predvajah. Plesni opisi upoštevajo možnosti različnih primerov prilagajanja plesov različnim starostim otrok in njihovim plesnim zmožnostim.

OPREDELITEV TEŽAVNOSTNIH STOPENJ

Prva (začetna) stopnja: Gradivo prve stopnje je primerno za predšolske otroke, otroke prvih treh razredov osnovne

šole ter za nekoliko starejše začetnike v folklornih skupinah.

Druga (osrednja) stopnja: Gradivo druge stopnje je primerno za otroke, ki aktivno sodelujejo v skupini vsaj tri leta oz. obiskujejo 4., 5. ali 6. razred osnovne šole in obvladajo osnove plesne tehnike.

Tretja (zahtevnejša) stopnja: Gradivo tretje stopnje je primerno za izkušene folklornike otroških folklornih skupin in otroke od 7. do 9. razreda osnovne šole, ki že dobro obvladajo osnove plesne tehnike.

Predlog otroških parnih drž (ki v prvih štirih oblikah predstavlja nadomestek za drže odraslih). Navedene so različne možnosti, in sicer od preprostejšje do zahtevnejše:

1. Drža v položaju vštric. (Plesalec z desnico drži plesalkino levico. Drugi dve roki sta spuščeni ob telesu.)
2. Drža v položaju nasproti. (Stojita drug nasproti drugega. Držita se za nizko spuščeni roki. Plesalkina desnica prime plesalčevo levico, plesalkina levica pa plesalčevo desnico.)
3. položaju, ko sta plesalec in plesalka vštric, le da je plesalec obrnjen v nasprotno smer. (Držita se enako kot pri 2. različici.)
4. Drža za nadlakti. (Stojita drug nasproti drugega in se primeta za nadlakti. Plesalec prime z desnico plesalkino levo nadlaket, z levico pa njeno desno nadlaket. Plesalka z levico prime plesalca za desno nadlaket in z desnico njegovo levo nadlaket.)
5. Hrbtno-ramenska drža. (Plesalec drži plesalko ob pasu, ona ima položene svoje roke na plesalčevih ramah.)
6. Standardna drža. [Plesalec z desnico drži plesalko zadaj na hrbtu, ona položi levico njemu na desno ramo. Plesalčeva levica in plesalkina desnica sta skoraj iztegnjeni v levo (desno) in sklenjeni v višini plesalkinih ramen.]

Parna vrtenica, kjer se plesalca držita "pod roke", je osnovna plesna prvina, ki bi jo morali dobro obvladati vsi člani otroških folklornih skupin. Na fotografiji je Otroška folklorna skupina Kresničke iz Osnovne šole Gustava Šilih iz Velenja. (Foto: Janez Eržen, regijsko srečanje otroških folklornih skupin, Šmartno pri Slovenj Gradcu, maj 2007.)

PRIMERI PRILAGAJANJA PLESOV

MAŠARJANKA 15, ŠAMARJANKA 9, OBREŽI¹

Prva stopnja

Začetni položaj in drža: Pari so razporejeni po krogu. Drža v položaju vštric. Plešejo po krogu v levo. Začneta z zunanjo nogo.

Opis:

- 4 takti: štirje klecnjeni koraki s prikorakom naprej po krogu v levo. Pri četrtem koraku plesalca naredita pol obrata in preprimeta roki. Obrat naredita tako, da se obrneta drug proti drugemu.
- 4 takti: enako v drugo stran kroga.
- 8 taktov: vse ponovijo.
- 16 taktov: pari se na mestu obračajo s štirimi klecnjenimi koraki s prikorakom četrt obrata v levo in potem v

¹ Ramovš, M.: Polka je ukazana, Plesno izročilo na Slovenskem, Vzhodna Štajerska. Založba KRES, Ljubljana 1997, str. 193.

Plesi zapisani v Beli krajini so se pogosteje kot drugje po Sloveniji izvajali ob petju in so se pogosto plesali v kolu. Na fotografiji je Otroška plesna skupina Krog iz Maribora.

(Foto: Janez Eržen, regijsko srečanje otroških folklornih skupin, Murska Sobota, maj 2007.)

desno nazaj do izhodišča. Plesalec začne korake delati nazaj, plesalka pa naprej.

Govor ob učenju plesa:

Prvi del melodije. Klec-korak-dva, klec-korak-dva, klec-korak-dva, klec-ob-rat, ...

Drugi del melodije. V-levo-četrt, ... v-desno-četrt ...

Didaktična predvaja: Izvedba koraka s prikorakom.

Druga stopnja

Začetni položaj in drža: Pari so razporejeni po krogu, plesalka je obrnjena z obrazom, plesalec pa s hrbtom v središče kroga. Drža v položaju nasproti. Pari z bočnimi koraki plešejo v levo in desno po krogu ter se obračajo na mestu.

Opis:

- 4 takti: štirje klecnjeni bočni koraki z bočnim prikorakom po krogu v levo.
- 4 takti: štirje klecnjeni bočni koraki z bočnim prikorakom po krogu v desno.

Urejenost otroških folklornih skupin je za ustrezen prikaz izročila prav tako pomembna kot urejenost odraslih folklornih skupin.

Na fotografiji je otroška folklorna skupina iz Zgornje Ložnice. (Foto: Janez Eržen, regijsko srečanje otroških folklornih skupin, Slovenska Bistrica, maj 2007.)

- 8 taktov: vse ponovijo.
- 16 taktov: pari se na mestu obračajo s štirimi klecnjenimi bočnimi koraki z bočnim prikorakom četrta obrata v levo in potem v desno nazaj do izhodišča. Oba začneta z desno nogo.

Tretja stopnja:

Ples po zapisu. Vodja skupine prebere ples iz knjige naključno izbranemu paru in par postavi v njun začetni položaj in držo. Zatem vodja izbere soplesalko in demonstrira ples v celoti. Ples ponovi že prej izbrani par. Vodja razloži večjo in manjšo napako, nato demonstrira šamarjanko.

Besedilo: Le pridi, le pridi, sem sama doma, ker oča pa mati v toplice sta šla ...

TROJKA, HOTIZA²

Prva stopnja

Začetni položaj in drža: Plesalec, obrnjen v smer plesne poti, se oprime "pod roko" v komolčnem pregibu s plesalkama na svoji levi in desni strani. Plesalki sta s hrbtoma obrnjeni v plesno smer. Plesalec prične z desno nogo naprej, plesalki z levo nazaj.

Opis:

- 4 takti: osem korakov trojke naprej v plesni smeri.
- 4 takti: osem korakov trojke nazaj v plesni smeri.
- 8 taktov: vse se ponovi.
- 16 taktov: trojka se v drugem delu obrača v desno in levo stran na mestu.

Druga stopnja

Začetni položaj in drža kot zgoraj. Zgornjemu opisu v drugem delu dodamo parne obrate.

Dodatek k opisu plesa: 16 taktov se plesalec s plesalkama na mestu obrača, in sicer se prime z desno plesalko "pod roko" in se v štirih korakih zavrti za pol obrata v desno, nato pa z levo plesalko "pod roko" v štirih korakih pol obrata v levo. Prosta plesalka sama teče okoli plesalca v obratni smeri para. Plesalec izmenjuje plesalki do konca melodije.

Tretja stopnja

Začetni položaj in drža kot zgoraj.

Opis:

- 4 takti: trije trikoraki trojke naprej, četrti poudarjeni trikorak na mestu.
- 4 takti: trije trikoraki trojke nazaj, četrti poudarjeni trikorak na mestu.
- 8 taktov: vse se ponovi.
- 16 naslednjih taktov je enakih drugi stopnji.

2 Ramovš, M.: Polka je ukazana, Plesno izročilo na Slovenskem, Prekmurje in Porabje, Založba KRES, Ljubljana 1996, str. 39.

Govor ob učenju plesa (tretja stopnja):

Prvi del melodije: tro-ko-rak, tro-ko-rak, tro-ko-rak, bum-bum-bum, ...

Drugi del melodije: v des-no če-trt, v le-vo-če-trt, ...

Didaktične predvaje: izvedba korakov v hoji naprej (korak s prikorakom).

GOSPOD GOSPA 9, GOSPOD GOSPA ALI
PREKMURSKA ZVEZDA, BELTINCI³

Prva stopnja

Prvi del izvajajo v sklenjenem krogu. Obrnjeni so z levim bokom v središče kroga.

Opis:

Začnši z notranjo nogo naredijo dva počasna koraka in tri hitreje naprej po krogu, nato se s sedmimi hitrimi koraki nazaj vrnejo v izhodiščni položaj. To še enkrat ponovijo in se ob koncu postavijo v pare tako, da sta plesalec in plesalka vstric, le da je plesalec obrnjen v nasprotno smer. Držita se za nizko spuščeni roki (plesalkina desnica prime plesalčevo levico, plesalkina levica pa plesalčevo desnico). Sledi drugi del - parna vrtenica v desno. Plesalec začne z levo nogo, plesalka pa z desno.

Druga stopnja

Plesalci so v parih postavljeni v krog. Plesalci so z levim bokom obrnjeni v središče kroga, plesalke z desnim. Drža v položaju nasproti. (Stojita drug nasproti drugega. Držita se za nizko spuščeni roki. Plesalkina desnica prime plesalčevo levico, plesalkina levica pa plesalčevo desnico.)

Opis:

Začnejo z notranjo nogo in naredijo dva počasnejša bočna koraka s prikorakom in tri hitreje bočne korake s prikorakom v središče kroga, sledi pa sedem hitrih bočnih korakov s prikoraki iz središča kroga do izhodišča. To se še enkrat ponovi.

V drugem delu se plesalca primeta za nadlakti in plešeta vrtenico v desno. Plesalec začne z levo nogo, plesalka pa z desno.

Tretja stopnja

Približevanje zapisu. Pari se primejo v standardno držo. Plesalci so z levim bokom obrnjeni v središče kroga, plesalke z desnim.

Opis:

Vsi začnejo z notranjo nogo in naredijo dva počasna bočna koraka s prikorakom in predhodnim klecem in tri hitreje bočne korake brez kleca v središče kroga, sledi pa sedem hitrih bočnih korakov iz središča kroga do izhodišča. To še enkrat ponovijo.

V drugem delu ostanejo v isti drži in plešejo parno vrtenico na mestu (cvajšrit), pri kateri naredijo v štirih korakih en obrat.

Stilne posebnosti: klecnjeni koraki, nagibanje telesa pri prvih dveh korakih s predhodnim klecem in mehka vrtenica.

Govor ob učenju plesa: Prvi del melodije: Ta-ra, ta-ra, t-t-t-t-t ...

ŠOŠTARSKA 15, ŠOŠTARSKA ALI
ŠOUŠTARSKA 1, BELTINCI⁴

Prva stopnja

Prvi del. Plesalci so v nesklenjenem krogu, obrnjeni z obrazi v središče kroga. Ponazarjajo sukanje drete (leva roka je klobčič, desnica navija), sledi zamah z rokami nazaj (do odročenja nazaj). To ponovijo trikrat in se ob koncu postavijo v pare.

Drugi del. Drža v položaju, ko sta plesalec in plesalka vstric, le da je plesalec obrnjen v nasprotno smer. Plešeta parno vrtenico v desno, oba začneta z desno nogo.

Druga stopnja

Prvi del. Pari so postavljeni v krog. Plesalci so z levim bokom obrnjeni v središče kroga, plesalke z desnim. Plesalec kleči na desnem kolenu, plesalka stoji pred njim. Plesalka se opre z desno nogo njemu na koleno. Geste rok so enake prvi stopnji.

Drugi del. Plesalca se držita za nadlakti in plešeta parno vrtenico v desno, oba začneta z desno nogo.

Tretja stopnja

Izvajajo ples po zapisu (varianta A): V prvem delu trikrat vključno z zamahom nakazujejo navijanje drete, v drugem delu pa v standardni drži plešejo dvokoračno vrtenico v desno. Plesalec začne z desno nogo, plesalka z levo.

Dodatne možnosti

- Izvajajo ples po zapisu (varianta B): Trikrat nakažejo zabijanje cvekov (žebļjev) v čevelj in ob tem zamahnejo. Drugi del je enak.
- Izvajajo ples po zapisu (varianta C): Plesalec z levico prime čevelj plesalke, ki se dotika njegovega levega kolena, z desno roko nakazuje šivanje, nato pa močno zategne šiv do odročenja. Še dvakrat ponovi, plesalka pa ima med tem roke položene na svojem desnem kolenu in opazuje plesalca. Drugi del je enak zgornjemu opisu.
- Povežejo vse tri variante.

³ Ramovš, M.: Polka je ukazana, Plesno izročilo na Slovenskem, Prekmurje in Porabje, Založba KRES, Ljubljana 1996, str. 79.

⁴ Ramovš, M.: Polka je ukazana, Plesno izročilo na Slovenskem, Prekmurje in Porabje, Založba KRES, Ljubljana 1996, str. 169.

FOLKLORNA SKUPINA IN LJUDSKO IZROČILO V VRTCIH

MIRJAM ŠTRUKELJ

V vrtcu v Sežani že trinajsto leto aktivno deluje Otroška folklorna skupina Kamenčki, ki se s svojim programom predstavlja ožji in širši okolici. V program vključujem izštevanko, šaljivke, rajalne igre, pesmi in ples s Krasa in okolice. V skupini se srečujemo enkrat tedensko v popoldanskem času, v njej pa sodeluje do dvajset otrok v starosti od štiri do šest let.

Za skupino, ki jo sestavljajo predšolski otroci, je pomembno, da si vsako leto zada nove cilje, v katerih se odražajo potrebe sodelujočih otrok in kraja, kjer skupina deluje, vendar pa mora slediti tudi splošnim načelom:

- otrok mora imeti v skupini možnost razvijanja različnih sposobnosti, še posebej pa je potrebno skrbeti za vzpostavljanje in vzdrževanje prijateljskih odnosov v skupini in zunaj nje;
- osvajati mora osnovne prvine ljudskih rajalnih in gibalnih iger;
- otrok naj spozna otroška ljudska glasbila in zvočila;
- otrok naj razvija ritmični in glasbeni posluš;
- spozna naj oblačilni videz otrok v preteklosti;
- spozna naj različne šege in navade;
- najpomembnejše pa je spodbujanje splošne ustvarjalnosti pri pripravi, organizaciji, uporabi sredstev in prostora.

Prepričljivost odrskega nastopa je pri otroških folklornih skupinah morda še bolj pomembna kot pri odraslih. Na fotografiji je Otroška folklorna skupina Kamenčki iz Sežane.
(Foto: Janez Eržen, Ringa raja 2003, Videm - Dobropolje, maj 2003.)

Dr. Marija Makarovič meni, da je dejavnost, ki črpa vsebino iz ljudskega izročila, otrokom najbližja, k ustvarjalnosti pa jih vzpodbuja, ker je preprosta, jasno oblikovana in otrokom razumljiva. Ljudski plesi, ljudske pesmi, ljudska glasbila ali različne zvrsti ljudske besedne umetnosti vstopajo v otrokov svet in v njegovo doživljanje tako, kot so mu "napisane na kožo".

V predšolskem obdobju in v prvih razredih osnovne šole naj bo poudarek na spoznavanju izročila, domačega kraja in okolice. Otroci naj se seznanijo z otroškimi plesnimi igrami in plesi, ki jih pogosto spremljajo s petjem in tudi z zvočili ali glasbili. V začetku posvetimo največ časa razvijanju občutka za ritem, ki je osnova vsakega plesa. Otrok mora osvojiti osnovne gibe glave, telesa, rok in nog. Le skladnost vseh teh mišičnih skupin privede do sproščene in naravnega gibanja. Otroci so zelo ustvarjalni in si velikokrat sami izmišljajo nove različice, zato moramo spodbujati njihovo domišljijo. Igra je najvišja stopnja otrokovega ustvarjanja. S sprostivnimi in domišljijскими igrami jih bomo pripeljali v njihov svet. Dovolili bomo, da v tem svetu izživijo svoje želje in potrebe. Le tako lahko otroci igro sprejmejo kot lastno. Zato je prav, da otroke seznanimo z vsemi prvimi izročila preko igre.

To dejstvo ne dopušča, da že na začetku leta zakoličimo vsebino, ki jo želimo predstaviti. Dopustiti moramo namreč možnost, da izhajamo iz otrok, v pomoč pa so lahko tudi njihovi starši in stari starši, saj najbolje vedo, kako je bilo v tistih časih, ko so bili še sami otroci. Prav zato sama velikokrat povabim na naše ure še živeče informatorje, ki najbolj verodostojno predstavijo kako so včasih živeli, pasli, izdelovali piščali, se igrali, izdelovali punčke iz cunj itd.. Prav radi se odzovejo in delijo z nami svoje spomine, kljub temu, da so morali že kot otroci veliko delati in jim za igro ni ostalo veliko časa.

Vsebina celotne postavitve naj bi se navezovala na eno temo npr. punčka iz cunj, ptički ipd.. Prav pri sestavljanju delov v celoto sem največkrat naletela na težavo. Manjkala mi je izštevanka, zbadljivka, drobčen rek ali drobna priložnost, ki bi pomagala zgraditi stavbo, ki še ni dovršena, kot se je izrazil Milko Matičetov. Prav zato sem se sama podala na pot odkrivanja in raziskovanja otroškega ljudskega izročila na terenu, ki ga priporočam še komu.

Kljub temu, da imajo otroci bujno domišljijo, jim je včasih zelo težko pričarati, opisati in povedati, kako je bilo včasih, ko so pasli, saj tega ni več mogoče videti in doživeti. Zato tudi njihova igra na odru mogoče ni tako prepričljiva, kot bi bila sicer.

Ljudsko izročilo želim otrokom približati na najpristnejši način, ki je v danih razmerah možen. Vsako leto organiziram za otroke vsaj eno delavnico, ki ima določeno temo. Pred nekaj leti, ko smo z otroki pripravljali odrsko postavitve Skrinja pisana, sem otroke peljala na podstrešje, kjer so lahko sami raziskovali in našli marsikaj

zanimivega. Otroke je obiskala gospa Mara, ki jim je pokazala, kako izdelati punčko iz cunj in jim pripovedovala o svoji prvi punčki. Skupaj s članicami društva kmečkih žena smo že večkrat pekli po starih receptih in sodelovali na njihovih in naših obletnicah. Spomladi so nam "nonoti" izdelovali piščali, troblje iz lubja in izrezovali pastirske palice. Z nekdanjim pastirjem smo se sprehodili po pastirskih poteh, si ogledali pastirske hišice in kal, kjer nam je tudi pripovedoval, kako so se ob njem igrali in nas naučil dve igri: Trigo in Na boču. Pred novim letom nam je "nono" pripovedoval, kako so včasih praznovali in živeli.

Otroke vedno spodbujam, naj tudi sami povprašajo svoje stare starše o tem, kako je bilo, ko so bili mladi, kaj so delali, kako so se igrali ... in tako sami raziskujejo podano temo. Bolj neposreden stik otrokom omogoča lažje vživljanje in bolj pristno podoživljanje in uprizarjanje izročila na odru, poleg tega pa se bolj prepričljivo igrajo, saj gre za preproste igre, pri katerih ne potrebujemo posebnih pripomočkov. Dovolj so le palica, kamenčki, škrle, rožice in prijatelji - vrstniki. Ko se med seboj igrajo, je igra pristna in sproščena, le-ta pa nekaj žlahtnosti izgubi, ko otroci naučeno in določeno igro večkrat ponovijo in ko jo morajo zaigrati na odru pred občinstvom.

Tudi glasnost, razumljivost in razločnost je težko doseči, ko nastopajo v dvorana, ki niso akustične in primerne za to dejavnost. Marsikatera skupina je prenehala z delovanjem, ker ni mogla dovolj dobro uresničevati zastavljenih

Nastopanje bosih otrok predstavlja izziv vodjem skupin, ki morajo biti sposobni prepričati otroke in starše, da je to dobro, zanimivo, drugače, privlačno ... Na fotografiji je Otroška folklorna skupina Kamenčki iz Sežane.

(Foto: Janez Eržen, regijsko srečanje otroških folklornih skupin, Tolmin, maj 2007.)

ciljev. V to dejavnost je potrebno vložiti veliko lastnega truda in prostega čas, kar je pogosto premalo cenjeno. Zanj je potrebna ljubezen, saj je le tako mogoče vztrajati. Trud je poplačan s tem, da otroci z veseljem obiskujejo folklorno skupino. Iskrice v očeh in njihovo veselje povedo, da je to, kar delamo, prav; prav otroci pa dajejo motivacijo za delo v prihodnje.

Zgodbe, ki jih otroške folklorne skupine vpletajo v program, morajo biti otrokom blizu, še najbolj pa je, če jih otrokom približamo na različne načine.

Na fotografiji je Otroška folklorna skupina Kamenčki iz Sežane.

(Foto: Janez Eržen, regijsko srečanje otroških folklornih skupin, Tolmin, maj 2007.)

PIKA POKA POD GORO: RINGA RAJA

PETRA NOGRAŠEK

Vsako leto je vse več otroških folklornih skupin, ki želijo poustvarjati slovensko ljudsko izročilo. Skupine nastopajo na najrazličnejših prireditvah in srečanjih, zato v nadaljevanju odgovarjam na vprašanje, kaj od ponujenega (poleg vseh šolskih prireditev) izbrati in kje se predstaviti?

Kritično želim ovrednotiti dve prireditvi, ki potekata vzporedno na državni ravni, vendar pod drugim okriljem, ena pod okriljem JSKD, druga pa pod okriljem Zavoda RS za šolstvo in I. osnovne šole Rogaška Slatina. Vso stvar želim le dobro pojasniti in vzbuditi pri bralcih razmislek, pri organizatorjih pa morda pomislek.

Vsako leto JSKD organizira območna, regijska in državno srečanje otroških folklornih skupin z imenom Ringa raja. Izmed približno 300 skupin se jih le peščica uspe predstaviti na državnem srečanju. Letos se je 26. maja na Ringa raja v Lendavi predstavilo 10 skupin.

Skoraj vzporedno s tem dogodkom pa vsako leto v Rogaški Slatini poteka Državna revija ljudskih pesmi, plesov in običajev z naslovom Pika poka pod goro, ki jo organizirata Zavod RS za šolstvo in I. osnovna šola Rogaška Slatina. V prvem četrtku v maju se je na odru tamkajšnje kulturne dvorane zvrstilo kar 42 skupin, ki poustvarjajo slovensko ljudsko izročilo.

Torej, na eni strani Ringa raja in na drugi Pika poka.

Na državnih srečanjih, naj bo to Pika poka pod goro ali Ringa raja, imajo skupine navadno možnost, da nastopijo na velikem odru in pred veliko gledalci, ki so najpogosteje njihovi vrstniki. Na fotografiji je otroška folklorna skupina iz 2. osnovne šole Rogaška Slatina.

(Foto: Janez Eržen, Ringa raja 2007, Lendava, maj 2007.)

Otroška folklorna skupina Valček iz Kopra.
(Foto: Janez Eržen, Ringa raja 2007, Lendava, maj 2007.)

RINGA RAJA:

Že na območna srečanja se prijavijo solidne skupine, ki z bolj ali manj po(ne)srečenim nastopom pokažejo delček naše dediščine. Že za uvrstitev na regijsko srečanje mora skupina celo leto trdo delati in primerno obdelati vse prvine, ki jih v program vključi. Potrebno je veliko, če že ne ogromno truda, energije, dobre volje in znanja, da je skupina izmed množice skupin izbrana na državno srečanje. Sistem izbora gre čez dva sita. Za vsa območna srečanja v eni regiji je zadolžen en strokovni spremljevalec, ki iz posameznega srečanja v povprečju izbere 2-3 skupine. Za vsa regijska srečanja pa je zadolžen drug spremljevalec, ki skuša čim bolj objektivno izbrati izmed vseh skupin 8-10 najboljših. Prireditve se vsekakor splača ogledati, saj izvirnosti in kakovosti pri vsaki izmed izbranih skupin resnično ne manjka.

Pri udeležbi na Ringa raja skupine niso finančno obremenjene, ker celotne stroške vseh srečanj (prevozi, malica, prireditve) krije organizator.

PIKA POKA:

Brez kakršnegakoli izbora se lahko skupina prijavi in je tudi izbrana na državno revijo, pod drugim okriljem seveda. Državna revija naj bi bila izbor najboljših skupin. Pa je tako? Skupine so ocenjevane s strani strokovne komisije: mag. Milke Ajtnik, plesne učiteljice Marte Pelko in dr. Dragice Žvar. Skupinam so podeljena bronasta, srebrna ali zlata priznanja. Kako realna so priznanja, se vprašam jaz? Popolnoma različni pogledi, znanja in kriteriji teh in onih ocenjevalcev.

Pri Ringa raja je premalo izbranih skupin, ki sodijo na državno raven, pri Piki poki pa preveč in še to vprašanje, ali lahko kdorkoli predstavlja ljudsko izročilo na državni ravni brez predhodne selekcije? Ali je vse, kar je prikazano na prireditvi, res ljudsko izročilo in koliko je z njim skladna kostumska podoba?

Tudi na folklornem področju je denar sveta vladar in organizatorji prireditve Pika poka to vedo, saj poleg državnih

sredstev za vsakega udeleženca dobijo še dodatno plačilo. Več prijavljenih skupin, več prihodkov s strani države in več plačanih kotizacij. Vse je nekako logično in posledično.

Za preboj na državno srečanje Ringa raja mora skupina krvavo delati, za Pika poka pa je dovolj le prijava in že si najboljši, saj si izbran na državno revijo. Sliši se zelo lepo, zlasti za ravnatelje šol, na katerih skupine delujejo. Ni lepšega kot dobiti zlato priznanje, pa tudi že bron se "lepo sliši", saj zanj vodja skupine prejme točke za napredovanje.

Ne zanikam, tudi meni zelo prav pridejo težko dobljene točke za napredovanje zaposlenih v vrtcih ali šolah, ki jih dobimo na prireditvi Pika poka pod goro. In žal je tako, šteje le dokazno gradivo, papir s strani prave osebe. Večina vodij skupin je zaposlenih v šolah in vrtcih in seveda šteje več tista prireditvev pod okriljem Zavoda RS za šolstvo kot pa JSKD.

In ko že ne vem, kaj naj si mislim in zapišem, se na koncu vendarle vprašam: Ali nismo dolžni ali pa je to celo nuja, da smo mi, ki se želimo ukvarjati s poustvarjanjem otroškega, plesnega in druge izročila, čim bližji temu izročilu in da si prizadevamo za njegovo neizmaličeno podobo? Menim, da je vprašanje retorično in odgovor, ki je jasen, ne potrebuje dodatnega pojasnila.

Kljub temu pa bi želela vzpodbuditi tiste, ki se ne odzivajo povabilu na Pika poka, da to storijo, če le imajo možnost. Tam bodo pokazali, kaj znajo in kaj vse je mogoče storiti. Prav bi bilo, da to vidijo tudi tisti, ki so prehitro zadovoljni, premalo samokritični in tisti, ki te pogosto slabe predstavitve podpirajo in celo nagrajujejo z zlatom, srebrom in bronom.

In kje vidim svetlo plat? Ponos vodij na Ringa raja. Ali je občutek sreče in zadovoljstva enak pri izboru na Ringa raja in izboru za Pika poka pod goro? Menim, da ne. In prav zato se spleča. Tisto, kar težje dobimo oz. dosežemo, nas bolj osrečuje in nam daje nov zagon za prihodnje. Naj bo tega čim več in naj volje pri vodjih, ki delajo dobro in ki želijo delati dobro, ne zmanjka. Rezultati bodo vidni na Pika poka pod goro in na Ringa raja.

Otroška folklorna skupina Kres iz Novega mesta, ki se je letos predstavila na Pika poka pod goro in na Ringa raja.
(Foto: Janez Eržen, Ringa raja 2007, Lendava, maj 2007.)

KO POZABLJENE ŠEGE PONOVO OŽIVIJO

BRANE ŠMID IN MATEJA URBIHA

Folklorne skupine poustvarjajo ljudsko plesno, glasbeno, pesemsko in oblačilno kulturo značilno za slovensko etnično ozemlje. V odrskih postavitvah, ki vključujejo tudi šege in navade, želijo čimbolj dostojno predstaviti ljudsko izročilo, hkrati pa ugajati občinstvu. Uspeh prizadevanj je različen, saj je odvisen od sposobnosti vodij in izvajalcev (pevcev, plesalcev in godcev) ter od okolja, v katerem skupina deluje.

Nekatere skupine in društva pa svojo dejavnost na različne načine razširjajo in nadgrajujejo. Pobudniki nadgradnje so pogosto starejši člani skupine, ki skušajo mlajšim približati "minule čase", predvsem šege in navade, ki so "doma" v okolju, kjer skupina deluje, a so časovno toliko odmaknjene, da se jih krajani le še spominjajo; bodisi, da so v njih sodelovali, bodisi so jim o njih pripovedovali starejši.

Nekatere šege in navade za odrsko predstavitev niso primerne, mnoge pa ob odrski predstavitvi izgubijo svoj pravi značaj in pomen. Pri vključevanju šeg in navad v odrsko postavitev gre mnogokrat za površinsko ponaziranje nekdanjega izvajanja le-teh v izvornem okolju. Če

Brane Šmid.
(Foto Janez Eržen.)

pa skupina šego ali navado obudi v okolju, kjer je živel, s tem (vsaj delno) ohrani njeno vsebino in vlogo. Hkrati skupina s krajem in krajani tudi zaživi in se ne pojavlja le na nastopih.

Prav tak način delovanja je v zadnjih 20 letih razvila folklorna skupina Ozara, ki že 55 let deluje na Primorskem pri Kranju. Glede na to, da je bil kraj še pred kratkim vas na obrobju Kranja, zdaj pa je že del urbanega okolja, je bila ideja še toliko bolj zanimiva. Prebivalstvo v kraju je mešano - od starejših krajanov, ki so v "starih" šegah in navadah sami sodelovali, do mladih krajanov in priseljencev. Ne glede na to pestrost pa je obujanje izročila padlo na plodna tla, saj nas krajani z veseljem opazujejo, bodrijo in pri dogajanju sodelujejo.

55-letni obstoj skupine pomeni zamenjavo dolge vrste aktivnih članov. Ti se pri skupini niso samo učili plesati in peti, temveč so se predvsem družili. Pri delu, učenju, veselju, nastopanju. V dobri skupini druženje preraste v prijateljstvo, ta pa nemalokrat v ljubezen. Tako se je tudi pri Ozari spletlo kar nekaj parov, ki so se odločili tudi za skupno življenje.

Poroka, ki je bila v preteklosti eden glavnih mejnikov v človekovem življenju, je predstavljala pomemben dogodek za vso skupnost. Spremljale so ga številne šege in navade, ki so imele za mladoporočeni par in skupnost velik pomen. Danes je poroka intimno doživetje mladoporočencev, nju-nih družin in prijateljev. Nekdanje šege ob njej so se porazgubile ali spremenile toliko, da služijo le še zabavi. Pri Ozari skušamo na poročni dan naših članov del šeg in navad obuditi vsaj na simbolični ravni. Med njimi so šranga, prihod maškar in prodajanje kamele na poročni gostiji. Šranga, kakšno pripravljamo našim članom, ni neposredno nadaljevanje lokalne šege. Sestavljena je iz delčkov izročila - delno lokalnega, delno pokrajinskega. Vanjo smo vključili naše plesno, pevsko in godčevsko znanje. V taki obliki je postala del našega družabnega življenja, hkrati pa je postala lokalno prepoznavna.

Tudi skupina fantov, pevcev in godcev, je pred 14 leti obudila šego božično-novoletnega koledovanja. Nagib je bil v začetku bolj komercialen, saj so si s koledovanjem obetali prislužiti nekaj daril in finančne pomoči, hkrati pa so se tako želeli zahvaliti različnim podjetnikom in podjetjem za letošnjo podporo in pomoč folklorni skupini.

Koledovanje je bilo uspešno in od takrat ga ponavljamo vsako leto. V času med božičem in novim letom v nekaj dneh obiščemo številne družine, podjetja in posameznike, ki nas vedno pričakajo z veseljem in hvaležnostjo. Če koga izpustimo zaradi časovne stiske, so kar užaljeni, saj je obisk kolednikov znamenje, da "nekaj daš na kulturo in zanjo".

Koledniška skupina je kmalu prerasla v fantovsko pevsko skupino Kranjski furmani, ki že 13 let goji ljudsko pesem. Koledovanje smo predstavili tudi na odru in bili nagrajeni z uvrstitvijo na državno srečanje pevcev in godcev ljudskih pesmi in viž.

"Gasilska" slika kolednikov.
(Foto Janez Eržen.)

Vsako leto, tako kot večina folklornih skupin, pripravimo celovečerni letni koncert. Že pred nekaj leti smo opazili, da je naše občinstvo postalo zahtevno. Nizanje plesov, pesmi in prikazov šeg jih skoraj ne zadovolji več. Zato smo začeli pripravljati tematske prireditve. Tako smo v preteklih sezonah prikazali žegnanje v Kranju, slovenske ljudske ples v "belih nošah", svatovske šege in šrango, prikaz kmečkih oblačilnih slogov iz različnih obdobij in krajev.

Letošnji projekt je bil še posebej zahteven, saj smo se odločili za prikaz "Velike besede", prireditve v kranjski čitalnici, ki je bila ena prvih na slovenskih tleh. S prikazom smo praznovali 55. obletnico delovanja skupine, kar se je zgodilo sredi maja letošnjega leta. Uspelo nam je

lahko le ob pomoči Gorenjskega muzeja in neutrudnem delu naših folklornikov. Poseben način dela je zahtevalo tudi dejstvo, da nekateri člani skupine niso poznali delovanja čitalnic v 2. polovici 19. stoletja ter prireditev imenovanih "beseda". Tako je bilo vzporedno s pripravljanjem vsebine in organizacije projekta potrebno tudi poučiti folklornike, da bi jih tako najboljše pripravili za nastop. Predstavo smo tudi prilagodili znanju in sposobnostim skupine. Dramske vloške, ki so bili pomembni del prvih "besed", smo zamenjali z ljudskimi plesi. Ohranili pa smo ostale sestavine: petje, govore in recitacijske vloške. Te smo rekonstruirali po zapisih ter se pri tem poslužili knjižice "Večer v čitalnici", ki jo je leta 1958 priredil Mirko Mahnič.

Zgoraj zapisano razmišljanje naj nas opozori, da je s strokovnim in interdisciplinarnim delom mogoče neko šego, navado ali prireditev prikazati na drugačen način, ki je zanimiv, poučen in odmeven tako za ustvarjalce kot za občinstvo. Vendar se moramo ob tem zavedati, da gre kljub vsemu vloženemu delu pri obujanju šeg še vedno predvsem za gledališče. Nekdanje magijske vsebine šeg so se porazgubile, današnjemu človeku so pogosto nerazumljive in so nezdržljive s sodobnim načinom življenja. Lahko pa se ob njih zamislimo, da svet morda le ni samo tisto, kar vidimo in otipamo.

Folklorniki Akademске folklorne skupine Ozara koledujejo.
(Foto Janez Eržen.)

FOLKLORNE SKUPINE IN NARODNO- ZABAVNI ANSAMBLI: O NEPOSREČENOSTI KOMBINACIJE

ANA ETEROVIĆ

V začetku letošnjega leta je na elektronske naslove številnih slovenskih folklornih skupin in folklornikov prispel dopis Javnega sklada RS za kulturne dejavnosti z naslovom "Folklorne skupine in narodno-zabavni ansambli." V pismu je izraženo nezadovoljstvo strokovnih spremljevalcev srečanj folklornih skupin ob vse večjem prepletanju folklorne dejavnosti z dejavnostmi narodno-zabavnih ansamblov in podan nasvet folklornim skupinam o udeleževanju v televizijskih oddajah z narodno-zabavno vsebino. Pričujoči članek je rezultat razmišljanja, ki ga je povzročilo omenjeno pismo.

Naj poudarim, da spodnje besedilo nikakor ni zamišljeno kot prostor za subjektivne estetske sodbe o kakovosti narodno-zabavne glasbe ali delovanja posameznih folklornih skupin. Slednje z veseljem prepuščam strokovnjakom in glasbenim kritikom. Poglobila bi rada že povedano o problematičnosti kombiniranja ljudskega plesa in folklornih kostumov z melodijami narodno-zabavne glasbe, čemur smo pogosto priča, ko ob nedeljah prižgemo televizijo. Na oddajah z narodno-zabavno vsebino sodelujejo folklorne skupine iz cele Slovenije in brez prikazovanja lastnega programa plešejo ob glasbi narodno-zabavnih ansamblov. Povedano z besedami iz pisma JSKD: "so kulisa narodno-zabavni glasbi." Tovrstno ravnanje je napačno in povzroča škodo folklorni dejavnosti, saj jo postavlja v podrejen položaj. Rezultat tega je vsesplošno "metanje v isti koš" ljudske in narodno-zabavne glasbe, ki pravzaprav nimata dosti skupnega.

Narodno-zabavna glasba se je razvila v drugi polovici 20. stoletja kot poseben pojav množične kulture na Slovenskem. Gre za avtorsko glasbo, delno ustvarjeno v duhu ljudskega glasbenega izročila. Narodno-zabavna pesem je po besedilu in melodiji umetna pesem, ki jo pejejo pevci narodno-zabavnih ansamblov, po 2. svetovni vojni kot nadomestek za ljudsko, zato poskuša (a zgolj poskuša) posnemati slog njenega besedila in melodijo.

Zanimivo je dejstvo, da je skovanka "narodno-zabavna" nastala zaradi potrebe lažjega označevanja glasbe na radiu

Slovenija (skoval jo je Janez Bitenc). Začetek razvoja tega glasbenega žanra v slovenskem prostoru sega v obdobje po drugi svetovni vojni, bolj natančno v leto 1953, ko je nastal Ansambel bratov Avsenik, oziroma, ko se je začela pripravljati radijska oddaja Četrtek večer domačih pesmi in napevov. Za njen razvoj v Sloveniji in sosednjih deželah, kamor se je širila v naslednjih desetletjih, imajo veliko vlogo mediji, saj so omogočali množično produkcijo in stalno prisotnost v kulturi in načinu življenja ljudi.

V primerjavi z avtorsko narodno-zabavno glasbo, je ljudska glasba bistveno starejša, njen vir pa je pogosto že zdavnaj pozabljen. Ljudski ples, ki ga poustvarjajo folklorne skupine v odrskih postavitvah, zahteva spremljavo viž, ki k plesu sodijo, in ne novo ustvarjene avtorske glasbe ter folklornih kostumov, ki z narodno-zabavno glasbo nimajo nič skupnega (če izvezemo to, da narodno-zabavni ansambli za svoje potrebe izrabljajo oblačilno dediščino). Narodno-zabavna glasba nikakor ni nadaljevanje ljudske glasbe, temveč je glasba, ki naj bi se po eni strani napajala v ljudski in jo v nekem pogledu ob določenih priložnostih tudi nadomeščala (kar dokazujejo že folklorizirani Avsenikovi in drugi napevi), po drugi strani pa je to odtenek glasbe, kot vsi drugi odtenki zabavne glasbe, ki so namenjeni v vseh pojavnih oblikah trenutni sprostitvi in zabavi. Poslanstvo folklorne skupine naj ne bi bilo poplesavanje ob melodijah narodno-zabavne glasbe, temveč poustvarjanje ljudskega plesnega in pevskega izročila v čim izvirnejši obliki. Zaradi zgoraj navedenega je združevanje enega in drugega napačno in škodljivo predvsem za folklorno dejavnost.

Dejstvo je, da je v Sloveniji veliko ljubiteljev narodno-zabavne glasbe, med katerimi so tudi člani folklornih skupin in s čimer ni nič narobe. Prav tovrstna glasba je tista, ki je iz Slovenije prodrla najdlje v Evropo in svet. Kljub zgoraj napisanem in dejstvu, da je v Sloveniji več narodno-zabavnih ansamblov kot folklornih skupin, se ne bi smele folklorne skupine postavljati v podrejen položaj in biti kulisa narodno-zabavni glasbi. Vsekakor nihče ne more prepovedovati njihovo sodelovanje v televizijskih oddajah: "Pri Jožovcu z Natalijo" ali "Raketa pod kozolcem" in "Na zdravje". Vendar bi vsaka skupina ob prejetju vabila za sodelovanje v tovrstni oddaji morala presoditi o koristi promocije folklorne dejavnosti in same skupine. Gre za dve popolnoma različni in ločeni dejavnosti, ki bi kot taki morali tudi obstajati, lahko sicer tudi v sožitju v eni oddaji, vendar bi vsaka morala slediti zadanim ciljem ter najprej izpolnjevati primarne naloge.

FOLKLORNI FESTIVALI V SLOVENIJI ŽAL DAJEJO PREDNOST TUJIM SKUPINAM II

BORUT LUŠA

Čeprav sem že nekaj časa želel napisati svoje mnenje ter razmišljanje o folklornih festivalih v Sloveniji, me je k pisanju tega prispevka dokončno spodbudil članek gospe Nežke Lubej, ki je v *Folklorniku 2* (2006) objavila svoja razmišljanja o folklornih festivalih v Sloveniji in njihovem odnosu do slovenskih folklornih skupin.

Vsekakor sem vesel tovrstnih razmišljanj, saj imamo v Folklornem društvu Val iz Pirana, kot organizatorju Mednarodnega folklornega festivala Mediterana - MIFF, podobne pomisleke. Torej pomisleke, ali vabiti folklorne skupine iz Slovenije ali ne, in če jih vabimo, katere? Pa ne samo to. Številni pomisleki se porajajo tudi pri izbiri folklornih skupin iz tujine.

Lahko zapišem, da se pri organizaciji našega folklornega festivala člani društva vsako leto znova s požrtvovalnostjo lotimo dela. Pri pripravi zadnjega smo prišli do resnega vprašanja, ali vabiti folklorne skupine iz tujine, ki se zavestno odmikajo od izvirnosti in se usmerjajo k spektakularnemu prikazu izročila, ali tiste, ki nimajo spektakularnega programa, so bolj izvirne, a so posledično manj privlačne za širše občinstvo. Pri prireditvah in morda še bolj pri festivalih, ki jih folklorne skupine pripravljamo, je eno ključnih vprašanj, ki si ga moramo organizatorji zastaviti, komu je naše delo namenjeno. Verjamem, da bo večina bralcev soglašala z mojo trditvijo, da je eden od pomembnih kazalcev uspešnosti festivala število obiskovalcev, ki si prireditve ogleda. Potrebno se je namreč zavedati, da festival ne preživi, če nima dovolj denarja. Žalostno, ampak resnično. Brez denarja preprosto ni mogoče vabiti skupin, načrtovati zanimivih večerov in organizirati vse potrebno kot gostitelji.

Če pogledamo razpise za sofinanciranje programov ljubiteljskih kulturnih skupin, ki jih objavlja Javni sklad RS za kulturne dejavnosti, in potem rezultate razpisov, lahko ugotovimo (podatki so javni in dostopni na spletnih straneh), da je denarna pomoč organizatorjem festivalov (in tudi drugih projektov folklornih društev) dokaj skopa, da ne rečem smešna, še zlasti, če jo primerjamo s pomočjo ostalim projektom, ki jih društva izvajajo (npr. izdelava ali nakup kostumov ali nakup inštrumentov ali obnova prostorov).

Plesalka iz Folklorne skupine Stanko Paunović (Pančevo, Srbija) na Jurjevanju v Črnomlju. (Foto: Janez Eržen, Le plesat me pelji 2006, Črnomelj, junij 2006.)

In verjetno je tako tudi prav. Za obstoj in delovanje društva je bolj kot sama organizacija festivala pomemben nakup inštrumentov ali kostumov, saj si je brez njih težko zamisliti nemoteno delovanje skupine in izvedbo kakovostnih nastopov, ki predstavljajo enega od ciljev delovanja folklornih skupin. Zato ostaja dejstvo, da so folklorni festivali v Sloveniji bistveno odvisni od financiranja občin in podjetij, ki imajo posluš do tovrstnih dejavnosti.

Folklorni festivali v zameno za podarjena sredstva sponzorjev lahko ponudijo le bolj ali manj uspešno reklamiranje darovalcev na samih prireditvah, ki so glede na izbor skupin (tujih in/ali domačih) bolj ali slabše obiskane. In tukaj pridemo do jedra problema. Festivali si ogleda večinoma strokovno manj podkovano občinstvo, ki si bolj kot izvirnosti in pristnosti želi pestrosti in zanimivosti prikazanega. Še več od tega - želi si tudi atraktivnosti. In konec koncev so festivali namenjeni široki množici obiskovalcev in ne le desetim, dvajsetim poznavalcem izročila, ki so si prišli ogledat skupine.

S tem nikakor ne želim razvrednotiti prizadevanj slovenskih folklornih skupin in trditi, da so te manj primerne za

Drugačnost folklornih skupin iz tujine je za gledalce in za organizatorje zanimiva. Na fotografiji Folklorna skupina Inovac iz Zlatih Moravc s Slovaške na Jurjevanju v Črnomlju. (Foto: Janez Eržen, Le plesat me pelji 2006, Črnomelj, junij 2006.)

Organizatorji mednarodnih folklornih festivalov se stalno srečujejo s težavo, kako na festival privabiti dobro tujo skupino in koliko verjeti vnaprejšnjim zagotovitvam, da je res dobra in za festival primerna. Na fotografiji je Folklorna skupina Tarskutis iz Litve.

(Foto: Janez Eržen, Le plesat me pelji 2007, Črnomelj, junij 2007.)

sodelovanje na naših festivalih, kakor pa tuje. A za širše občinstvo so vsekakor bolj privlačne tuje skupine, ki z bolj ali manj izvirnim programom ponujajo vpogled v drugačno, morda celo eksotično izročilo. To je dejstvo in vsak organizator festivala to ve.

“Valovci”, ki na domačem območju vsako leto pripravljamo folklorni festival, imamo morda prednost pred drugimi, ker živimo na etnično mešanem prostoru in ob možnostih medregionalnega povezovanja razmišljamo bolj na široko. Ob dejstvu, da smo člani Evropske unije, se mi zdi povezovanje z bližnjo Furlanijo in celotno Istro prav tako pomembno kot povezovanje znotraj meja naše

države. Morda bi tovrstna povezovanja slovenskih folklornih skupin morali spodbujati tudi na območnih, medobmočnih in državnih srečanjih, saj verjamem, da bi se tako med skupinami in njihovimi vodji spletla mnoga znanstva in prijateljstva, ki bi omogočala pogostejša in bolj aktivna čezmejna sodelovanja.

Tukaj pa vidim drug problem, saj se nekatere skupine leto za letom uvrščajo na medobmočna in državna srečanja, druge pa kljub malenkostno manj kakovostnim programom nanje ne pridejo. Morda se motim, a zdi se mi tako. Zanimivo bi bilo opraviti statistiko izbranih skupin v zadnjih desetih letih, saj bi bili verjetno presenečeni nad rezultati. Morda bi bilo včasih bolje izbrati oziroma izpustiti skozi “sito” malenkostno slabšo skupino ter jo tako nagraditi. Torej ne “reševati” skupin, ki imajo nekoliko slabši program z vabili na mednarodne folklorne festivale v Sloveniji, ampak jih spodbuditi z izbiro na državna srečanja. Odgovornost v tem pogledu morajo prevzeti strokovni spremljevalci srečanj.

Vsekakor je lepa zamisel naj se festivali osredotočajo na pretežno slovenske skupine in kakor je ugotovila že Nežka Lubej, takšni festivali obstajajo in tudi dobro delujejo. Če pa pogledamo objektivno, organizator festivala ne more reševati problema, ki nastane zato, ker oblikovalci programov za državna srečanja izbirajo leto za letom iste skupine. Nedvomno v kakovosti celotnega programa med izbranimi skupinami za državno srečanje in tistimi, ki niso izbrane, ni velikega prepada. Vsaj za primorske skupine bi si upal trditi, da v zadnjih letih ni bistvene razlike med boljšimi in slabšimi. Morda je na drugih območjih drugače.

Otroška folklorna skupina Kulturno umetniškega društva Kosta Abrašević iz Bačke Palanke (Srbija) na Jurjevanju v Črnomlju. (Foto: Janez Eržen, Le plesat me pelji 2007, Črnomelj, junij 2007.)

Vsak festival v svetu, in verjetno tudi v Sloveniji, je nastal in živi zaradi svojega posebnega vzroka in ima poseben namen. Mednarodni folklorni festival MIFF je nastal zaradi želje po druženju in prijateljevanju folklornih skupin iz sredozemskega območja, ki se jim občasno pridružijo tudi skupine od drugod. Dušo festivala predstavljamo tisti, ki verjamemo vanj, ne moremo pa brez denarja, ki ga zagotavljajo sponzorji in donatorji. Slednji so vsekakor bolj zadovoljni in bolj dobrodušni pri dodeljevanju sredstev, če gostimo folklorne skupine iz Grčije, Španije, Malte ..., kot pa če gostimo folklorne skupine iz Slovenije. Kakovost sodelujočih jih žal bolj malo zanima, zagotavljam pa, da kvaliteta zanima nas. Pa tudi če morda navzven to ni vedno opazno in kdaj pa kdaj na festivalu dobimo skupino, kakršne si ne bi želeli. Besedni opisi, obljube, zvočni posnetki in videoposnetki, ki jih dobimo od skupin, ki naj bi prišle na festival, včasih obetajo veliko, ko pa skupine pridejo in nastopajo, ugotovimo, da se opisano stanje od dejanskega močno razlikuje.

Moram poudariti, da je zgoraj napisano le moje razmišljanje, ki je nastalo ob poznavanju razmer pri festivalu, ki ga pripravljamo "Valovci". Upam, da drugi nimajo takih izkušenj. Prav pa je, da si pomagamo, da izražamo svoja mnenja in da vsakdo s polno odgovornostjo za vsa svoja dejanja ubira svojo pot. S pisanjem ne želim polemizirati, temveč spodbuditi druge organizatorje festivalov, da zapišejo svoje mnenje.

In na koncu še tvoren predlog. Glede na veliko število folklornih festivalov, ki jih imamo v Sloveniji, bi bilo dobro, da bi se organizatorji festivalov enkrat letno srečali. Tako bi si lahko izmenjali mnenja in morda drug drugemu pomagali s kakšnim dobrim nasvetom. Predvsem bi bilo dobro slišati izkušnje organizatorjev, ki pripravljajo festivale že vrsto let, saj verjamem, da bi bili pripravljene pomagati tistim, ki jih imamo manj. Morda bi lahko Javni sklad Republike Slovenije za kulturne dejavnosti organiziral tovrstna srečanja, saj so tudi folklorni festivali pomemben dejavnik razvoja folklorne dejavnosti v Sloveniji.

Mednarodne folklorne festivale, ki so v Sloveniji, lahko popestrijo tudi folklorne skupine, delujoče v Sloveniji, v katere so vključeni pripadniki manjšinskih etničnih skupnosti. Na fotografiji so člani Srbskega kulturno umetniškega društva Vidovdan iz Ljubljane.
(Foto: Janez Eržen, regijsko srečanje folklornih skupin, ki izvajajo neslovenski program, Velenje 2007.)

NEKAJ MISLI OB SREČANJIH OTROŠKIH FOLKLORNIH SKUPIN

IKO OTRIN

Z veseljem opazujem in spremljam ta srečanja. Z veseljem, ker sploh obstajajo in z veseljem, ker se vedno bolj širijo in postajajo kar množična. To dokazuje, da otroci še vedno radi plešejo in nastopajo in da je kar veliko vaditeljev in vaditeljic, ki svoj prosti čas in energijo vlagajo v to delo. Z druge strani pa opažam neko težnjo, ki je zaskrbljujoča - to pa zato, ker je nekateri nočejo niti videti oziroma opaziti. Bistveni element folklornih skupin - gibanje, ples - je nekako potisnjen na obrobje. Skupine običajno odigrajo prizorček, ki je bolj ali manj povezan z ljudskimi elementi. Govor, ki navadno ni ozvočen, je največkrat nerazumljiv, dramaturgija večinoma zelo ohlapna, samega plesa, ki naj bi bil bistvo nastopa, pa ni skoraj nikjer. Vsa čast redkim, zelo redkim izjemam. Nekaj "plesnih" korakov je na koncu nekako prilepljenih na samo zgodbo. Brez povezave s samo zgodbo, brez natančnosti, brez točnega ritma, obvladovanja prostora, stila, da ne govorim o kvaliteti giba, ki pa je in mora biti za ples bistvenega pomena. In taka težnja je zaskrbljujoča. Zakaj? Pri vsem spoštovanju do dela vaditeljev in vaditeljic moramo ugotoviti, da ti počnejo samo to, kar se od njih zahteva. In tu je problem. Težnja, ki jo prinašajo ocenjevalke-ci, je jasna. Pomembna je zgodbica, "vsebina", ne pa ples kot tak, samostojen in kakovosten. In če kdo poskuša dati samemu plesu večjo pomembnost, ga spre-

Otroška igra v dobri izvedbi lahko bistveno pripomore k dobremu nastopu otroške folklorne skupine. Na fotografiji mladinska folklorna skupina iz Osnovne šole Sveti Jurij. (Foto: Janez Eržen, regijsko srečanje otroških folklornih skupin, Slovenska Bistrica, maj 2007.)

Otroška folklorna skupina Pastirčki, ki deluje v Kulturnem društvu Torbarji v Postojni. (Foto: Janez Eržen, regijsko srečanje otroških folklornih skupin, Tolmin, maj 2007.)

(Foto: Janez Eržen, Le plesat me pelji 2007, Črnomelj, junij 2007.)

gledajo. Ali to označijo kot "dril" (ki je lahko včasih res samo golo ponavljanje, je pa tudi in bi moral biti vedno ustvarjalni del vadbe za avtomatizacijo giba; ničesar ne pade z neba; kot instrumentalisti vadijo ure in ure svoje prstne vaje, bi morali tudi plesalci vaditi svoje telo, ki je njihov instrument), ali pa pravijo: "Jaz bi to naredila drugače," ali pa povejo, da je skupina dobro plesala, da pa nima "zgodbe" in zato ne pride v poštev. Skratka, večinoma sama osebna, ne pa strokovna opažanja, ki pa z "avtoriteto" ocenjevalcev dajo vedeti, da je sedanje stanje zadovoljivo. Nihče ne zahteva od vaditeljev kaj več. Sem pa prepričan, da bi vaditeljice zmoogli veliko več, če bi vedeli natančno, kaj se od njih zahteva. Ali ti ocenjevalci-ke sploh vedo, kako otroci na terenu zares plešejo in da se ne igrajo samo Bele lilije in An ban, pet podgan?

Pa si pogledimo ocenjevanje pri otroških pevskih zborih. Kaj tu ocenjujejo? Intonacijo, ritem, izgovorjavo, interpretacijo. Skratka, strokovna vprašanja, ki jih pri plesnih ocenjevalkah ni opaziti. Pa mednarodna tekmovanja otroških folklornih skupin. Saj tudi te skupine, kar je tudi zelo prav, pri svojih nastopih uprizorijo kakšno ljudsko šego in zapojejo kakšno pesem. Ampak predvsem PLEŠEJO. Obvladajo ritem, prostor, kvaliteto giba. In nihče pameten ne govori o kakšnem drilu, ampak upoštevajo PLESNO znanje, izvežbanost skupine, njeno muzikalnost, koreografijo. In to je bistveno za razvoj otroškega telesa in za njegovo razumevanje plesa in zahtev, ki jih tak ples prinaša. Pri nas pa ni videti kakršnekoli želje oziroma zahtev po zvišanju plesne kvalitete, po natančnosti gibanja, po njegovem smislu in po njegovi kvaliteti in izvežbanosti. Vsaj pri ocenjevalkah ne.

In zato še enkrat. Pri vsem spoštovanju do dela in truda vaditeljev in vaditeljic, do naporov, ki jih oni in otroci vlagajo v to početje in ki otroke lahko tudi trenutno zabava, sem prepričan, da ni od njega nobene koristi za njihov plesno-gibalni razvoj, za občutek ritma in prostora. Vsaj ne, dokler bo pri ocenjevalcih prevladujoča omenjena negativna težnja. Pripombe kar preslišijo. A otroci zmorejo veliko več in to tudi želijo. In od njih moramo to tudi

Otroška folklorna skupina iz Šmartnega pri Slovenj Gradcu pri "polžu".

(Foto: Janez Eržen, regijsko srečanje otroških folklornih skupin, Šmartno pri Slovenj Gradcu, maj 2007.)

zahtevati, saj smo pedagogi, ki naj jih vzgajamo. Prava komedija. Že Partljič je napisal: "Ne, ščuke pa ne". Ampak to v našem primeru ni komedija. Sploh ne. Žal. Je bližje tragediji. Čez nekaj let bomo ugotovili, da naši otroci sploh ne znajo plesati, saj od njih tega ni nihče zahteval.

Da ne vejo, kaj je korak, kaj je desno ali levo, da o kvaliteti giba sploh ne govorim. Ples zahteva tudi kos discipline! In ko bodo končali osnovno šolo, bo že veliko, veliko zamujenega. Namesto da bi nadaljevali s težjimi elementi, se vključevali v druge plesne skupine, bodo morali začeti s plesom od začetka. Z osnovnimi elementi, ki bi jih kot otroci zlahka, igraje premagovali, bo sedaj težje. Tudi veselja do gibanja in plesa bo manj.

In za tako situacijo bomo odgovorni vsi, ki se danes ukvarjamo s plesom - tudi sklad in njegovi ocenjevalci-ke. Zato sem tudi napisal teh nekaj misli in pripomb.

Pri učenju plesa je za učitelja bolj kot to, kaj uči, pomembno kako uči, saj je bolj kot število naučenih plesov pomembna kakovost njihovega izvajanja. Na fotografiji je otroška folklorna skupina iz Cirkovcev.

(Foto: Janez Eržen, regijsko srečanje otroških folklornih skupin, Slovenska Bistrica, maj 2007.)

Violinist Otroške folklorne skupine 2.
osnovne šole Rogaška Slatina.
(Foto: Janez Eržen, Ringa raja 2007, Lendava, maj 2007.)

Otroška folklorna skupina Folklornega društva Rožmarin,
Dolena na Ringa raja 2007.
(Foto: Janez Eržen, Lendava, maj 2007.)

Otroška folklorna skupina iz Cirkovcev na Ringa raja 2007.
(Foto: Janez Eržen, Lendava, maj 2007.)

Dekle otroške folklorne skupine iz Dragatuša na Ringa raja
2007. (Foto: Janez Eržen, Lendava, maj 2007.)

Dekle otroške folklorne skupine iz Pesnice na Ringa raja 2007.
(Foto: Janez Eržen, Lendava, maj 2007.)

Godec otroške folklorne skupine iz Pesnice na Ringa raja 2007.
(Foto: Janez Eržen, Lendava, maj 2007.)

Folklorna skupina z Vinice na Le plesat me pelji 2007.
(Foto: Janez Eržen, Beltinci, julij 2007.)

Folklorna skupina Cof iz Ljubljane na Le plesat me pelji 2007.
(Foto: Janez Eržen, Črnomelj, junij 2007.)

Folklorna skupina Karavanke iz Tržiča na Le plesat me pelji 2007.
(Foto: Janez Eržen, Črnomelj, junij 2007.)

Folklorna skupina Vinko Korže iz Cirkovcev.
(Foto: Janez Eržen, Le plesat me pelji 2007,
Beltinci, julij 2007.)

Člani folklorne skupine iz Beltincev pripravljajo pozvačina.
(Foto: Janez Eržen, Le plesat me pelji 2007, Beltinci, julij 2007.)

Folklorna skupina iz Hotinje vasi na Le plesat me pelji 2007.
(Foto: Janez Eržen, Beltinci, julij 2007.)

Folklorna skupina Kres iz Novega mesta na
Le plesat me pelji 2007.
(Foto: Janez Eržen, Beltinci, julij 2007.)

Otroška folklorna skupina Breznica na Ringa raja 2007.
(Foto: Janez Eržen, Lendava, maj 2007.)

Utrinek z generalke, na kateri so vse sodelujoče skupine državnega srečanja v Beltincih pripravljale skupni zaključek.
(Foto: Janez Eržen, Le plesat me pelji 2007, Beltinci, julij 2007.)

Prikaz dogajanja ob vaškem koritu - "pri kašti". Folklorna skupina
Bc iz Bovca na regijskem srečanju odraslih folklornih skupin.
(Foto: Janez Eržen, Ajdovščina, maj 2007.)

Folklorna skupina Razor iz Tolmina
na regijskem srečanju odraslih folklornih skupin.
(Foto: Janez Eržen, Ajdovščina, maj 2007.)

Folklorna skupina Stu ledi iz Trsta na regijskem srečanju odraslih folklornih skupin.
(Foto: Janez Eržen, Ajdovščina, maj 2007.)

Ne dolgo nazaj ustanovljena Folklorna skupina Gartrož iz Nove Gorice na regijskem srečanju folklornih skupin.
(Foto: Janez Eržen, Ajdovščina, maj 2007.)

Folklorna skupina Mandrač iz Kopra na regijskem srečanju odraslih folklornih skupin.
(Foto: Janez Eržen, Ajdovščina, maj 2007.)

Otroška folklorna skupina Stu ledi iz Trsta na regijskem srečanju otroških folklornih skupin.
(Foto: Janez Eržen, Tolmin, maj 2007.)

Otroška folklorna skupina Vrtca Ruše na regijskem srečanju otroških folklornih skupin v Murski Soboti.
(Foto: Janez Eržen, maj 2007.)

Otroška folklorna skupina Druge osnovne šole Slovenj Gradec na regijskem srečanju otroških folklornih skupin.
(Foto: Janez Eržen, Šmartno pri Slovenj Gradcu, maj 2007.)

Plesalca pri ustvarjanju novega programa na folklornem taboru za odrasle.
(Foto: Janez Eržen, Novo mesto, januar 2007.)

Ljubomira Vrtovec Pribac z udeleženkami seminarja o peči.
(Foto: Janez Eržen, Črnomelj, junij 2007.)

Udeleženci folklornega tabora za odrasle po nedeljski produkciji na skupnem pogovoru.
(Foto: Janez Eržen, Novo mesto, januar 2007.)

Mojca Lepej s skupino otrok na seminarju, ki je potekal v Lendavi ob Ringa raja 2007.
(Foto: Janez Eržen, maj 2007.)

Prva skupina na otroškem folklornem taboru je delno dramatisirala pesem o lovcu in k njej vključila igro *Mati koliko je ura*, v kateri so sodelovale iste živali kot kasneje v že omenjeni pesmi.
(Foto: Janez Eržen, Novo mesto, avgust 2007.)

Otroški folklorni tabor, 2. skupina. Pesem Ponedelk v malen nesla je skupino spodbudila, da je ob večglasnem petju v odrsko postavitev (pravzaprav neposredno med samo pesem) vključila igre in ples, ki so vsebino pesmi dopolnjevali.
(Foto: Janez Eržen, Novo mesto, avgust 2007.)

Otroški folklorni tabor, 3. skupina. Pesem Logar je pa kravo klal je skupini omogočila, da so pripravili razgibano odrsko postavitev, v kateri sta si nasproti stala dva pola, ki sta se med seboj merila, kateri je pomembnejši.
(Foto: Janez Eržen, Novo mesto, avgust 2007.)

Otroški folklorni tabor. Četrta skupina je ob poustvarjanju pesmi o lovcu navdušila s pripravo odrske postavitve, v kateri je primernemu začetku sledilo s plesom prepleteno jedro in navdušujoč zaključek (na sliki).
(Foto: Janez Eržen, Novo mesto, avgust 2007.)

Otroški folklorni tabor. Peto skupino je odlikovalo triglasno petje in zanimiva vključitev pesmi Leži, leži ravno polje v sejemsko dogajanje pred cerkvijo, ki ga je oznanilo in zaključilo zvonjenje zvonov, ki so ga z glasovi oponašali sodelujoči otroci.
(Foto: Janez Eržen, Novo mesto, avgust 2007.)

Štiridnevnemu druženju je na otroškem folklornem taboru sledilo skupno dejanje, ko smo skupaj z vodji otroških folklornih skupin kritično ovrednotili produkcijo in delo na taboru.
(Foto: Janez Eržen, Novo mesto, avgust 2007.)

Pevke Folklorne skupine Mandrač iz Kopra.
(Foto: Janez Eržen, Regijsko srečanje odraslih folklornih skupin, Ajdovščina, maj 2007.)

Postavkova dekleta iz Podgorja.
(Foto: Janez Eržen, Regijsko srečanje pevcev ljudskih pesmi in
godcev ljudskih viž, Vuzenica 2006.)

Folklorna skupina Tarskutis iz Litve.
(Foto: Janez Eržen, Le plesat me pelji 2007,
Črnomelj, junij 2007.)

Citarar dvojezične osnovne šole Dobrovnik
na Ringa raja 2007.
(Foto: Janez Eržen, Lendava, maj 2007.)

Gostujoča češka folklorna skupina Dubrava
z zanimivo godčevsko igro na Le plesat me pelji 2007.
(Foto: Janez Eržen, Beltinci, julij 2007.)

Nenajavljen gost v družbi plesalcev Folklorne skupine Društva upokojencev Naklo.
(Foto: Janez Eržen, 10. obletnica FS DU Naklo, 2006.)

Folklorna skupina iz Škocjanā na Dolenjskem na Le plesat me pelji 2007.
(Foto: Janez Eržen, Beltinci, julij 2007.)

Folklorna skupina Železničarskega kulturno umetniškega društva Tine Rožanc izvaja ples, zapisane v Kostelu, na srečanju folklornih skupin Ljubljane.
(Foto: Janez Eržen, Ljubljana, maj 2007.)

LJUDSKA GLASBA V SODOBNOSTI

POGOVOR Z DR. URŠO ŠIVIC

Urša Šivic že dve leti pripravlja program državne prireditve Pevci nam pojejo, godci pa godejo. (Foto: Janez Eržen.)

uredništva Folklornika in z njenim privoljenjem objavljam.

Urša Šivic je po izobrazbi diplomirana muzikologinja in doktorica znanosti, od leta 1998 sodelavka Glasbenonarodpisnega inštituta, kjer se ukvarja predvsem z vprašanji ponarodele pesmi, položaja ljudske glasbe v popularni glasbi, s koledništvom ter ob tem spoznava značilnosti slovenske ljudske pesmi, hodi na teren ter spremlja srečanja pevcev ljudskih pesmi in godcev ljudskih viž. Je avtorica mnogih člankov, recenzij in kritik ter sourednica Družinske pesmarice (Mladinska knjiga, 2002) in Otroške pesmarice 1 in 2 (Mladinska knjiga 2004, 2006). Da bi o njenem odnosu do ljudske glasbe izvedeli več kot vemo, sem ji zastavila nekaj vprašanj.

Kako ste se seznanili z ljudsko glasbo, kako je prišlo do poklicnega ukvarjanja z njo?

Redke ljudske pesmi sem spoznala v osnovni šoli in osnovnošolskih pevskih zborih, vendar se ne spomnim, da bi bilo to del načrtnega učenja. Kasneje sem spoznavala ljudske pesmi v pevskih zborih (seveda kot priredbe), v družinjah (tudi v okviru pevskih zborov) pa sem prvič prišla v stik s spontanim petjem in učenjem ljudskih pesmi po posluhu, torej preko ustnega izročila. Z ljudsko glasbo sem se strokovno začela ukvarjati šele v okviru zaposlitve na Glasbenonarodpisnem inštitutu.

Kaj vas je pri delu najbolj navdušilo?

Na eni strani me vedno znova navdušuje terensko delo, stik z informatorji, njihove pripovedi, iskanje pesmi, viž

in posebnosti, po drugi strani pa znanstveno opazovanje spreminjanj pesmi, načinov petja, prepletanja različnih glasbenih vplivov, vloge ljudske glasbe danes.

S čim se bo znanost ukvarjala, ko ne bo na terenu več kaj iskati? Se bo posvetila urejanju vsega, kar je bilo do tedaj posnetega, pa še ni bilo časa za ustrezno proučevanje? Bo spremljala sodobne fenomene, povezane z ljudsko glasbo ...?

Misel, da ljudske glasbe (ali katere druge ljudske kulture) ne bo več, je zmotna in napačna. Res, da ne bo takšne oblike, kot je danes, bo pa drugačna. Tako kot danes ne moremo več najti oblike ljudske glasbe izpred 50, 100 let. Sodobni fenomeni (ki so omenjeni v vprašanju) so del našega raziskovanja, nenazadnje na terenu ne moremo raziskovati pretekle tradicije, temveč današnjo, sodobno. Seveda skušamo informatorje napeljati na nekoliko starejše repertoarje, vendar ne moremo v njih obuditi pesmi, ki jih, na primer, v času njihove mladosti ni bilo več. Nenazadnje pa sodijo v etnomuzikološka raziskovanja tudi tisti sodobni fenomeni, ki jih ne najdemo le na terenu v tradicionalnem smislu: preoblikovanje ljudske glasbe, preporodna ljudska glasba, narodno-zabavna glasba, manjšinske ljudske glasbe itd..

Kaj naredi inštitut, da bi se zvrst bolj poznala in spoštovala; knjige in plošče, naj so še tako odlične, verjetno dosežejo le ozek krog ljudi?

Ker je usmeritev Glasbenonarodpisnega inštituta dokumentiranje in raziskovanje slovenske ljudske glasbe, se ne more ukvarjati s popularizacijo ljudske glasbe v smislu poustvarjalcev ali popularne glasbe. S svojimi izdajami resda predstavlja svoje gradivo in znanje ozkemu krogu poznavalcev, ki ga lahko razširi le z bolj poljudnim pristopom (poljudne pesmarice, publikacije, radijske oddaje, koncerti Zajuckaj in zapoj). Glasbenonarodpisni inštitut je bolj posrednik znanja in gradiva, ki je namenjen tudi temu, da se ga drugi poslužujejo. (Iz gradiva so za svoje delo iskali pesmi na primer Magnifico, Katalena, Aleš Hadalin in drugi.)

Se vam zdi, da je danes Slovencem bližje poustvarjanje glasbenega izročila drugih narodov in kultur, naše izročilo pa jim je manj privlačno?

Z vedno bolj razširjenimi mediji in dostopnostjo glasbe od vsepovsod so tuje ljudske (in ne samo ljudske) glasbe tudi pri nas našle svoje mesto. Nekatere so seveda prisotne v prostoru, ki je do neke mere večetničen - tudi zgodovinsko gledano. Vendar so tudi tuje glasbe podvržene smernicam, ki vedno znova najdejo novo zanimivost, zato lahko govorimo o obdobju popularnosti latino glasbe, balkanske, orientalske, judovske itd..

Se vam zdi, da ima slovenska ljudska glasba dovolj izvajalcev in poslušalcev?

Mislím, da je izvajalcev dovolj, kar dokazujejo številne skupine, in sicer tiste, ki izvajajo ljudsko glasbo na pre-

porodni način, tiste, ki ljudsko glasbo vežejo v folkovske žanre in tiste, ki ljudsko glasbo uporabljajo v popularno-glasbenih zvrsteh. In če je glasba potreba po ustvarjanju in na drugi strani potreba po sprejemanju, podkrepi domnevo o bogatem tovrstnem dogajanju pri nas tudi poslušalstvo - vsaka od teh glasb ima svojo in verjetno zadostno število poslušalcev, privrženecv. Posebnost majhnega slovenskega prostora je po mojem ta, da glasbeniki ne uspejo zadovoljevati potreb po (po)ustvarjanju; to se kaže predvsem v ponavljanju glasbenikov v različnih zasedbah, kar daje izvedbam podobne ali skupne značilnosti.

Kako komentirate večjo priljubljenost glasbe, ki deluje precej eksotično?

Verjetno ni zanemarljivo dejstvo, da imamo - kljub lastni (glasbeni) identiteti (ki se je v zadnjih desetletjih razvijala pod vplivi zahodnoevropske in ameriške glasbe) - radi drugačnosti, eksotične zvoke in vsebine. Iz tega razloga so verjetno najbolj uspešne priredbe ljudskih pesmi, ki prihajajo s slovenskega etničnega obrobja (Rezija, Bela krajina, Koroška, Istra, Prekmurje), ker predstavljajo neko popolnoma drugačno zvočnost, način in vsebino.

Se vam zdi, da imamo Slovenci predsodek do svoje ljudske glasbe?

Mislím, da tega predsodka ni, razen če s tem ni mišljena narodno-zabavna glasba. Večina ljudi nima predstave, da ljudska glasba (kot živa kultura) še obstaja. Tisti, ki slovensko ljudsko glasbo poznajo, imajo do nje spoštljiv odnos. Ljudska glasba je s pomočjo preporodnih skupin, druge godbe ... postala del naše sprejete kulture. To ne pomeni, da je množična, vendar je dobila svoje mesto ob drugih zvrsteh, ki so bile nekoč prav tako zapostavljene (na primer jazz). (Jazz abonma in abonma Glasbe sveta v Cankarjevem domu sta gotovo odraz premika, da je neka vrst postala bolj zanimiva, bolj sprejeta.)

Katere so lastnosti, ki delajo slovensko ljudsko glasbo edinstveno?

To je gotovo vprašanje, na katerega bi bilo lažje odgovoriti iz etnične distance - torej od zunaj. Če gledamo na preporodne skupine, te poustvarjajo preteklo, že minulo

tradicijo, torej so vzorci slovenske 'edinstvenosti' naučeni, pridobljeni. Tu ni težko najti primerov značilnosti obrobnih pokrajin (Rezija, Bela krajina, Prekmurje, Koroška, Istra), ko se bližamo osrednji Sloveniji, pa verjetno naletimo na nekaj, kar je bolj prepoznano kot slovensko, nekaj, kar sodi v alpsko glasbeno mentaliteto. Če upoštevamo živeče ljudsko petje, so 'edinstvenosti': mešane metrične strukture, večglasno, vsaj triglasno, petje, glasnost in statičnost (torej neinterpretiranje) pesmi.

Bi se ljudska glasba morala razvijati ali ostati, kakršna je?

Ljudska glasba je, tako kot druge prvine kulture, spreminjajoča in njenega razvoja ne bo zaustavila nobena inštitucija zbiranja ali poustvarjanja. Spreminjala se je v preteklosti in spreminjala se bo v prihodnosti. Zato pa na srečo obstajajo različne usmeritve ljudske glasbe: nekateri skrbijo za njeno arhiviranje (Glasbenonarodopisni inštitut, Radio Slovenija in posamezni zbiralci), drugi za muzejsko poustvarjalno ohranjanje (preporodne skupine, folklorne skupine, Javni sklad RS za kulturne dejavnosti), druge za njeno preoblikovanje (popularna glasba).

Ali šolstvo naredi dovolj za njeno dobrobit?

Osebnó ne poznam šolskih načrtov in programov, vendar je, sodeč po učbenikih, danes ljudski glasbi posvečena precej večja pozornost kot v preteklosti. Poleg tega je na voljo tudi več raznovrstne literature (zgoščenke, pesmarice, izobraževalni koncerti).

Kako jo posredovati mlajšim generacijam, da le te ne bi imele občutka, da jim je vsiljena?

To gotovo najbolje počne popularna glasba. Prek njenih žanrskih okolij (ki jih mladi tako ali tako sprejemajo) prihajajo v repertoar tudi ljudske pesmi, ki jih mladi tako spoznavajo. Pomembna pa je vsekakor tudi šola.

Zakaj še vedno veliko ljudi ljudsko glasbo povezuje z narodno-zabavno?

Zato ker izvirne ljudske glasbe ne poznajo, niti ne vedo, da obstaja. Če nekdo spremlja medije, ne more imeti drugačnega vtisa, kot da obstaja pač narodno-zabavna

glasba. Morda je razlog tudi v tem, da je ljudsko godčevstvo, v smislu glasbe za ples, zamenjala narodno-zabavna glasba.

Glede na to, da se poglobljeno ukvarjate z zborovstvom: se vam ne zdi, da je zborovstvo podobno škodovalo pesemskemu izročilu, kakor narodno-zabavna glasba inštrumentalnemu?

Zaradi množičnosti, ki se je navezala na zborovstvo, je imelo to posledice tudi na ljudsko glasbo, pri čemer ne smemo pozabiti tudi na vpliv cerkvenega zborovskega petja. Vpliv verjetno lahko razumemo z dveh smeri. Ljudski pevec je bil (in je še danes) velikokrat v isti osebi tudi zborovski pevec in načina ter okusa pri tem ni ločeval. To je vplivalo na način ljudskega petja. Petje je postalo bolj kultivirano, "lepo", ponekod se v ljudsko petje vsiljuje dinamika, agogika, skratka parametri interpretiranja. Po drugi strani so ljudje sprejemali tudi značilnosti estetike zborovske glasbe (pesemske tematike, domoljubnost). Govoriti o škodi, ki jo druge glasbene zvrsti puščajo na ljudski glasbi, je enostransko, če vemo, da vse zvrsti vplivajo druga na drugo (na podoben način se o škodi sprašujejo zagovorniki narodno-zabavne glasbe ob vdoru turbofolka).

Kako ste vi, ki verjetno izhajate iz klasično glasbenega sveta, doživeli ljudsko glasbeno estetiko?

Glede na to, da sama s 'pravim' ljudskim petjem in godčevstvom do obdobja na inštitutu nisem imela skoraj nobene izkušnje, mi je bil to razmeroma nov svet, ne pa nenavaden. Osebno doživljam glasbe na dva načina: ker sem odraščala s klasično glasbo, je zame še vedno zelo pomembno doživljanje glasbene logike, zvokov in čustvene plati klasične glasbe. Ko poslušam ljudsko glasbo (najraje tisto na 'terenu'; osebno na preporod niti izkustveno nisem zelo navezana), je doživljanje popolnoma drugačno in se v ničemer ne nanaša na tisto v klasični glasbi. Sledim melodiji, uživam v metričnih posebnostih, zvočnosti in gibanju posameznih posebnjših glasov.

Z Uršo Šivic
sem se pogovarjala Nina Volk.

MAROLTOVE PLAKETE, LISTINE IN ZLATE ZNAČKE

MARKO STUDEN IN BOJAN KNIFIC

JSKD (v nadaljevanju Sklad) ob spremljanju in strokovnem usmerjanju ljubiteljskih kulturnih dejavnosti skrbi tudi za podeljevanje priznanj, za folklorno dejavnost najbolj aktualnih Maroltovih plaket, Maroltovih listin in jubilejnih Maroltovih značk. Razpis in pravilnik o podeljevanju je objavljen na spletni strani Sklada (www.jskd.si), na tem mestu pa navajamo nekaj najosnovnejših informacij in seznam prejemnikov priznanj na folklornem področju.

Sklad vsako leto podeljuje priznanja posameznikom ali skupinam za izjemne dosežke pri ustvarjalnem, poustvarjalnem, raziskovalnem, publicističnem in organizacijskem delu, kulturni vzgoji in izobraževanju, razvijanju kulturnega sodelovanja s Slovenci v zamejstvu in po svetu ter pri ohranjanju kulturne dediščine. Podeljuje Zlato plaketo Sklada za izjemne ustvarjalne dosežke v daljšem obdobju ali za življenjsko delo in Srebrno plaketo Sklada za dolgoletno uspešno delo na ljubiteljskem kulturnem področju. Vsako leto se podeli največ ena zlata plaketa in največ štiri srebrne.

Za izredne ustvarjalne ali poustvarjalne dosežke ali življenjsko delo na posameznem področju (glasbena, gledališka, plesna ... dejavnost) Sklad podeljuje področna priznanja - za folklorno dejavnost Maroltovo plaketo in Maroltovo listino. Za vsa področja dejavnosti podeljuje Zlati znak in jubilejne značke, za 5-, 10-, 15- ... letno udeleževanje na posameznih področjih. V folklorni dejavnosti se podeljujejo Maroltova bronasta (za 5 let), srebrna (za 10 let) in zlata (za 15 let) značka. Poleg tega podeljuje tudi Častno jubilejno značko za izjemno dolgoletno udeleževanje v ljubiteljski kulturni dejavnosti. Vsako leto se za posamezno področje podeli največ po ena plaketa in po tri listine ter največ pet zlatih znakov sklada. Maroltova plaketa se podeljuje za izredne ustvarjalne ali poustvarjalne dosežke ali življenjsko delo na folklornem področju, Maroltova listino pa za dolgoletno strokovno in organizacijsko delo, kulturno vzgojno in mentorsko delo, analitično, raziskovalno in publicistično delo, ki je pomembno vplivalo na razmah folklorne dejavnosti.

Območne izpostave Sklada za pomembne dosežke na ljubiteljskem kulturnem področju v domačem okolju podeljujejo Priznanje sveta območne izpostave Sklada in Jubilejno priznanje območne izpostave Sklada.

KAKO DO PRIZNANJ?

ZLATA IN SREBRNA PLAKETA SKLADA, MAROLTOVA PLAKETA IN LISTINA

Razpis za podelitev omenjenih priznanj Sklad objavi enkrat letno, navadno meseca oktobra. Predlagatelji za priznanja Sklada so lahko registrirana kulturna društva in njihove zveze ter območne izpostave Sklada; te lahko posredujejo tudi predloge posameznikov ali neformalnih avtorskih skupin, ki se ukvarjajo z ljubiteljsko kulturno dejavnostjo.

Predlog za podelitev priznanja Sklada mora vsebovati:

- naziv in poštni naslov predlagatelja,
- ime in priimek oz. naziv kandidata, njegov poštni naslov, za katero priznanje je kandidat predlagan in katera priznanja je kandidat že prejel,
- kratek življenjepis oz. historiat delovanja kandidata in ustrezno dovolj obsežno utemeljitev, ki mora jasno navesti razloge, ki upravičujejo podelitev predlaganega priznanja.

Vloge za navedena odličja in priznanja je treba nasloviti na sedež Sklada (JSKD, Štefanova 5, 1000 Ljubljana). O podelitvi odličij in področnih priznanj odloča petčlanska komisija, ki jo ob soglasju nadzornega sveta za štiri leta imenuje uprava Sklada, o podelitvi jubilejnih priznanj pa odloča uprava.

JUBILEJNA PRIZNANJA SKLADA

Razpis je odprt vse leto, vlogo pa je treba predložiti najmanj 30 dni pred nameravano podelitvijo. Predlog za podelitev mora vsebovati podatke, ki so navedeni zgoraj. Tudi te vloge sprejema centralna služba sklada.

JUBILEJNEJNE MAROLTOVE ZNAČKE - PRIZNANJA OBMOČNE IZPOSTAVE

Vloge za jubilejne Maroltove značke in vloge za priznanja območne izpostave je treba predložiti pristojni območni izpostavi in to vsaj 30 dni pred nameravano podelitvijo.

Za jubilejne značke je treba navesti ime in priimek kandidata/kandidatke, letnico rojstva in opis dosedanjega udeleževanja na folklornem področju (v katerem društvu/skupini je sodeloval/a, obdobje). Vloge za druga priznanja morajo vsebovati običajne podatke in ustrezno utemeljitev.

O podelitvi jubilejnih Maroltovih značk z ugotovitvenim sklepom, na podlagi predložene dokumentacije, odloči vodja pristojne območne izpostave Sklada, ki tudi uskladi vse podrobnosti v zvezi s podelitvijo značk. O podelitvi priznanj območne izpostave Sklada odloča svet območne izpostave.

DOSEDANJI ODLIKOVANCI

Do sedaj je bilo podeljenih 24 Maroltovih plaket (10 društvom in 14 posameznikom), 33 Maroltovih listin (8 društvom in 25 posameznikom) in 50 Zlatih značk (1 društvu in 49 posameznikom).

MAROLTOVA PLAKETA

Zap. št.	Ime in priimek / Ime društva
1	AFS France Marolt Ljubljana
2	Bruno Ravnikar
3	Tončka Marolt
4	Marija Šuštar
5	Mirko Ramovš
6	Jože Štrafela
7	Banda Kociper Baranja
8	FS Vinko Korže
9	Nadja Kriščak
10	FS KUD Beltinci
11	FS Anton Štrafela Markovci
12	FS Val Resia
13	FS Tine Rožanc
14	Marija Makarovič
15	Boris Žalig
16	Neva in Mile Trampuš
17	AFS Študent Maribor
18	Tržaška folklorna skupina Stu ledi
19	Folklorna skupina Sava Kranj
20	Nežka Lubej
21	Vasko Samec
22	Mojca Lepej
23	Julijan Strajnar
24	Branka Moškon

ZLATI MAROLTOV ZNAK

Do leta 2002 je sklad podeljeval Zlati Maroltov znak za odmevne enkratne ustvarjalne ali poustvarjalne dosežke v preteklem obdobju. Prejeli so ga:

Zap. št.	Ime in priimek / Ime društva
1	Edo Gaberšek
2	Neva Trampuš
3	Mile Trampuš
4	Anton Brglez
5	Franc Serdinšek
6	Jože Šolar
7	Andrej Košič
8	Nadja Kriščak
9	Alojz Cvitkovič
10	Simona Šercer
11	Iko Otrin
12	Tilka Kolarič
13	Stojan Weixl
14	Stanko Hodnik
15	Ciril Šavs
16	Alenka Krišelj
17	Jože Vodnjov
18	Franc Kolarič
19	Hedvika Jamšek
20	Milica Šadl
21	Boris Žalig
22	Franc Fabijan

MAROLTOVA LISTINA

Zap. št.	Ime in priimek / Ime društva
1	Cvetka Javernik
2	Milena Šeruga
3	Ivanka Prapertnik
4	FS KUD Prežihov Voranc
5	Folklorna skupina Kres
6	Folklorna skupina Železna Kapla
7	Peter Mihelač
8	ŠFS Koleda Velenje
9	Viki Mencinger
10	Ljuba Nadišar
11	Janko Jerenko
12	Ksenija Kukovčič
13	Teja Ropoša
14	Krista Šiker
15	Alojz Hanžek
16	Helena Požar
17	Rafaela Dolenc
18	FD Lancova vas
19	Vekoslav Potočnik
20	Franc Kolarič
21	Milan Šlihthuber
22	Vido Sorta
23	Metliška folklorna skupina Ivan Navratil
24	Viktor Slavinec
25	Romilda Smořlak Tul
26	Folklorno društvo Val Piran
27	Folklorna skupina Ozara Kranj
28	Bojan Knific
29	Martina Jakša
30	Edo Gaberšek
31	Malči Možina
32	Olga Gruden
33	Jana Dolenc

23	Vasja Samec
24	Metod Špur
25	Branka Moškon
26	Jože Šolar
27	Franc Tičar
28	Franci Poljanšek
29	Breda Pahor
30	Franka Slavec
31	Stojan Petaros
32	Peter Suhadolc
33	Nežka Lubej
34	Jožica Debelak
35	Slavica Krstič
36	Anica Meh
37	Jože Šenk
38	Zvone Gantar
39	Danica Jeretin
40	Ida Dolšek
41	Stanko Kukovec
42	Brane Šmid
43	Nevenka Budna
44	Majda Nemanič
45	Bojan Knific
46	Mojca Lepej
47	Anton Planinc
48	Branko Fuchs
49	FS Ozara Kranj
50	Olga Gruden

FOLKLORNIKI V POMURJU SMO AKTIVNI

VALERIJA ŽALIG

Folklorniki iz severovzhodnega dela Slovenije morda redkeje kot drugi pišemo v Folklornik, kar pa ne pomeni, da nismo aktivni, saj je v Pomurju trenutno kar 35 folklornih skupin, od tega 5 romskih in tri skupine madžarske narodnostne skupnosti. Vse omenjene skupine delujejo v okviru območnih izpostav Javnega sklada RS za kulturne dejavnosti Ljutomer, Gornja Radgona, Lendava in Murska Sobota.

Sotiš in šamarjanka se še vedno plešeta skoraj na vsaki prekmurski gostiji - gostüvanju, seveda tudi brez čardaša ne gre, saj živimo blizu meje z Madžarsko in tudi sicer je med plesi, ki jih imamo za "naše", najti veliko čardašev, ki jih povsem običajni plesalci - ne tisti, ki delujejo v folklornih skupinah - še niso pozabili in jih znajo zaplesati.

Pomurske skupine imajo veliko priložnosti nastopati, saj je v Pomurju veliko prireditev in skoraj ni takšne, na kateri ne bi zaplesala vsaj ena od folklornih skupin. Le-te dobro sodelujejo tudi s turističnimi podjetji in v kar štirih Termah redno predstavljajo ljudsko izročilo gostom.

Beltinski festival pozna največje število ljudi, saj je največja in najbolj znana folklorna prireditev v Pomurju in je v dobesednem pomenu praznik slovenske folklorne, ki si ga vsako leto ogleda čez 7000 obiskovalcev od blizu in daleč. Letos je bil že 36. po vrsti, potekal je od 26. do 29. julija; Folklorna skupina KUD Beltinci, ki festival vsako leto pripravlja, pa bo prihodnje leto slavila 70. obletnico obstoja.

Štiridnevni program Beltinskega festivala zajema vsa področja ljudskega izročila, od ljudske glasbe, šeg in navad, ljudske obrti, kulinarike in seveda plesa. Med festivalom si obiskovalci lahko ogledajo priložnostne razstave na temo ljudskega izročila, dva večera sta namenjena ljudski glasbi in dva večera ljudskim plesom v izvedbi domačih in tujih folklornih skupin. Sobotni večer je navadno rezerviran za prikaz programa tuje (ali več tujih) skupin, v nedeljo je na programu državno srečanje folklornih skupin, ki pod nazivom Le plesat me pelji poteka v organizaciji Javnega sklada RS za kulturne dejavnosti.

Za vse obiskovalce je zelo zanimiv sobotni popoldan, v katerem sodelujejo vse vasi občine Beltinci. Vsaka vas pripravi predstavitev vsaj ene od manj znanih ljudskih obrti in ponudi del prekmurske kulinarike. Gostje si lahko ogledajo, kako so nekoč delali slamnate strehe, kako so izdelovali opravo pozvačina, kako so izdelovali opeko,

Otroška folklorna skupina iz Beltincev.
(Foto: Janez Eržen, regijsko srečanje otroških folklornih skupin, Murska Sobota, maj 2007.)

Otroška folklorna skupina Osnovne šole Turnišče.
(Foto: Janez Eržen, regijsko srečanje otroških folklornih skupin, Murska Sobota, maj 2007.)

Folklorna skupina Kulturno umetniškega društva Šalovci.
(Foto: Janez Eržen, regijsko srečanje odraslih folklornih skupin, Maribor, maj 2007.)

ogledamo si lahko mizarško obrt in izdelovanje kmečkega orodja in še kaj. Privoščimo si lahko prekmursko gibanico po starem receptu, posolanke, mürske ribe, pajani krüj, celo žabje krake (žab je bilo v prekmurski "močvari" včasih veliko več kot zdaj), poskusimo pa lahko tudi kakšen kozarec dobrega prekmurskega vina, kot bi rekel

naš pozvačin: ... "Za piti se nikaj ne bojte, naprejšali smo za eden polovnjak finjoga fceplenoga vijnna!"

Značilnost Beltinskega festivala je gostoljubnost domačinov, ki si jo zapomnijo tako gostujoče skupine kot obiskovalci. V Beltince je vredno priti, zato naj vas povabim s pozvačinovimi besedami: "Prijte fsi, šteri ste od kolena meši pa od podplata vekši! Z glasnimi gutami, friškimi petami ino trdimi mošnjami!"

Beltinski festival pa ni edina zanimiva prireditve, ki bi si jo bilo treba ogledati. Srečanja folklornih skupin organizirajo tudi posamezne skupine. Tako se je lansko leto v Bogojini, v organizaciji tamkajšnje folklorne skupine, zbralo kar 7 folklornih skupin, ki so popestrile večer domačinom. Tudi prireditve kot so: Būjraški dnevi, Košičevi dnevi, Soboški dnevi, Lendavska trgateg, kmetijsko živilski sejem v Gornji Radgoni, dnevi turizma v Dobrovniku in drugi, so povezani s folklornimi skupinami, saj je v okviru vsake prireditve vsaj en dan namenjen prikazu plesnega in/ali glasbenega izročila.

V Veliki Polani se je pred štirimi leti začela razvijati prireditve Naša Poljana, ki je prerasla svoj prvotni namen - letni koncert Folklorne skupine Kulturnega društva Miško Kranjec iz Velike Polane. Naša Poljana je zgodba, v kateri se vsako leto znova in vsako leto drugače prepleta ljudski ples z ljudsko glasbo, vražami, ljudskimi liki, kot so džileri, čarovnice, čamre, pozvačini, gambele ipd.. Prireditve si vsako leto ogleda čez 1000 obiskovalcev, le-ti pa z zanimanjem čakajo nove zgodbe, ki jih ob plesu, glasbi in pesmi razvija Milan Zrinski, znan zbiralec ljudskega blaga in nedvomno eden najboljših povezovalcev tovrstnih prireditev. Letos je bila tema nedeljskega dela prireditve pozvačin, ki je v Pomurju še vedno živ lik na skoraj vsaki gostiji (svatbi). Pozvačini so se (in se še) razlikujejo od vasi do vasi, razlikujejo se po opravi, obnašanju; ponekod hodita vabit dva pozvačina, drugje je hodil "pozavat" en sam. A o tem ste izvedeli več, če ste bili na Naši Poljani.

Posebna pozornost v okviru Naše Poljane je posvečena ljudski glasbi, saj se je enodnevna večerna prireditve preoblikovala v samostojni festival ljudske glasbe Musica Pannoniae in se razširila na štiri večerne prireditve v različnih krajih. Namen festivala je približevati poslušalcu ljudsko glasbo v raznih interpretacijah in širiti sporočila, da glasba ne pozna meja, kar se še posebej odraža na našem narodnostno mešanem območju. Festivala se udeležujejo skupine, ki se želijo čim bolj približati izvorni glasbi, in skupine, ki ljudsko glasbo igrajo v različnih sodobnih, od ljudskega izročila odmaknjenih priredbah. Letos je na festivalu sodelovala zelo zanimiva skupina iz Vojvodine -Trio Suton, kot domača skupina pa se je predstavila Marko banda.

Mislim, da nam je uspelo narediti dober in zanimiv festival, ki privablja vedno več obiskovalcev različnih starosti, le-ti pa z zanimanjem poslušajo in spremljajo vse skupine. Doslej so bili navdušeni vsi, poslušalci in izvajalci.

Folklorna skupina Kulturnega društva Kajer Bučečovci.
(Foto: Janez Eržen, regijsko srečanje odraslih folklornih skupin, Maribor, maj 2007.)

Folklorna skupina Kulturno umetniškega društva Beltinci.
(Foto: Janez Eržen, regijsko srečanje odraslih folklornih skupin, Maribor, maj 2007.)

Folklorna skupina Kulturnega društva Miško Kranjec iz Velike Polane.
(Foto: Janez Eržen, regijsko srečanje odraslih folklornih skupin, Maribor, maj 2007.)

V Prekmurju smo torej aktivni. Nekateri bolj, drugi manj, kolikor nam pač dopušča čas. Vsi, ki se s folklorno dejavnostjo ukvarjamo, imamo tovrstno početje radi. Trudimo se, da bi delali čim bolje ter da bi s tem prispevali k oblikovanju naše posebne pomurske in ožje lokalne identitete.

FOLKLORNA DEJAVNOST V MEŽIŠKI DOLINI

PETER ŠUMNIK

FOLKLORNA SKUPINA PREŽIHOV VORANC

Folklorna dejavnost v Mežiški dolini na Koroškem se je začela razvijati v prvih letih po drugi svetovni vojni. Njen razvoj je s svojim več kot sedemdesetletnim razvojem odločilno zaznamovala Folklorna skupina Prežihov Voranc. Pred leti je Lovro Kuhar zapisal: "Guštanjski fužinarji so že leta 1920 ustanovili svoje prosvetno društvo, svojo Svobodo". To je bilo pravzaprav kulturno društvo, ki si je pozneje nadelo ime po svojem dolgoletnem, aktivnem članu, tajniku in soustanovitelju, priznanem pisatelju Prežihovemu Vorancu.

Prva folklorna skupina v Mežiški dolini na Koroškem je bila ustanovljena na ravenski gimnaziji leta 1946. Kratek čas, in sicer eno leto, jo je vodila Olga Klun, leta 1947 pa je Mira Gačnik, tajnica takratnega Sindikalno kulturno-umetniškega društva Svoboda Guštanj, prepričala pletiljo Hedvika Jamšek, da je začela voditi folklorno skupino, ki se je takrat imenovala plesno-baletna. Hedvika Jamšek je svoje znanje izpopolnjevala tudi pri Sokolu in baletnem učitelju Maksu Kirbosu. Pri delu sta ji pomagala Marija Metelko in Franc Metelko, ki je bil glasbenik in je veliko let spremljal skupino na harmoniki. Pisal je tudi priredbe za pihalne godbe in poučeval mlade glasbenike.

Sliko je podaril MPZ SKUD-a France Prešeren iz Kranja folklorni skupini iz Guštanj (Raven na Koroškem) za spomin na skupno turnejo leta 1949 po Dalmaciji.

Septembra 1947 je imela skupina svoj prvi nastop na festivalu v Slovenj Gradcu, za katerega so si plesalci kostume morali izposoditi. Ta dogodek pomeni ustanovno dejanje

Folklorne skupine Prežihov Voranc z Raven na Koroškem, v kateri se je v času delovanja zamenjalo mnogo članov in katere program se je z leti razvijal in dobil podobo, kakršni smo priča danes. Na tem prvem nastopu je plesal tudi Štefan Robač, ki je danes, pri svojih 76 letih, še vedno aktiven član folklorne skupine.

Leta 1965 pred kulturnim domom na Ravnah (iz arhiva skupine).

Zagnani folklorniki so kmalu po ustanovitvi skupine začeli razmišljati, da bi se predstavili tudi na tekmovanju folklornih skupin, ki so potekala na Igu pri Ljubljani. Sprva program, ki so ga želeli predstaviti, ni bil ustrezno sestavljen, zaradi česar tovrstna prizadevanja niso obrodila sadov. Da bi pripravili kakovostnejši program, je Hedvika Jamšek pričela načrtno zbirati gradivo in študirati tedaj dostopno literaturo. Povezala se je z Glasbenonarodopisnim inštitutom v Ljubljani, navezala stike s Francetom Maroltom in hodila na teren ter tam dobivala podatke o plesnem in drugem, s plesom povezanem, izročilu. Program skupine se je zato spremenil, kar je botrovalo uspehom v naslednjih letih, ko je skupina do leta 1952 kar štirikrat zapored osvojila prvo mesto na republiškem tekmovanju v Ljubljani in Kranju, kjer je tekmovalo enajst skupin. Leta 1954 je imela skupina že mladinsko in člansko skupino. Poleg odrskih postavitev ljudskih plesov je izvajala še baletni program, s skupino pa so sodelovali tudi harmonikarji. Hedvika Jamšek je bila delu popolnoma predana z vsem srcem in je

Leta 1962 v doma narejenih kostumih pred kulturnim domom na Ravnah (iz arhiva skupine).

poleg oblikovanja plesnih postavitvev izdelovala tudi folklorne kostume in baletne obleke.

Deseto obletnico delovanja je skupina počastila s samostojnim celovečernim nastopom leta 1957 v kulturnem domu na Ravnah. V naslednjih letih so s samostojnimi nastopi gostovali po Mežiški, Dravski in Mislinjski dolini, ob dvajseti obletnici pa so bili za dejavno kulturno poslanstvo nagrajeni z gostovanjem v Brunnsumu na Nizozemskem.

Na Nizozemskem so se predstavili tudi s Koroško ohcetjo (fotografija je iz leta 1967) (iz arhiva skupine).

Po gostovanju na Nizozemskem je prišlo v vodenju folklorne skupine do sprememb. Prišli so mlajši plesalci in novi vodje (Nuša Ugovšek, Franjo Miklavc, Drago Mavrič, Peter Mihelač, Jožica in Karli Pušnik, Peter Šumnik), z njimi pa ponovno začetniške težave, ki pa so jih z vztrajnostjo in optimizmom reševali ter se kmalu znova prikupili občinstvu.

Leta 1974 še v starih kostumih (iz arhiva skupine).

Meseca maja leta 1976 je skupina ponovno pripravila samostojen celovečerni nastop, kjer se je prvič prikazala v novih kostumih, ki so prikazovali oblačenje kmečkega prebivalstva v Mežiški dolini ob delovnih dneh v drugi polovici 19. stoletja. Kot novost so predstavili steljerajo v pesmi in plesu.

Utrinek iz leta 1976 v novih delovnih kostumih (iz arhiva skupine).

Uspešnega nastopa pa ne bi bilo, če ne bi na pomoč prišla dr. Marija Makarovič in Mirko Ramovš, ki sta raziskala oblačilno in plesno kulturo na Strojni in Šentanelu. Skupina je dobila veliko novega gradiva, ki ga še danes prikazuje občinstvu doma in v tujini. Tudi Koroška ovset s camarjem in družičko, katere premiera je bila leta 1980, je bila plod teh raziskav.

Koroška ohcet leta 1988 ob 40. obletnici (iz arhiva skupine).

Dobrega dela pa ni brez dobrega izobraževanja. Člani folklorne skupine Prežihov Voranc so se zato leta 1980 začeli udeleževati republiških seminarjev za izprašane vodje

Sedanja folklorna skupina v obnovljenih delovnih kostumih (iz arhiva skupine).

folklornih skupin. Rezultati so bili vidni pri vodenju obstoječe skupine, kakor tudi pri ustanavljanju novih skupin v Mežiški dolini, tako otroških kot odraslih.

Ob praznovanju devetdesetega rojstnega dne Hedvike Jamšek, se je rodila ideja o ponovnem druženju starejših, imenovanih tudi veteranskih plesalcev, ki so bili nekdaj dejavni v Folklorni skupini Prežihov Voranc. Sprva so menili, da bi bilo najbolje, če bi se priključili kar domačemu Društvu upokojencev. Zaradi prostorskih težav, zaradi same registracije in tudi zaradi pomislekov samih plesalk in plesalcev, ki so plesali pri Prežihovcih, pa so prišli do spoznanja, da je najbolje, če postanejo del Kulturnega društva Prežihov Voranc.

Obenem so želeli ponovno spodbuditi aktivno delo mlajše skupine, ki bi jih nasledila, saj se vsi zavedajo, da ne bodo mogli večno nastopati. Tako se danes v obstoječo skupino veteranov vključujejo tudi mlajši plesalci. Trenutno je v skupini okoli 12 aktivnih parov, torej preveč za eno skupino in premalo za dve. Je pa to pravi primer sožitja generacij, kjer za plesno izročilo družno skrbijo folklorniki v starosti od 32 do 76 let.

Od leta 2001 deluje pri društvu tudi otroška folklorna skupina, ki vsako leto pripravlja nov program in katere člani vsako leto znova težko čakajo, da se bodo predstavili starejšim plesalcem na občnem zboru in širšemu občinstvu na drugih nastopih. Vodi jih Tatjana Šumnik.

Otroška folklorna skupina na nastopu v Vuzenici leta 2004 (iz arhiva skupine).

IN ZAKAJ FOLKLORNIKI PLEŠEJO?

Prvi vzrok je želja po druženju, saj komaj čakajo, da pride ponedeljek, ko gredo zopet na vaje.

Drugi vzrok je telesna aktivnost. Ples omogoča razgibavanje celega telesa in je tudi zaradi skrbi za zdravje priporočljiv.

Tretji vzrok je samopotrjevanje, kaj lahko človek pri teh letih še stori. Zato hočejo plesalci plesati tudi zahtevnejše plesse, da potem lahko rečejo: "Vidiš, da to še zmoremo tudi mi, čeprav smo stari".

Četrty vzrok predstavlja obujanje pozabljenih šeg in navad ob raznih dogodkih ter ohranjanje in prenašanje le teh na mlajše. Čeprav je to morda le postranski dejavnik, ga je vendarle potrebno omeniti, saj se vsaj nekateri člani zavedajo tovrstnega poslanstva folklorne dejavnosti.

Skupina se dobiva vsak ponedeljek v Kulturnem domu na Ravnah, na vaje pa člani hodijo redno, tako da je na odru največkrat kar 12 parov. Kot rečeno, plešejo predvsem zaradi užitka in manj zato, da bi dosegli povsem enotno izvedbo in "nastop brez napake". Starejši plesalci nekatere zahtevnejše plesse izvajajo poenostavljeno (tako npr. šoštarsko plešejo stoje namesto kleče).

Skupina ima letno okoli 25 nastopov. Največkrat pleše ob raznih prireditvah v domačem kraju, nekaj nastopov pa ima tudi drugje po Sloveniji in v bližnji Avstriji. Z instrumentalno zasedbo nima težav, želi pa si novih kostumov, ki bi ponazarjali način oblačenja na svatbah. Obstajajo sicer stare obleke, a skoraj niso uporabne, saj so za sedanje plesalce premajhne.

Skupina ima v programu pet odrskih postavitvev, ki trajajo od 7 do 13 minut, pleše pa izključno koroške plesse. Prva odrska postavitvev ima naslov Mi pa radi rajamo in vključuje plesse pastirica, rakova polka, ceperle, štajeriše s šaljivimi poskočnicami, lizi polko in žlajdro.

Druga odrska postavitvev ima naslov Šprancirbolcer s hotulsko polko. Tu so prikazani nekoliko novejši plesi, ki jih zaznamuje avtorski pristop Hedvike Jamšek.

Tretja odrska postavitvev, Ob godu, vključuje godovno pesem in plesse majpajriš, špegutanc, zibenšrit in kovtre. V četrti postavitvi Preja, se zvrste tramplan, mazurka, šoštarska, opipani rej, kovo vrtat in ceperle.

Zadnjo odrsko postavitvev, Podjunski plesi, pa sestavljajo špegutanc, malender, jagermarš in redova.

Ob bližnji šestdeseti obletnici želi skupina predstaviti nov program in sicer odrsko postavitvev nekdanje zlate poroke, za kar ima zbranega že nekaj gradiva.

FOLKLORNA SKUPINA KULTURNEGA DRUŠTVA GOZDAR

Občina Črna je znana po številnih gozdovih, precej njene prebivalstva je še danes kmečkega in delavskega stanu. Prav gozdarji in kmetje iz Črne so začutili potrebo po druženju, plesu, petju, igranju in kulturnem ustvarjanju. Zato so leta 1980 ustanovili Kulturno društvo Gozdar, ki je začelo delovati pod okriljem OO sindikata TOZD Gozdarstvo v Črni. Najprej je bil ustanovljen moški pevski zbor, kmalu za njim dramsko recitacijska skupina in harmonikarska skupina, leto kasneje pa še folklorna skupina. Prvi predsednik društva je bil Anton Kajzer.

DELO FOLKLORNE SKUPINE DO LETA 1993

Sredi januarja leta 1981 se je prvič sestala folklorna skupina in sicer na pobudo Antona Kajzerja. S skupino je začela delati Metka Jug, v veliko pomoč ji je bila gospa Hedvika Jamšek z Raven na Koroškem, ki je do leta 1983 redno sodelovala s skupino. Na harmoniko je igral Zvonko Ortan. Vaje so imeli v telovadnici Zavoda za delo in usposabljanje mladine (danes Center za usposabljanje, delo in varstvo) v Črni. Marljivi plesalci in plesalke so se hitro naučili odrske postavitve, ki so jo poimenovali Prvi rej in se z njo predstavili na sindikalnem občnem zboru v Črni. Vse pa le ni šlo tako gladko. Manjkali so namreč kostumi. Lahko se je naučiti plesati, če pa se na nastopu pokažeš še v ustreznih kostumih, dobi vse skupaj večjo veljavo. Ker skupina lastnih kostumov v začetku ni imela, si jih je izposojala pri kulturnem društvu Prežihovega Voranca v Ravnah na Koroškem in v Železni Kapli.

Prvi nastop leta 1981 v izposojenih kostumih iz Železne Kaple (iz društvenega arhiva).

Obenem je že potekala raziskava oblačilne kulture Črnjanov, ki jo je vodila dr. Marija Makarovič. Ona je nadzorovala tudi izdelavo kostumov in tako je skupina že leta 1982 lahko prikazala, kako so se oblačili ljudje ob praznikih.

Ugled plesalcev in plesalk je vedno bolj rasel. V Črni in zunaj nje so se dostojno predstavljali in radi zaplesali vsem, ki so jih povabili na prireditve. Med odmevnejše nastope v tem času štejejo nastopi v Železni Kapli v Avstriji in na Kmečki ohceti v Ljubljani.

Leta 1984 se je skupina prenovila. Prišlo je veliko novih plesalcev. Širili so svoj program, učili so se novih plesov, kakovostno so rasli in v letih 1984 in 1985 dosegli vrhunec. Radi se spominjajo nastopov na folklornih revijah, v Železni Kapli v Avstriji, gostovali so v Čačku v Srbiji, bili na ohceti v Dravogradu in Ljubljani, nastopili na proslavi ob 40. obletnici zadnjih bojev na Poljani, pa gostovanja v Probištiju v Makedoniji in še veliko manjših nastopov v bližnji in daljni okolici. V letu 1985 so jih našteali kar 23.

Po napornih turnejah so si privoščili nekoliko daljši odmor. Fantje so odhajali k vojakom, ponovno se je zamenjala generacija plesalcev, vodja pa je postal Slavko Rosc.

Leti 1986 in 1987 sta bili povprečni. Pojavljali so se problemi z učiteljem plesa, z vodstvom društva in z glasbeno spremljavo. Naslednje leto so za nekaj časa sploh prekinili z delom.

Ponovno so se začeli dobivati leta 1989. Zamenjalo se je precejšnje število plesalcev in plesalk. Imeli so sicer nekaj vaj in nastopov vse do leta 1993, ko je skupina prenehala delovati.

Predsedniki folklorne skupine so v teh letih bili: Anton Kajzer, Hubert Stopar, Jože Zapečnik in Rudi Piko.

FOLKLORNA SKUPINA PO LETU 1997

V januarju leta 1997 je Rudi Piko zbral okoli sebe nekaj starih, plesa željnih članov folklorne skupine, ki bi hoteli ponovno plesati. Zadolžili so dotedanjega predsednika društva Gorazda Mlinška, naj poskuša najti vodjo folklorne skupine. Naprosili so mene, ki sem 12. februarja leta 1997 vodstvo tudi sprejel.

Ni bilo lahko. V začetku je bilo zelo malo plesalcev, ni bilo godca, prostor za vaje je bil enkrat v kulturnem domu, drugič v galeriji kulturnega doma ali v sejni sobi gasilskega doma. Na vaje so prihajali trije pari ali še to ne. Kljub temu smo vztrajali in iskali nove plesalce tudi zunaj

Na srečanju državnikov pri Najevski lipi (iz društvenega arhiva).

Črne. Počasi so se vključevali v skupino plesalci iz domala cele Mežiške doline. Prihajali so tudi iz vasi, nekaj deset kilometrov oddaljenih od Črne. Od leta 2000 do leta 2003 je skupina štela 36 članov.

Gasilski dom, v katerem so vadili, je postajal premajhen za tako številčno skupino, kulturni dom pa je bil zanjo prevečkrat zaprt ali zaseden. Dobili so priložnost v kulturnem domu v Žerjavu, kjer so jo krajani lepo sprejeli in v katerem skupina deluje še danes. Moje delo nadaljujeta Mojca Kovač Piko in Mateja Obojnik, ki sta opravili začetni seminar za vodje folklornih skupin in ga uspešno zaključili z izpitom. Za petje v skupini skrbi Mojca Kovač Piko, ki člane spodbuja k dobremu petju, po katerem so

Slovenci, in še posebej Korošci, znani doma in drugod. Stalni godci pri skupini so Zoran Polenik in Vili Obretan s harmoniko, Jakob Pisar z baritonom, večkrat pa na pomoč priskočijo še Ferdo Piko s klarinetom, Barbara Gašper s klarinetom in Slavko Vrabič s harmoniko. Na kakovost skupine pomembno vplivajo intenzivne vaje, ki potekajo od leta 2002 naprej in sicer vsako leto v zimskem času na Andrejevem domu na Slemenu. Tam skupina ustvarja nov program in utrjuje obstoječega.

PROGRAM

Prikazovanje posameznih plesov je sčasoma postalo nezanimivo, zato se je skupina odločila, da v program vključi tudi prvine šeg in navad. Leta 2003 je bila s tem namenom narejena manjša raziskava, na podlagi katere je Mirko Ramovš za skupino pripravil novo odrsko postavitev plesov imenovano Jajčarija. Jajčarija je vezana na koroško šego, ko na predvečer sv. Florjana, to je 3. maja, fantje koledujejo od hiše do hiše, pri tem zapojejo pesem, gospodinjje pa jim pripravijo razne dobrote, med katerimi so tudi jajca. Naslednji teden fantje pripravijo Jajčarijo, oz. Cvrčo, na kateri iz darov napravijo pojedino, nato pa še zaplešejo. V odrsko postavitev so vključeni štajeriši, cvajšrit, pojštertanc, šprancirbolcer, rašpla in kovtri.

Danes ima skupina v programu še Venček koroških s hotuljsko polko (pastirica, valček, rakova polka, štajeriš in hotuljska polka), Venček prazničnih (ceperle, zibensrit, majpajeriš, lizipolka, veverca in žljajdra) in Steljerajo. Le-ta predstavlja zabavo po napornem delu spravljanja stelje, kjer se poveselejo in se ob visokem in nizkem valčku, maldendru, cvajšritu, mazurki ter šoštarski zavrtijo. V odrsko postavitev so vključene še razne igre skupaj z opipanim in lisičjim rejem.

Gasilska slika ob 20-letnici folklorne skupine (iz društvenega arhiva).

Ob 25-letnici delovanja skupina pripravlja nov program, in sicer Koroško ovset.

Poleg predstavitev svojega programa na Koroškem, po Sloveniji in tudi v sosednjih državah, se lahko društvo pohvali s pripravo tradicionalne prireditve Na gaudi se dobimo. Sprva so nastopale samo domače skupine, od leta 2004 pa je prireditev postala mednarodna. Poleg petih domačih skupin na prireditvi sodelujejo tudi tuje.

FOLKLORNA SKUPINA LUKA KRAMOLC IZ ŠENTANELA

Šentanel je majhna hribovska vas, ki leži na 700m nadmorske višine. Vas je znana po prijaznih ljudeh, sončni legi in lepih razgledih na Uršljo goro, Peco, Raduho in Podjuno. Skoraj do danes so se med ljudmi ohranile šege in navade ter pesmi, ki so drugje že utonile v pozabo. Živa je bila steljeraja, ličkanje, koline, ohceti, miklavževanje, lepe nedelje ..., vse to pa ohranjajo pevski zbor Šentanelski pavri, Folklorna skupina Luka Kramolc in dramska skupina.

Jeseni leta 1977 je bila ustanovljena folklorna skupina na Šentanelu. Mladi srednješolci so se začeli dobivati pod vodstvom Janija Sušnika. Pridobljene izkušnje folklorne skupine Koleda iz Velenja je vodja skupine prenašal na plesalce v Šentanelu. Dobivali so se v obeh vaških gostilnah ali v prostorih osnovne šole. Učili so se plesov iz Koroške, Bele krajine in Gorenjske.

Kostume za nastope so si sposojali pri drugih folklornih skupinah, za glasbeno spremljavo pa sta skrbela godca na diatonično harmoniko in klarinet.

Predstavitve novih kostumov in steljeraje leta 1982 (iz društvenega arhiva).

Po kratki prekinitvi delovanja sta skupino ponovno zbrala Drago Mavrič in Peter Mihelač, ki sta bila člana folklorne skupine Prežihov Voranc z Raven na Koroškem. S steljerajo in novimi kostumi, ki so ponazarjali oblačenje ob delavnikih, so se predstavili Šentanelcem v marcu 1982.

Z nekaj prekinitvami skupina obstaja do danes. Izvaja le koroške plesne in sicer v različnih odrskih postavitvah.

V godčevskem sestavu danes poleg klarineta in diatonične harmonike igra še baritonist.

PROGRAM FS LUKA KRAMOLC OBSEGA:

1. Šprancirbolcer s hotuljsko polko, ki je priredba koroških plesov novejšega izvora in jo je pripravila Hedvika Jamšek. Godci hotuljsko polko še vedno igrajo na veselica.

2. Trampplan z venčkom Koroških, ki vključuje trampplan, veverco, pastirico, valčkov korak, rakovo polko, štajeriš in osemco.
3. Steljerajo, ki ponazarja plesno zabavo ob spravljanju stelje za živino. Vključuje tekmovanje za "pušeljce", temu sledi solo ples "pušeljcev", visoki bolcar, malender, cvajšrit, mazurka in šuštar polka. Nato fantje zavrtje "kovo" in tekmujejo v spretnostnih igrah, nakar sta na vrsti še dve plesni igri z nadštevilnim plesalcem - opipani rej in lisičji rej.

Utrinek s premiere steljeraje na Šentanelu
(iz društvenega arhiva).

Plesalci ob 20-letnici.

PETDESET LET FOLKLORNE DEJAVNOSTI NA ŠENTVIŠKI PLANOTI

NATAŠA OZEBEK

Planotarji so bili in smo še danes ljudje, ki se radi družimo in poveselimo ob koncu napornega tedna. Zato ni čudno, da je bilo družabno in kulturno življenje na Planoti od nekdaj živahno. Planotarji so se po trdem delu srečevali v vaških gostilnah, v čitalniških društvih, ženske so poklepale v nedeljo po maši, moški v Abstinentskem društvu¹, veselo je bilo ponavadi tudi v zgrabku, kakor pri nas imenujemo senožet. Že zelo zgodaj so se začeli vaščani združevati v društva. Prvo, bralno društvo, so leta 1885 ustanovili fantje in moške, ki so želeli širiti omiko in znanje ter utrjevati narodno zavest med večinoma neukimi kmeti. Kopicici društev, ki so nastala v času med obema vojnoma, se je kmalu po drugi svetovni vojni, natančneje leta 1957, pridružil tudi folklorni krožek². Zaradi sramežljivih fantov so ga sestavljale samo učenke osnovne šole na Šentviški Gori, vodila pa jih je učiteljica Perina Velikonja. Kot edini pogumni predstavnik moškega spola se jim je pridružil takrat 22-letni harmonikar Slavko Črv. Slavko igra še danes in je tako edini folklornik v našem društvu s petdesetletno tradicijo.

ZA PRVI NASTOP PO FOLKLORNE KOSTUME V LJUBLJANO

Prvič so učenke in Slavko nastopili 21. junija 1959. Folklorni krožek je po odhodu učiteljice Perine deloval še do leta 1963. V okviru prosvetnega društva je bila folklorna skupina ustanovljena dve leti pozneje. Ime si je nadela po domačinu s Šentviške Gore, organistu in skladatelju Ivanu Laharnarju. Prvič so se plesalci domačemu občinstvu predstavili avgusta leta 1966 ob otvoritvi nove vaške dvorane na Šentviški Gori. Ker plesalci niso imeli oblek, so si jih morali izposoditi v tedaj daljni beli Ljubljani. Folklorno skupino so takrat sestavljali mladi s Šentviške Gore in iz drugih najbližjih vasi. Plese, kot so muha, rašpa in zibenšrit, jih je naučila domačinka Kristina Pagon. Sama se je naučila plesati še kot dekle, stare plese pa je videla na veselicah in se tam tudi naučila korakov. Največje zasluge za razvijanje folklorne dejavnosti na Planoti pa ima Marija Grahelj - Nanca, ki je bila od leta 1965 do 1975 gonilna sila folklorne skupine. V sedemde-

¹ Abstinentsko društvo je delovalo v tridesetih letih 20. stoletja na Pečinah. V njem so se, kot so radi rekli moški, zaradi vse večjega vpliva žensk v družbi, zbirali samo moški. Kdor se je prekršil in užival alkohol, je moral plačati kazen, to pa so ponavadi ostali člani društva naskrivaj zapili. Vir: Karla Kofol, Čitalniško življenje na Šentviški planoti, Zbornik Šentviške planote, 1992
² Šolska kronika OŠ Šentviška Gora

Harmonikar Slavko Črv v času svojih glasbenih začetkov. Slavko je edini član, ki iz prve roke pozna vso petdesetletno zgodovino folklorne dejavnosti na Šentviški planoti. (Foto: osebni arhiv Slavka Črva.)

Slavko Črv na Ajnsu 2005, v ospredju pa plesalci. (Foto: arhiv društva.)

Plesalke v novih kostumih, ki ponazarjajo, kako so se nosila dekleta ob praznikih na prelomu iz 19. v 20. stoletje. (Foto: Karla Kofol.)

setih letih je skupini pri uveljavitvi v širšem slovenskem prostoru pomagal dr. Bruno Ravnikar, na podlagi zapisov Franceta Bevka pa je skupina prišla do kostumov, ki smo jih v omare "za vedno" pospravili šele lansko leto.

Konec leta 1981 je skupina razpadla, saj se je več deklet poročilo in odšlo iz domačih krajev. Ostale pa so obleke, plesi in vedno pripravljen harmonikar Slavko. Tako je leta 1989, pod vodstvom svoje hčerke Melite Drole, ponovno zaigral plesalцем.

Od takrat folklorno društvo³ deluje neprekinjeno že osemnajst let. V tem času je društvo prečesalo domala vso Slovenijo, Beneško Slovenijo, slovensko ljudsko izročilo in plese pa je poneslo tudi na Nizozemsko, v Italijo in Avstrijo. Zaradi mladih zagnanih članov (povprečna starost je 21 let), ki prihajajo iz vseh vasi na Planoti, novih idej ne manjka, kvečjemu zmanjka časa in sredstev za njihovo uresničitev. Folklorno društvo tako ni le eno izmed množice društev, ki so sama sebi namen. Mladim ponuja obliko aktivnega preživljanja prostega časa in tako skrbi, da se ljudsko izročilo Šentviške planote ohranja tudi za naslednje rodove.

OBLEKA NAREDI ČLOVEKA

Folklorne skupine poleg plesov ter z njimi povezanih šeg in navad javnosti predstavljajo tudi oblačilno kulturo določenega kraja in časa. In kot radi rečejo strokovni ocenjevalci, dobremu plesu piko na i pristavi šele prava obleka. V društvu smo se s problemom "prava obleka" srečevali okroglih 35 let. Kostumi, ki so jih kupili in izdelali člani društva ob koncu sedemdesetih let prejšnjega stoletja, namreč niso bili ustrezni, za nove pa dolgo časa ni bilo ne denarja ne volje. Dovolj poguma in sredstev smo zbrali konec leta 2003 in na pomoč poklicali etnologinji Karlo Kofol in dr. Marijo Makarovič. V veliko pomoč nam je bila raziskava dr. Makarovičeve, ki jo je leta 1999 objavila v knjigi *Oblačilna kultura kmečkega prebivalstva na Tolminskem*. Makarovičeva nam je tudi pri nadaljnjem delu dobrodušno priskočila na pomoč in se z nami še enkrat odpravila na "teren". S pomočjo starih fotografij, ustnih pričevanj starejših domačink in gradiva Tolminskega muzeja smo določili končno podobo oblačil. Ta naj bi bila kopija oblačil, ki so jih na Šentviški planoti nosili na prelomu iz 19. v 20. stoletje. Presrečni, da cilj ni več daleč, smo kmalu ugotovili, da smo šele na začetku. Zaradi krize tekstilne industrije in zapiranja tekstilnih tovarn je bilo skoraj nemogoče najti ustrezno blago iz naravnih materialov. Tudi šivilj, ki bi bile pripravljene poprijeti za šivanko, ni bilo na pretek. Največjo težavo pa nam je predstavljala dilema uporabnost - izvirnost. Nekoč v praznih oblačilih niso skakali, počepovali, se vrteli itd.. V ozkih životcih in do tal segajočih težkih krilih⁴, ki so morala biti narejena iz vsaj štirih pol blaga, je težko plesati in ohraniti oblačilo. Kroji in oblačila, ki jih hranijo v Tolminskem muzeju, pa so nam dali vedeti, da se

Prvo pomerjanje novih ženskih kostumov.
(Foto: arhiv društva.)

Naslop na regijskem srečanju folklornih skupin
v Postojni leta 2005.
(Foto: Janez Eržen.)

Ples ajns iz Šentviške planote. Po njem se imenuje
tudi vsakoletna prireditev društva.
(Foto: arhiv društva.)

³ Leta 1997 se je društvo preimenovalo iz Prosvetnega društva Ivan Laharnar Šentviška Gora v Folklorno društvo Ivan Laharnar - Planota, Šentviška Gora.

⁴ Ustno izročilo pravi, da so ženske na Šentviški planoti nosile dolga krila, da stopnic pred cerkvijo ni bilo treba pometati.

Predstavljamo

je telesna konstitucija ljudi v stotih letih spremenila. Mlada dekleta nimajo več izrazitih bokov, kamor bi se težka krila "obesila", fantje so postali višji. Srečali smo se tudi s težavami pri vzdrževanju oblačil, saj so naravni materiali za čiščenje zelo občutljivi. Na koncu je pretehtala izvirnost. Ta se nam včasih maščuje, a lahko rečemo, da plešemo v takšnih oblačilih, kot so se nosila pri nas na prelomu iz 19. v 20. stoletje. Želja po natančni izdelavi je dodobra izmučila tudi naši šivilji, ki sta morali zaradi tega narediti nešteto vbodov in prebedeti precej noči. Za izdelavo osmih moških kompletov (hlače, srajca in telovnik) je šivilja Polona Hvala Mrak porabila 165 ur strojnega in 120 ur ročnega dela, za sedem ženskih oblek pa je šivilja Verenka Testen porabila 185 ur ročnega in okoli 200 ur strojnega dela. Kostume še vedno dopolnjujemo, manjkajo nam še ženski čevlji, ročno izvezene peče in še kaj bi se našlo.

GODCI GODITE NA VAŠE KLARINETE, MI BOMO PA SUKALI NAŠE DEKLETE⁵

Člani folklornega društva aktivno sodelujemo pri raznih prireditvah na Šentviški planoti in celotni tolminski občini. Med najodmevnejše prireditve v Posočju pa lahko štejemo tudi našo vsakoletno prireditev Ajns, s katero bomo letos ob 50. obletnici folklorne dejavnosti na Šentviški planoti obiskovalce razveselili petnajstič zapovrstjo. Prireditev nosi ime po plesu ajns, ki izvira s Planote in ga plešejo samo moški. Tako kot vsaka novost, je tudi Ajns potreboval nekaj let, da se je med ljudmi prijel. V začetku je bil namenjen predvsem prikazu dela društva in utrjevanju folklorizma na Planoti. Pozneje se je prireditev prelevila v pravo srečanje folklornih skupin, zadnja leta pa Ajnsu dodajamo tudi druge vsebine, ki spodbujajo zanimanje za preteklo življenje na Planoti.

"NA KAZUC GREŠ SAM, DAMU PA ADDAN"

Posebej obiskan je bil lanskoletni Ajns, ki smo ga podnaslovili Na kazuc greš sam, damu pa addan. Na njem smo obudili nekdanje priljubljene veselice na kozolcih, kjer so se prepevale pesmi, vнемale ljubezni, včasih pa tudi "barufe"⁶. Veselice so se na Planoti ohranile vse do druge svetovne vojne in so pomenile višek takratnega kulturnega in družbenega življenja. Tako kot je bila včasih organizacija veselice resna stvar, smo se je lotili tudi v našem društvu. Domačini na Pečinah so nam odstopili največji kozolec v vasi, fantje so poskrbeli za godce in plesišče, dekleta so okrasila kozolec. Program se je tako kot nekoč začel z igro in se nadaljeval s plesom. Na čimbolj pristen način smo poskušali obiskovalcem predstaviti ne-

Dekleta na nastopu v Cerkljah na Gorenjskem oktobra 2006.
(Foto: Melita Drole.)

FD "Ivan Laharnar - Planota" z rašpo
v Cerkljah na Gorenjskem oktobra 2006.
(Foto: Melita Drole.)

kdanje šege in navade ob veselicah in anekdote, ki krožijo o tovrstnem druženju. No, popolnoma nam ni uspelo, saj bi morali po nekdanjih zapovedih po igri otroci in žene oditi domov, a so tako kot moške in mladina, ki so včasih smeli ostati, plesali do zgodnjih jutranjih ur. Zanimiva in pristna prireditev v kozolcu je privabila veliko ljudi in napolnila kozolec do zadnjega kotička.

⁵ Ljudska pesem iz Tolminske. Objavljena v zborniku Marije Rutar: Tolminska je pesem, 2000.

⁶ Pretepi.

20 LET FOLKLORNE SKUPINE KUD FRANC ILEC LOKA-ROŠNJA

TATJANA KRAMARIČ PETEK

Kulturno umetniško društvo Franc Ilec je bilo ustanovljeno 28. 2. 1987 v Rošnji, kjer še danes deluje. Že v začetku meseca marca istega leta je Srečko Pernek razmišljal, da bi v društvu delovala tudi folklorna skupina. Z Marjanom Malekom, ki je kmalu postal tudi predsednik društva, sta obiskala in nagovorila mlade v Rošnji, le-ti pa so z Nevenko Kovačič - Nevo, strokovno svetovalko za folklorno dejavnost takrat še pri Zvezi kulturnih organizacij Maribor (danes JSKD), pričeli s prvimi vajami. Začeli so v mrzli dvorani vaškega doma v Loki, se v toplih dneh preselili na asfaltno igrišče, za tem so dolga leta vadili v baraki, danes pa v dvorani obnovljenega kulturnega doma v Rošnji.

Kmalu po ustanovitvi je bil pred skupino prvi nastop. A v čem naj bi skupina nastopila? Ni imela lastnih kostumov, imela je le harmonikarja, mladega Branka Cimerlajta in zavzete člane, ki so želeli delati in nastopati. Kostume so si zato sprva sposojali pri Akademski folklorni skupini Študent iz Maribora.

Pred skupino je bil kmalu prvi nastop na območnem srečanju odraslih folklornih skupin. Ta je pokazal, da se je v okolici Maribora pojavila nova in kakovostna folklorna skupina, ki se je že v naslednjem letu uvrstila tudi na medobmočno srečanje (kar se je skoraj brez izjem dogajalo tudi v prihodnjih letih). Naključje je hotelo, da se je skupina leta 1991 srečala s priznanim folklornikom, Vasjem Samcem, ki je prevzel vodenje skupine in jo v dvajsetih letih delovanja kar petkrat popeljal na državno srečanje odraslih folklornih skupin in sicer v Beltince, Laško in Črnomelj.

Ko je etnologinja dr. Marija Makarovič raziskovala pretekle načine oblačenja ljudi v naši - Šentjanski fari, so bili na podlagi izsledkov raziskave izdelani kostumi, ki ponazarjajo oblačenje kmečkega prebivalstva ob koncu 19. in v začetku 20. stoletja. Posebnost predstavljajo nekateri beli telovniki pri moških in vezene bele peče pri ženskah. Za skupino so bile izdelane po originalih, ki jih hrani Pokrajinski muzej v Mariboru. V zadnjem obdobju je skupina dala izdelati še kostume za plesne iz Prekmurja (Goričko in Ravensko).

Plesni repertoar skupine je vezan na severovzhodno Slovenijo in zajema plesno izročilo Dravskega in Ptujkega polja, Prlekije, Goričkega, Porabja in Ravenskega dela

Folklorna skupina Kulturno umetniškega društva Franc Ilec Loka Rošnja je prepoznavna po zanimivih odrskih postavitvah, ki vključujejo prvine plesnega in drugega izročila iz vzhodnega dela Slovenije.
(Foto: Janez Eržen, regijsko srečanje odraslih folklornih skupin, Ruše, maj 2003.)

Prekmurja. Plesi ter šege in navade Šentjanske fare so postavljeni na oder na podlagi raziskave, ki jo je opravil priznani etnokoreolog Mirko Ramovš. V večini odrskih postavitvev, ki jih skupina izvaja, se odražajo pretekle šege in navade, med njimi pa najdemo tudi zgodbe, ki jih mestoma zaznamuje današnji svobodnejši pogled na preteklost.

Člani skupine prihajajo pretežno iz Rošnje in bližnjih krajev: Starše, Loka, Zlatoličje, pa tudi iz bližnjega Maribora. Starejšo folklorno skupino sestavlja 10 plesnih parov, ki so hkrati zakonski partnerji. Leta 2005 se je društvu pridružilo 11 mladih parov, ki so si nadeli ime Razigrano klasje. Že naslednje leto, torej leta 2006, je bila mlada skupina izbrana na medobmočno srečanje odraslih folklornih skupin v Lendavi.

V društvo so vključeni še pevci ljudskih pesmi in godci ljudskih viž, ki predstavljajo slovensko ljudsko petje in godčevstvo. Godci so znani predvsem po igranju na

Utrinek iz odrske postavitve Recept.
(Foto: Janez Eržen, regijsko srečanje odraslih folklornih skupin, Ruše, maj 2005.)

Predstavljamo

bršljanov list, kar je botrovalo dvakratnemu izboru na prireditvi Pevci nam pojejo, godci pa godejo, in sicer leta 1999 in 2003.

Folklorna skupina je članica Zveze ljudskih tradicijskih skupin Slovenije in občasno prireja Mednarodni obdravski folklorni festival, pa tudi sicer se udeležuje mnogih festivalov v tujini. Kot pravi kulturni ambasador Slovenije je prepotovala precejšen del Evrope (Avstrija, Francija, Italija, Hrvaška, Madžarska, Poljska, Švedska, Francija, Nemčija).

Tesne prijateljske stike je navezala z nekaterimi kulturnimi društvi in folklornimi skupinami, s katerimi se pogosto srečuje na festivalih in vzajemnih gostovanjih. To so: Gebirgs- und Volkstrachtenverein "D'Oberländer Ulm", Nemčija (podpisana listina); KUD St. Martin im Sulm, Avstrija; KUD Blato na otoku Korčula, Hrvaška; Zamejska folklorna skupina KUD "Trta" Sittersdorf, Avstrija; KUD Zvon Mala Subotica, Hrvaška (podpisana listina) in KUD Mačkovec, Hrvaška.

Praznujemo torej 20 let. Veseli in ponosni smo na preplezano obdobje, ki je bilo polno odobravanja, priznanj, pohval, aplavzov in lepih trenutkov. Za mnoge dosežke so zaslužni vsi člani društva, za marsikatero pa še prav posebej Marjan Malek, ki od ustanovitve naprej skrbi za zadovoljstvo članov ter za skladen in celosten razvoj naših dejavnosti.

Utrinek iz odrske postavitve Recept.
(Foto: Janez Eržen, regijsko srečanje odraslih folklornih skupin, Ruše, maj 2005.)

Folklorna skupina Razigrano klasje.
(Foto: Janez Eržen, regijsko srečanje odraslih folklornih skupin, Lendava, maj 2006.)

FOLKLORNI BALET: NOV NAČIN POUSTVARJANJA LJUDSKEGA IZROČILA ALI ZGOLJ NOV PLESNI IZZIV?

Pogovor z Ivanom Ivančanom mlajšim,
umetniškim vodjem Lada

O naslovnem vprašanju sem razmišljala po ogledu predstave Veronika Desinička, 12. aprila 2007, v dvorani Vatroslav Lisinski v Zagrebu, ko sem zaradi pojasnitve tovrstne produkcije hrvaške folklorne skupine Lado iz Zagreba njenemu umetniškemu vodju zastavila nekaj vprašanj. Predstava, ki je delo skladatelja Davorja Bobića, koreografa Dinka Bogdanovića, orkestra hrvaške vojske in bobnarskega ansambla Rudiment, predstavlja namreč primer združitve ljudskega plesa s klasičnim baletom, oziroma s sodobnimi oblikami le-tega, ter orkestrske izvedbe umetno ustvarjene glasbe. Poizkus, ki sem mu bila priča, me je navdušil in hkrati obdal z bolečino, saj so podobni projekti ali bolje rečeno plesno-scenski izzivi rezervirani za tiste, ki si to lahko privoščijo, kajti izvedba takega projekta zahteva vrhunsko usposobljeno članstvo, veliko časa, motiviranosti članov in sposobnosti prilaganja celotne dejavnosti folklorne skupine, ki v takem projektu sodeluje.

Kako dolgo je zorela ideja o združitvi ljudskega plesa in klasičnega baleta?

Kot vam je znano, je osnovna naloga in cilj Lada raziskovanje, zbiranje, umetniška obdelava in scensko prikazovanje najlepših primerov hrvaškega glasbenega in plesnega izročila. Že dolgih 57 let je to naše vodilo, po tem smo znani na vseh svetovnih odrih.

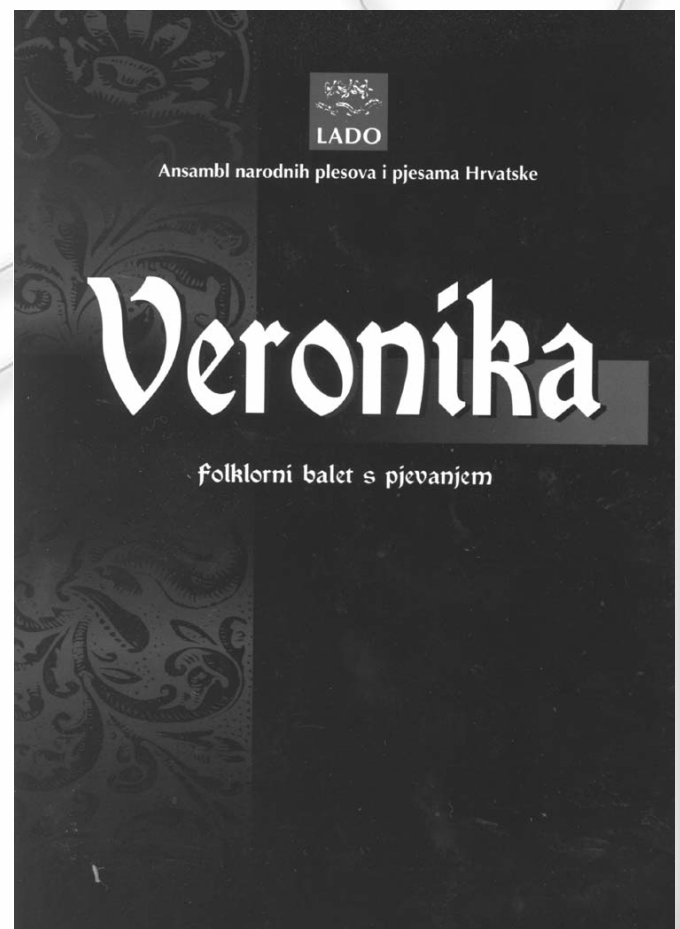
Osnovna naloga Lada je, da se v prikazovanju hrvaških ljudskih plesov, pesmi in glasbe čim bolj približa ljudskemu izročilu, kakršno je živelo med ljudmi. To je tudi razlog, zakaj se v Ladu ne razmišlja o kakršnikoli novi obliki scenskega prikazovanja izročila, prav gotovo pa ne o spajanju ljudskega plesa in klasičnega baleta. Našo pot sta začrtala že pokojni ustanovitelj ansambla prof. Zvonko Ljevaković in dr. Ivan Ivančan, tej začrtani poti pa name ravamo slediti na "veke vekov"; kar pa ne pomeni, da bo Lado hermetično zaprt pred novimi glasbenimi in plesnimi izzivi, ki v ljudskem izročilu jemljejo zgolj navdih.

Lado je že večkrat sodeloval v podobnih glasbeno-scenskih produkcijah (Ero s onog svijeta in Đerdam Jakova Gotovca, Đavo u selu Frana Lhotke), vendar je tokrat res prvič v zgodovini na oder postavil delo, ki ne sodi v ožji krog njegovih aktivnosti. Pomembno je označiti predstavo Veronika Desinička z oznako folklorni balet s petjem in težko si je zamisliti, da bi lahko kdorkoli drug bolje realiziral to idejo, oziroma prikazal legendo Veronike Deseniške v skladnem objemu klasičnega in ljudskega.

Kako je potekalo sodelovanje z Dinkom Bogdanovićem? Od kje mu tolikšno znanje o ljudskem plesu? Ste plesne prvine, ki ste jih uporabili v predstavi, zasnovali skupaj?

Ljudem je malo znano dejstvo, da je ta veliki baletni mojster (nedavno smo si v Ljubljani lahko ogledali predstavo Don Kihot, ki je njegovo delo) in poznavalec v svoji zgodnji mladosti plesal v ansamblu Lado in v sebi nosi veliko ljubezen do ljudskega plesa. Izbira koreografa je bila precej očitna in logična, saj je bil potreben občutek za ustrezno umestitev prvin ljudskega in baletnega plesa ter njuno prilagajanje zmožnostim in značilnostim Lada.

Sodelovanje z Bogdanovićem je bilo pravi užitek, ne samo za nas, ki vodimo Lado, ampak predvsem za naše plesalke in plesalce. Dinko je natančno vedel, kaj hoče, predvsem pa je bil zelo dojemljiv za naše predloge, vezane na prvine ljudskega plesa.

Naslovnica programske knjižice.

Zakaj prav zgodba o Veroniki Deseniški? Kdo je bil pobudnik ideje in kakšna je vsebina?

Idejni oče predstave "Veronika Desenička" je varaždinski skladatelj Davor Bobić, ki se mu je ideja o glasbeno scenski stvaritvi, ki bi temeljila na hrvaški legendi, navdahnjeni z bogato narodno glasbeno in plesno zapuščino, porodila še v času njegovega študija na konzervatoriju P. I. Čajkovski v Kijevu. Folklorni balet s petjem, z naslovom "Veronika Desenička", temelji na mešanici zgodovinskih dejstev in legende o strastni, vendar prepovedani ljubezni med plemičem Friderikom, sinom mogočnega grofa Hermana II Celjskega in Veronike, lepe vaščanke Velikega Taborja.

Obtožen umora prve žene Elizabete Frankopanske je zbežal z Veroniko in se na skrivnem poročil z njo. Grof Herman pošlje za njim vojsko, ko ju zajamejo, Friderika vržejo v ječo, Veroniko pa umorijo ter zazidajo v zid Velikega Taborja.

Sodelovanje s tem nadarjenim skladateljem se je pričelo že leta 2005, z delom Vukovski requiem. Takrat nam je Bobić predlagal, da skupaj realiziramo ta glasbeno scenski projekt. Ob zgolj spremljavi na klavir nam je predstavil posamezne segmente iz predstave in mi smo brez posebnega razmišljanja projekt sprejeli.

Kakšna sta bila vaš prvi in kasnejši Ladov odziv glede ideje o folklornem baletu?

Vsi smo z navdušenjem sprejeli ta izziv, saj smo prepoznali odlično zgodbo in bili navdušeni nad glasbo.

So plesalci vzljubili folklorni balet ali jim je vse skupaj predstavljalo zgolj ustvarjalno eksperimentalni projekt?

Kot se plesalci klasičnega ali sodobnega plesa radi srečujejo z ljudskim plesom, imajo tako tudi naši plesalci radi balet. Seveda so plesi, ki jih je postavil Bogdanić kot kombinacijo tradicionalnega in sodobnega, izziv za naše folklornike, saj so se jih lotili z vso potrebno vnemo.

Morate vedeti, da na šoli za klasični balet v Zagrebu že dolgih 22 let obstaja oddelek za ljudski ples, kjer predavajo bivši člani Lada. Več naših plesalcev je zaključilo šolanje na tej šoli, kjer so poleg znanja ljudskega plesa in petja, osvojili tudi znanje drugih predmetov (ritmika, solfeggio in podobno) ter se imeli priložnost spoznati s prvinami klasičnega baleta, kar jim je seveda olajšalo delo pri tej naši predstavi oziroma folklornem baletu.

Kako dolgo ste se s plesalci pripravljali na predstavo?

Delo je potekalo vzporedno z ostalimi aktivnostmi v daljšem obdobju, intenzivne priprave pa so potekale zadnji mesec pred predstavo.

Ste se srečevali s kakšnimi začetnimi težavami, kaj je bilo najtežje?

Najtežje je bilo seveda soočenje z različnimi plesnimi elementi, ki so tuji ljudskemu plesu. Potrebna je bila drugačna vrsta kondicije in koncentracije. Najtežje delo so imeli naši solisti (kar je precej redko v folklornih skupinah, v baletu pa obvezno), na katerih je slonela cela predstava. Moram omeniti Dubravka Radića in Ivo Sekula v vlogah Friderika in Veronike, Miljenka Piškorića in Ireno Matica v vlogah grofa Hermana II. Celjskega in njegove hčerke Barbare Celjske, tako imenovane Crne kraljice. V vlogi Elizabete Frankopanske, prve Friderikove žene, pa je nastopila Tamara Horvat.

Kakšni so bili odzivi drugih folklornih skupin na ta projekt, saj ste na nek način prestopili meje, ki se jih folklorne skupine držijo?

Hrvaške folklorne skupine se, kar se tiče scenskega prikazovanja folklorne, držijo enakih pravil kot Lado (ki jim je vzor) in vedo, da je Veronika Desenička eden naših uspešnih izletov na druga umetniška področja.

Kako vidite prihodnost folklornih skupin? Menite, da se morajo folklorne skupine spremeniti in se odločiti za prestopanje mej ali gre preprosto za umetniško in kreativno nadgradnjo dosedanjega dela?

Menim, da je potrebno obstoječi način poustvarjanja ljudskega izročila tako v Sloveniji kot na Hrvaškem ohraniti. To je še posebej pomembno dandanes, ko se izgublja tradicionalne vrednote in se začenja obdobje posploševanja in globalizacije, obdobje "instant" umetnosti, "show-businessa" ter na teh podlagah temelječega vsakdanjega življenja. "Ljudski duh", občutek naravnega, sporočilo čiste vedrine in lepote privrženosti izročilo so postala neizpodbitna in odrešujoča dejstva.

Naše izkušnje iz mnogih turnej dokazujejo, da se zanimanje za folklorno dejavnost in "tradicionalno" prikazovanje izročila ne zmanjšuje, ampak se kvečjemu povečuje, ravno iz zgoraj navedenih dejstev. Kot je zapisal neki kritik v časopisu po našem nastopu: "Izvedba Lada je kot voda iz izvira: bistra, osvežujoča, vsakemu potrebna, na kateri površini se zrcali človek, ves narod in njegova kultura".

Ko ustvarjate nove projekte, s katerimi se odmikate od osnovnega poslanstva, verjetno upoštevate določena načela. Kakšni so pogoji, da se lotite projekta?

Prvi pogoj je, da gre za vrhunsko umetniško delo, drugi pogoj pa je, da ga nihče ne more tako kakovostno izvesti, kajti od izvajalcev se pričakuje dobro ljudsko petje in ples ter igranje na ljudska glasbila. Nekaj podobnih projektov je Lado že ustvaril na svojih božičnih in postnih koncertih ("korizmeni koncerti"), ko smo, poleg nekaj stotih priredb ljudskih sakralnih napevov, izvajali tudi celovita tematska dela, napisana posebej za Lado.

Najbolj znana med njimi je liturgijska kantata Telo Kristiševo in božična predstava Narodil se mladi Kralj

Tomislava Uhljaka in Kalvarija Ljube Stipišiča, ki temelji na postnih napevih z otoka Hvara. Posnetke le-teh in še mnogih drugih projektov smo tudi objavili na kar nekaj zgoščenkah. Plošča z naslovom Kalvarija je dobila tudi nagrado Porin za leto 2007 v kategoriji za najboljši album duhovne glasbe.

Mislite, da ima folklorni balet svojo prihodnost ali bo vaša predstava prej izjema kot pravilo?

Folklorni balet vsekakor ima prihodnost. Tako kot so glasbena dela večkrat navdihnjena s tradicijo, ne vidim razloga, da ne bi bilo tako tudi v plesu. Lepo bi bilo videti nove plesne predstave, začinjene z ljudskim plesom. Kar pa se tiče ansambla Lado, pa bo taka predstava verjetno prej izjema kot pravilo.

Se lahko nadejamo vašega gostovanja z Veroniko Deseniško tudi v Sloveniji?

Koncerti Lada so bili vedno dobro sprejeti v Sloveniji, saj imamo ista stališča, oboji stremimo, da se z ljudskim plesom, petjem, igranjem in s folklornimi kostumi čim bolj približamo ljudskemu izročilu. Prav tako upam, da se bo "Veronika Deseniška" zdela dovolj zanimiva slovenskemu občinstvu, da bomo lahko imeli priložnost prikazati predstavo na enem izmed vaših odrov.

Kakšni so vaši načrti za to in prihodnjo sezono?

Poleg rednih koncertov in snemanj na Hrvaški televiziji, trenutno postavljamo novo odrsko postavitev, ki bo zajemala

mala plesno in glasbeno izročilo Gorskega Kotarja, prav tako se pripravljamo na tradicionalno poletno turnejo, ki jo organizira Lado vsako leto. Nastopamo od Dubrovnika do Istre v raznih jadranskih turističnih krajih in na festivalih. Zaradi velikega zanimanja občinstva bomo v začetku oktobra izvedli niz predstav Veronike Deseniške v Zagrebu in drugih mestih po Hrvaški. Do konca leta naj bi izdali dve zgoščenki, Polke i drmeši in Teta Liza in Lado, pravkar pa smo zaključili s snemanji za omenjeni zgoščenki.

Za rojstni dan Lada (11. november 2007) pripravljamo celovečerni koncert v KD Vatroslav Lisinski z naslovom Lepi naš KAJ¹, ki bo prikazal pesmi in plese severozahodne Hrvaške, ob koncu leta pa bomo imeli nekaj tradicionalnih božičnih koncertov.

Še posebej nas veseli, da je naše dosedanje božične in letne koncerte spremljalo precejšnje število ljubiteljev in prijateljev iz Slovenije in želimo si, da bi tako bilo tudi v prihodnje.

Z Ivanom Ivančanom mlajšim sem junija 2007 intervju opravila Tanja Drašler.

¹ KAJ: mišljeno je izročilo kajkavskega dela Hrvaške.

Utrinek iz folklornega baleta. (Povzeto po programski knjižici.)

FOLKLORNA DEJAVNOST V SRBIJI

VESNA BAJIĆ

Beseda folklor pomeni v srbskem pogovornem jeziku, podobno kot v slovenskem, ljubiteljsko ukvarjanje z ljudskim plesom in glasbo. V ljubiteljskih krogih in tudi pri drugih bolj strokovnih dejavnostih zasledimo: "Idem u folklor (prev. Grem na folkloro)", ali "Igram/sviram u folkloru (prev. Plešem/igram v folklori)", celo "Igram folklor (prev. Plešem folkloro)". Skratka, beseda folklor danes nima enakega pomena, kot jo je davnega 1846. leta prvi uporabil in definiral Anglež William John Tomas, ki je zapisal, da je folklor celotno ljudsko izročilo, ki zajema ples, glasbo, obleko, ljudska dela, šege in navade ter podobno.

S stališča folklorne dejavnosti, torej ljudskega plesa in glasbe, bom v tem kratkem pregledu prikazala trenutno stanje v Srbiji in sicer na podlagi dveh skupin, navidez nepovezanih ustanov:

- prva skupina vključuje osnovne in srednje šole ter fakultete;
- druga skupina vključuje folklorne skupine, oziroma kulturno-umetniška društva (KUD).

Folklorna dejavnost je omejena na folklorne skupine, ljudske ples, glasbo, prvine šeg in navad ter podobno. Najdemo jo pa tudi na drugih ravneh - zlasti v vzgojnoizobraževalnih programih.

Učenje ljudskega petja in igranje na ljudska glasbila (kot so frula, gusle in kaval) v Srbiji nudi le osnovnošolski in srednješolski program glasbene šole "Mokranjac" v Beogradu (spletna stran: www1.beograd.com/mokranjac/). Poleg tega se osnovnošolci lahko učijo igranja na tamburico v okviru osnovnega programa glasbene šole v Pančevu (spletna stran: www.muzickapa.edu.yu). V Beogradu in Novem Sadu je že več let odprt oddelek za ljudske ples (Odsek za narodno igro) v srednji baletni šoli. Samostojni srednješolski program traja štiri leta in je poklicno usmerjen. Učenci končanih baletnih šol dobijo poklic baletni plesalec - plesalec ljudskih plesov (Igrač narodne igre, spletna stran: www.baletska.edu.yu).

V šolskem letu 2006/2007 je zaživel nov oddelek Učitelj ljudskih plesov (Vaspitač za tradicionalne igre) na Visoki šoli za izobraževanje učiteljev v Kikindi (Viša škola za obrazovanje vaspitača, Kikinda, Vojvodina). V Srbiji je to prvi oddelek te vrste, ki usposablja učitelje in vodje folklornih skupin za poučevanje predšolskih in šolskih otrok. Program je sestavljen po bolonjski konvenciji, kar pomeni,

Folklorne skupine iz Srbije pogosto gostujejo na folklornih festivalih v Sloveniji. Na fotografiji je Folklorna skupina Stanko Paunović (Pančevo, Srbija). (Foto: Janez Eržen, Le plesat me pelji 2006, Črnomelj, junij 2006.)

Pred prihodom na oder. Otroška folklorna skupina Kulturno umetniškega društva Kosta Abrašević iz Bačke Palanke (Srbija). (Foto: Janez Eržen, Le plesat me pelji 2007, Črnomelj, junij 2007.)

Kljub razvejanemu izobraževanju ljudi, ki se ukvarjajo z ljudskim izročilom, znanja le s težavo prihajajo v folklorne skupine, kjer je izročilo podvrženo izraziti stilizaciji. Na fotografiji je Folklorna skupina Politehnične visoke šole iz Beograda. (Foto: Janez Eržen, prireditev Akademске folklorne skupine Ozara iz Kranja, Kranj, 2004.)

da osnovni študij traja tri leta, magistrski pa dve leti, in ponuja možnost specializacije v dve smeri: profesionalne pedagogga ali koreografa (spletna stran: www.vaspitacka.edu.yu).

Na Fakulteti za glasbeno umetnost v Beogradu (Fakultet muzičke umetnosti) se ljudska glasba in ples znanstveno raziskujeta v okviru študijskega programa etnomuzikologije. Študij traja pet let in zajema strokovne predmete kot so: etnomuzikologija, etnokoreologija in etnologija ter splošno teoretične. Po končanem študiju pridobijo študenti strokovni naziv diplomirani etnomuzikolog. Etnomuzikologi, z usmeritvijo tudi etnokoreologi, so zelo priznani med strokovnjaki iz drugih držav in aktivno sodelujejo na domačih in mednarodnih simpozijih (spletna stran: www.fmu.bg.ac.yu). V Novem Sadu obstaja tudi študij etnomuzikologije, s skrajšanim programom nekaterih strokovnih in splošnih predmetov.

V drugo skupino inštitucij, kjer se ukvarjajo z ljudsko glasbo in plesom, sodijo številne folklorne skupine, ki delujejo na ljubiteljski ravni. To pomeni, da njihov program ne zajema sistematičnega poučevanja z natančno določenim učnim programom, metodami dela in vsebino. Poleg tega učitelji in vodje folklornih skupin niso šolani za ta poklic, temveč so tudi sami ljubitelji z večletnimi izkušnjami v glasbi ali plesu.

Folklornih skupin je v Srbiji veliko. Registriranih jih je čez petsto, od tega devetdeset v Beogradu, kar pomeni, da se približno tristo tisoč ljubiteljev ukvarja z ljudsko glasbo in plesom. Potreba po izobraževanju vodij skupin je velika, saj se velikokrat pokaže, da je kakovost programa in kakovost dela z mladimi prenizka. Obstajajo sicer zgoraj omenjeni izobraževalni programi, ki pa vodjem folklornih skupin pogosto ne ponujajo tistega, kar bi nujno potrebovali. Predvsem je premalo sodelovanja med rednimi izobraževalnimi programi in folklornimi skupinami. Folklorne skupine vsaka zase izbirajo lastno pot, izobraževalne inštitucije pa ponujajo ljudsko glasbo in ples v obliki, kot je zapisana, posneta in arhivirana. S tem, kako izročilo posredovati mladim in kako pripravljati programe folklornih skupin, se ne ukvarjajo. Rešitev se ponuja v posebnem izobraževanju vodij folklornih skupin, ki bi omogočilo, da se udeleženci seznanijo z izročilom in hkrati dobijo znanja, kako ga posredovati članom v folklorni skupini.

Pri izobraževanju vodij folklornih skupin, posebej pa poučevanju ljudskega plesa, je namenjen program na že omenjeni Visoki šoli za izobraževanje učiteljev v Kikindi. Če bo program zaživel, bo mogoče čez štiri leta govoriti o poklicu koreografa ljudskega plesa. Vse od 2. svetovne vojne naprej se naziv koreograf uporablja tako za vodje folklornih skupin, kot za tiste, ki sami pripravljajo odrske postavitve oziroma priredbe ljudskih plesov. Da to ni tako preprosto in da se tega ne more lotiti vsak, ki vsaj malo pozna ljudski ples, se kaže na nastopih folklornih skupin. Za ustrezno rekonstrukcijo preteklega plesnega dogodka je potrebno imeti znanje, ki zahteva večletno šolanje in usposabljanje. Zaenkrat tako šolanje poznajo v nam bližnji Bolgariji.

Stilizaciji se pridružujejo še druge sodobne prvine, ki ljudski ples in drugo preteklo ljudsko ustvarjalnost spreminjajo do neprepoznavnosti. Na fotografiji je Folklorna skupina Politehnične akademije iz Beograda. (Foto: Janez Eržen, prireditev Akademске folklorne skupine Ozara iz Kranja, Kranj, 2004.)

Dober ducat srbskih folklornih skupin deluje tudi v Sloveniji. Folklorna skupina Srbskega društva dr. Mladen Stojanović iz Velenja. (Foto: Janez Eržen, regijsko srečanje folklornih skupin, ki izvajajo neslovenski program, Velenje, junij 2004.)

Folklorna skupina Srbskega kulturno humanitarnega društva Desanka Maksimović iz Celja. (Foto: Janez Eržen, regijsko srečanje folklornih skupin, ki izvajajo neslovenski program, Velenje, junij 2004.)

OTROŠKE FOLKLORNE SKUPINE NA HRVAŠKEM

KATICA TOMAC

Delovanje otroških folklornih skupin na Hrvaškem ima zanimivo zgodovino. Sprva so otroške folklorne skupine, podobno kot drugje, posnemale delo odraslih, kasneje pa so se s posebno pozornostjo začele posvečati izročilu otrok. Na Hrvaškem se je to zgodilo po osamosvojitvi leta 1993, ko sta bili ustanovljeni prvi dve otroški folklorni skupini, ki sta delovali v samostojnem društvu, torej ne kot otroški folklorni skupini znotraj društev, ki imajo v svojem sestavu tudi otroke. To sta bili skupina "Ententin", ki jo je ustanovil Goran Knežević, in skupina "Gatalinka", ki jo je ustanovila Blanka Žakula. Oba sta znana hrvaška folklornika, v družbi katerih sem tudi sama obiskovala "Školu folklor", na kateri smo obravnavali izročilo celotne nekdanje Jugoslavije in imeli v okviru te šole nekoč tudi posvet na temo otroškega izročila. Po razpadu Jugoslavije je Goran Knežević ustanovil Šolo otroškega izročila Ethno ("Škola dječjeg folklor Ethno"), udeleženci te šole pa smo bili ljudje, ki smo se poznali že iz preteklih izobraževanj. Poleg tega je Goran Knežević tedaj začel sistematično raziskovati otroško izročilo, kar so bili prvi začetki načrtnega dela z otroki in njihovim izročilom. Glede na to, da sta na Hrvaškem tedaj obstajali le dve samostojni otroški folklorni skupini, sem po nagovarjanju svojih kolegov tudi sama, leta 1995, ustanovila Kulturno umetniško društvo Ivančice.

Še pred osamosvojitveno vojno sem delala z otroki v enem izmed kulturno umetniških društev v Kutini, leta 1990 pa sem začela pripravljati srečanja otroških folklornih skupin, najprej za skupine, ki so delovale v ožji okolici Kutine in sicer z namenom, da skupine, ki so se mučile s podmladkom, opozorim na otroško izročilo in na njegov pomen v otroških folklornih skupinah. Tedaj so namreč otroci v folklornih skupinah plesali vsega po malem, največ podobno kot odrasle folklorne skupine in bila sem edina, ki sem skušala vodje folklornih skupin in druge opozoriti, da obstaja tudi posebno otroško izročilo, ki ga je vredno ohranjati, negovati in poustvarjati. Ideja sprva ni bila najbolje sprejeta, pogosto celo s posmehom, čeprav je danes dokaj splošno uveljavljena in jo upoštevajo mnoge na Hrvaškem delujoče otroške folklorne skupine. Ko sem z Goranom Kneževićem in Blanko Žakulo zaorala ledino na tem področju, pravzaprav niti nisem slutila, kam bo pripeljal nov način dela. Mnogi nas niso razumeli in težko so sprejemali, da se z otroki začenja delati drugače kot z odraslimi, da je otrokom potrebno prikazati izročilo na njim primeren način in da otroci niso le številke v matičnih društvih. Pri teh prizadevanjih nam

je pomagala tedanja politična situacija, saj so politiki na vseh ravneh poudarjali pomen nacionalne identitete.

Zgoraj omenjena tri društva, ki so bila ustanovljena z namenom poustvarjanja otroškega izročila, so kmalu po ustanovitvi začela nastopati na celotnem Hrvaškem, dokler jih niso sprejeli in začeli posnemati. Danes se nam to zdi normalno.

Leta 2003 smo se dogovorili, da bo Kutina, ki je do tedaj pripravljala otroško regijsko srečanje, pripravila Festival otroškega izročila Hrvaške ("Festival dječjeg folklor Hrvatske"). Začelo se je brez podpore lokalnih, še manj državnih ustanov. Festival smo s skromnimi sredstvi ustanovili ljubitelji, ki smo ob strokovni pomoči hrvaškega Inštituta za etnologijo in folkloristiko, Etnografskega muzeja iz Zagreba, Muzeja Moslavine in vseh drugih verjeli, da je zastavljena pot prava. Danes, ko je omenjeni festival otroškega izročila znan po celi Hrvaški in registriran tudi pri mednarodni zvezi, ni več težav pri njegovem financiranju, saj ga podpirajo lokalne in državne ustanove. Festival podpirata Ministrstvo za kulturo in Ministrstvo za znanost, izobraževanje in šport, njegov pokrovitelj pa je predsednik Republike Hrvaške.

Prek usposabljanja na Šoli otroškega izročila Ethno se je izobrazilo mnogo učiteljic in vzgojiteljic, ki svoje znanje prenašajo na predšolske in osnovnošolske otroke. Za razvoj dejavnosti je pomembno, da imajo otroške folklorne skupine možnost predstavljanja svojih programov na regijskih srečanjih, kjer jih strokovna žirija oceni in predlaga za sodelovanje na našem Festivalu otroškega izročila v Kutini, na katerem sodelujoče hrvaške otroške folklorne skupine tekmujejo v dveh kategorijah. V prvi tekmujejo otroške folklorne skupine, ki združujejo otroke stare do 10 let in v program vključujejo otroško izročilo (otroške izštevance, igre, pesmi), v drugi pa skupine z otroki v starosti od 10 do 14 let. Slednje izvajajo predvsem otrokom primerne plesne odraslih, ne pa neposredno programov odraslih folklornih skupin.

Otroških folklornih skupin, ki bi na Slovenskem poustvarjale hrvaško izročilo, ni, v Velenju pa deluje odrasla skupina (Kulturno društvo Medžimurje), ki poustvarja izročilo Medžimurja. (Foto: Janez Eržen, regijsko srečanje folklornih skupin, ki izvajajo neslovenski program, Velenje, junij 2004.)

Folklorna skupina Kulturnega društva Medžimurje.
(Foto: Janez Eržen, regijsko srečanje folklornih skupin, ki izvajajo neslovenski program, Velenje, junij 2004.)

Pri pripravi festivala smo se v začetku spraševali, ali naj otroci tekmujejo ali ne; ali naj strokovna žirija objavlja rezultate tekmovanja in izpostavlja najboljše skupine ali ne. Kljub pomislekom smo se odločili, da bo festival tekmovalen in da bomo vsako leto v vsaki izmed kategorij razglasili prva tri mesta. Pokazalo se je, da je bila odločitev prava, saj je ocenjevalni sistem spodbujal kakovostno rast in sicer na izvedbeni in vsebinski ravni.

Razvoju festivala in razvoju otroških folklornih skupin so pomagala raziskovanja otroškega izročila na do tedaj neznanih območjih. Največ gradiva je zbral in objavil Goran Knežević, ki se je temu delu natančno posvečal zadnjih deset let. Izdal je tri knjige:

- Šečem, šečem drotičko,
- Naše kolo veliko,
- Srebrna kola zlaten kotač.

V Šoli otroškega izročila Ethno se udeleženci poleg spoznavanja otroškega izročila in otrokom primerne

plesnega izročila odraslih naučijo tudi izdelovanja otroških glasbil, igranja nanje in petja. S festivalom je povezana naša etnologinja Slavica Moslavac, ki je začela z raziskovanjem načina življenja otrok v Moslavini, Posavini in Bilogori. V vsakem našem katalogu, ki ga ob festivalu izdamo, je na kratko obdelana ena od tem, ki so vezane na nekdanje življenje otrok. Objavljeno je bilo gradivo o oblačenju otrok, o vlogi otrok v šegah, o otroških igračah in glasbilih ter o otroških plesih iz Moslavine. Kdor želi, se lahko marsičesa nauči že iz teh katalogov.

Kulturno umetniško društvo Ivančice je od zgoraj omenjenih treh društev ostalo najštevilčnejše in sicer predvsem zato, ker sem se sama posvetila delu v društvu in usposabljanju novih vodij ter kasneje organizaciji festivala. Strokovno delo sem prepuščala etnologom in etnomuzikologom, s katerimi sem zelo dobro sodelovala. Ker je festival postal zelo hitro priljubljen pri naših skupinah, so si vse želele na njem tudi sodelovati. Zavedamo se, da smo še vedno na začetku in da moramo storiti še mnogo, da kakovostno razvijemo našo dejavnost. V prihodnje si bom prizadevala, da bo festival postal večji in odmevnejši, da bo trajal dlje časa in da bo lahko gostil čim več skupin iz Hrvaške in tujine. Festival je že sedaj pomemben zaradi hrvaških skupin, kajti skupine, ki so najuspešnejše na festivalu, priporočamo nacionalni sekciji mednarodne organizacije Cioff, da jih pošilja na festivale v tujino, hkrati pa z gostovanjem tujih skupin omogoča, da naši otroci spoznavajo izročilo drugih.

Letos bomo pripravili 5. festival in nanj povabili vse skupine, ki so v preteklih petih letih zmagale in nove skupine, ki jih strokovna žirija regijskih srečanj izbira za sodelovanje na festivalu. Tako bomo lahko primerjali pretekle sezone s tekočo in ugotovili, kje smo napredovali in kje v kakovosti nazadovali.

Folklorna skupina Kulturnega društva Medžimurje.
(Foto: Janez Eržen, regijsko srečanje folklornih skupin, ki izvajajo neslovenski program, Velenje, junij 2004.)

NOVI KOSTUMI FOLKLORNE SKUPINE DREVORED IZ LOGATCA

ANITA GARAFOLJ

Na Notranjskem ni prav veliko folklornih skupin, ne otroških in ne odraslih, niti ni zapisanih veliko ljudskih plesov, imamo pa prav tako kot drugi predeli Slovenije bogata živa izročila, ki se še vedno prenašajo iz roda v rod. Na Logaškem ni nikoli v preteklosti redno delovala folklorna skupina. Da pa bi vendarle mladi dobili možnost spoznavanja plesnega izročila, poskušamo v okviru rednega izobraževanja v osnovni šoli otroke seznanjati s tem področjem naše kulturne dediščine. Ljudskih plesov se posebno dotaknemo v 4. in 5. razredu osnovne šole, tako znotraj rednega pouka kot tudi v občolski interesni dejavnosti. Učenke in učenci ljudske plese vžljubijo in radi sodelujejo pri pripravi programov, s katerimi se vsaj nekajkrat letno predstavimo javnosti. Otroci radi nastopajo v šoli za svoje sovrstnike, še bolj pa so veseli nastopov, na katerih se predstavijo starejšemu občinstvu.

Do nedavnega smo pri nastopanju imeli težave s kostumi, saj se že nekaj časa zavedamo, da oblačenje otrok v pomanjšane "gorenjske narodne noše" ni primerno, in da tudi ni primerno otroke oblačiti v pomanjšane obleke odraslih. Otroke so namreč, ob siceršnjem zgledovanju po oblačilni modi odraslih, oblačili tudi drugače, predvsem pa na odrski oblačilni videz vpliva dejstvo, da otroške folk-

Folklorna skupina Drevored v novih folklornih kostumih na nastopu, 24. 5. 2006, na osnovni šoli v Logatcu.
(Foto: Martina Verdinek.)

lorne skupine predstavljajo pretežno vsakdanjo otroško igro, za katero praznja oblačila, ki jih s kostumi ponazarja večina odraslih folklornih skupin, niso primerna. Poleg

Folklorna skupina Drevored v starih, izposojenih folklornih kostumih.
(Foto: Martina Verdinek.)

tega, se je revščina kmečkega prebivalstva do nedavnega, bolj kot pri oblačenju odraslih kazala pri oblačenju otrok. Le-ti so bili v obleki in zlasti v oblačilnih dodatkih bistveno skromnejši od odraslih.

Naša skupina deluje tretje leto. V začetku nam je kostume, kakršne je pač imela, posojala osnovna šola Tabor iz Gornjega Logatca, za kar smo jim zelo hvaležni. Rešili so nas kar iz nekaj zagat. Potem pa so se nastopi vrstili in vodji skupine sva se odločili, da poskušava zbrati zanje čas in denar ter ustvariti novo odrsko oblačilno podobo, ki bo skladna z današnjimi strokovnimi pogledi na delovanje otroških folklornih skupin. Na pomoč nam je priskočilo šolsko kulturno društvo Drevored, ki ga vodi Melita Mihevc, in območna izpostava JSKD Logatec, kjer je s posebno pozornostjo spremljala naše delo ga. Nevenka Malavašič ter nam pomagala pri izvedbi projekta. Še najbolj pa nas je presenetila ga. Irena Lukančič iz tovarne Lek, ki nam je priskrbela del sredstev za nakup in izdelavo novih kostumov.

Opravili smo veliko delo. Najprej smo zbrali stare fotografije iz začetka 20. stoletja v Logatcu in na Vrhniki. Na Stari Vrhniki vodim otroško folklorno skupino v okviru Kulturnega društva Stara Vrhnika in imamo željo, da bi prišli do ustreznih kostumov, ki bi jih uporabljali za nastope ob različnih priložnostih v naši vasi, zato je zbiranje v obeh krajih potekalo vzporedno. Med zbranimi slikami je bila zanimiva fotografija dekleškega razreda z

učiteljico Mlakarjevo pri ljudski šoli na Vrhniki, iz šolskega leta 1906/1907, ki nam je bila še posebej blizu za uresničitev naših želja, da oblečemo otroke v ustrezna oblačila. Z njimi smo se napotili v Ljubljano na posvet k Bojanu Knificu, ki nam je pomagal pri nadaljnjem delu. Sledilo je iskanje ustreznega blaga, primerne šivilje, šivanje, pomerjanje, popravljanje, ponovno dokupovanje blaga, trakov ..., ponovno šivanje ipd..

Zelo smo bili zadovoljni z delom šivilje Marije Klavžar, ki je delo zaključila meseca maja 2006 in nam omogočila prvi nastop v novih kostumih, 24. 5. 2006, v Osnovni šoli 8 talcev v Logatcu.

Veseli smo bili pomoči, ki smo je bili deležni in ponosni smo na nove kostume, ki omogočajo kakovostnejše delo naše skupine v prihodnje.

Fotografija deklet iz Stare Vrhnike leta 1906, ki je služila kot podlaga za oblikovanje dekleških folklornih kostumov.

BOGATA SEZONA NASTOPOV FOLKLORNIH SKUPIN

ANDREJ KOŠIČ

Približno dvesto odraslih folklornih skupin v Sloveniji slavi okroglega obletnice na 5 ali 10 let svojega delovanja. Pod predpostavko, da so le-te enakomerno razporejene ena na en konec tedna, bi se proslavljanje raztegnilo na osem let oz. gledano z drugega zornega kota, je v desetih letih od približno 500 koncev tedna le 100 takšnih, ki bi bili brez ene od tovrstnih prireditev.

Resnično življenje se ne meni preveč za enakomernosti ali povprečja. In tako se je v jesenskih mesecih leta 2006 in prvih dveh mesecih leta 2007 v slovenski folklorni srenji zvrstilo nekaj omembe vrednih dogodkov, ki so večinoma imeli obeležje okroglih obletnic; ker sem si večino teh dogodkov ogledal, sem se odločil napisati nekaj o vsakem izmed njih. Pripominjam, da prispevek nima želje neke podrobnejše strokovne ocene; gre bolj za osebni odnos do omenjenih skupin in njihovih vodij, ki sem si ga ustvaril ob spremljanju folklorne dejavnosti skozi čas, in pa doživetij z jubilejnih nastopov ter vtisov, ki so mi ostali po njih.

Ker je bila prva po vrstnem redu skupina, ki smo v tem obdobju praznovali nek jubilej, **nakelska upokojenska folklorna skupina**, ki jo učim in v kateri tudi plešem, morda ne bi bilo najbolj primerno, da se o tem razpišem. Omenil bi le za nas pomemben dosežek, da smo vztrajali 10 let, se v tem času naučili približno 60 minut programa, v katerem poustvarjamo izročilo severnih slovenskih pokrajin - Gorenjske, Koroške in Prekmurja. Pomemben dogodek pa je za nas predvsem zato, ker smo v skupini v povprečju

Andrej Košič s soplesalko na 10. obletnici Folklorne skupine Društva Upokojencev Naklo. (Foto: Janez Eržen, Naklo, 2006.)

stari 64 let (v razponu od 50 do 77 let), pa tudi zato, ker smo od vseh 16 parov samo trije pari plesali ljudske ples v svojih mladih letih, ostali so se vsega programa naučili pri upokojenski skupini, med njimi tudi najstarejši, ki se je ljudskih plesov začel učiti pri 66 letih. In končno bi še omenil, da od kolegov, ki poznajo delovanje folklornih skupin in so videli naš jubilejni nastop, ni le eden pohvalil kakovostne izvedbe programa in poudaril kar neverjetno fizično zmogljivost nastopajočih. Lahko torej zapišem nauk "zgodbe" o nakelskih folklornikih: sistematično, vztrajno, redno in primerno strokovno delo, s pravo mero navdušenja do izročila, je brez dvoma ključ do uspeha.

O naslednjih treh skupinah - "slavljenkah", ki so praznovali po letih precej različno dobo delovanja, pa nekaj več besed. Skupine so si sicer po usmeritvi svojih programov in kakovosti precej podobne. Ne le zaradi dejstva, da dve od omenjenih treh skupin umetniško vodi ista oseba - Bojan Knific, ampak tudi zaradi celovitega vtisa, ki smo ga imeli gledalci po njihovih nastopih, kljub temu, da so si v podrobnostih precej različne.

Prva se je 11. novembra predstavila **Folklorna skupina Karavanke iz Tržiča**, ki je v jeseni 2006 zaznamovala 40 let obstoja in delovanja. Tej, po svoje zavidanja vredni obletnici, je bil prilagojen tudi program slavnostnega koncerta, ki je bil zamišljen kot kronološki pregled pomembnejših dosežkov v preteklih 40 letih. V njem sta jasno izstopala dva, vsebinsko med seboj bistveno različna dela. Medtem ko je prvi del v nekaj značilnih točkah, ki so plastično označile obdobje nastanka in začetne rasti skupine, povzel prve, še dokaj negotove korake slovenskih in južnoslovenskih programov, je bil drugi del vsestransko drugačen.

Skupina je v času svojega obstoja doživljala dve fazi. Ob prvem dolgoletnem vodju Marijanu Vodnjovu je skupina v drugi polovici šestdesetih let, po povratku s svojega prvega gostovanja v inozemstvu, v samo dveh letih pripravila neverjetnih 12 odrskih postavitev. Ta program so nekoliko dopolnili in ga obdržali skoraj do osamosvojitve. V tem času sta pričeli z delovanjem tudi skupina cicibanov in pionirjev pod vodstvom Mateje Vodnjov, poročene Koprivnik, Špele Ahačič in Ljube Nadišar.

Slednja je skupini brez dvoma vtisnila svojstven pečat ob prehodu iz prejšnjega, lahko bi dejali bolj samosvojega tipa programske usmeritve s poudarkom na plesih južnoslovenskih narodov, v prenavljanje obstoječega programa slovenskih ljudskih plesov s posebnim poudarkom na urejenosti kostumov, pri čemer se ji je zelo kmalu pridružil Bojan Knific. Krizo, ki je v začetku devetdesetih let nastala zaradi političnih sprememb in opuščanja neslovenskega programa, je skupina pod vodstvom Ljube in Bojana obrnila v svoj prid, zahvaljujoč ustreznim prenovi programa, predvsem pa zaradi usmeritve v delo z najmlajšimi, pri čemer so danes brez dvoma lahko zgled katerikoli slovenski folklorni skupini.

Jubilejni program, kot sta si ga skupaj z vodstvom društva zamislila Metka in Bojan Knific, je poleg kratkega pogleda

Odrasla Folklorna skupina Karavanke izvaja štajerske plesne.
(Foto: Janez Eržen, Le plesat me pelji 2007, Črnomelj, junij 2007.)

v daljno preteklost (v čas pred letom 1966) in nakazane smeri razvoja (po letu 2006), omogočil gledalcem dovolj dober pregled dogajanj pri skupini v preteklem obdobju.

Ne bom se spuščal v oceno predstavitve posameznih točk; jasno je bilo, da so se vsi izvajalci po svojih najboljših močeh trudili in predvsem uspeli v tem, da je večer prevevalo sproščeno, na trenutke otožno melanholično, v glavnem pa veselo vzdušje, kot se ob takšnih priložnostih spodobi.

Nepozaben in po svoje veličasten je bil prizor ob zaključku nastopa. Na odru se je ob vodjih skupin dobesedno trlo otrok vseh starosti. Če kaj, potem je "Karavančkom" uspelo zagotoviti njihov obstoj v bodoče prav to, da za izvrstno odraslo skupino raste in dela mladi rod v štirih skupinah, ki so porok, da bodo vriskanje, pesem in poskočne melodije v lepo urejenih kostumih še dolgo krasile Tržič ter ga predstavljale po domovini in zunaj nje.

Folklorno društvo Kres iz Novega mesta.
(Foto: Janez Eržen, regijsko srečanje odraslih folklornih skupin, Logatec, maj 2007.)

Kmalu za Tržičem, 25. novembra, smo folklorniki "romali" v Novo mesto. 30 let delovanja in uspehov Folklorne skupine Kres je brez dvoma tesno povezano predvsem z imenom in priimkom lanskoletne "naj novomeščanke" Branke Moškon. Priseljena Belokranjica (z njeno materjo je svoje čase v Beli krajini sodeloval še France Marolt) je uspela Novo mesto, ki je v začetku 70. let prejšnjega stoletja na zemljevidu folklorne dejavnosti veljalo za "belo liso", temeljito "zastropiti" s folklorno dejavnostjo. Spominjam se njihovih prvih nastopov, ki sem jim bil priča kot pacient Zdravilišča v Dolenjskih Toplicah, leta 1976. Tedaj že v domovini in tujini dobro uveljavljena Folklorna skupina "Sava" iz Kranja, ki sem jo v tistih časih vodil, je bila Branki (po njenih besedah) nedosegljiv cilj. In naslednji spomin mi seže v leto 1986, ko sem ob koncu njihove-

ga jubilejnega nastopa ob 10. obletnici delovanja lahko Branki izročil zlato Maroltovo značko za izjemne dosežke pri razvoju slovenske folklorne dejavnosti. Ob začetku nagovora, takrat kakšnim osemdesetim izvajalcem programa, mi je (pred nabito polno dvorano) dobesedno ušel vzklík: "Poglejte kaj je naredila...". In res je veliko, da ne rečem ogromno, naredila tako v tistih prvih 10-tih, kot tudi v vseh naslednjih letih.

Slavnostni nastop ob 30-letnici najlepše označuje izraz "razkošno". Pri tem ne mislim samo na opremljenost prizorišča z geometrično natančnostjo razobešenimi visečimi mikrofoni, s primerno osvetlitvijo in dvema rahlo dvignjenima odroma za glasbene sestave, ampak tudi na godalni kvartet iz Ljubljane, ki se je z domiselno posodobljenimi priredbami ljudskih melodij ob skrbno izbranih video posnetkih, odlično vključil v program, v katerem je bilo mogoče videti pretežno dolenjsko in delno belokranjsko in koroško izročilo. Tudi scenska ureditev prostora s kuliso stare kmečke hiše, postavljene v središče odra, je izvajalcem omogočala sproščeno, preprosto in tekoče vključevanje v odrsko podoživljanje dobro zamišljenega, vsebinsko povezanega sprehoda s plesom in pesmijo po prazničnem letu.

Predstavitev, pretežno v obliki in izvedbi plesnih spletoev aktivne starejše plesne skupine, so poleg že omenjenega godalnega kvarteta dopolnjevali otroška, mladinska in veteranska folklorna skupina, pevska skupina ter tamburaški sestav.

Če bi na kratko želel opredeliti kakovost jubilejnega nastopa, potem moram zapisati, da je bil glasbeni, tako instrumentalni kot tudi pevski del, rahlo boljši od plesnega; povezovanje programa z umirjenim humorjem je bilo pri poslušalcih lepo sprejeto.

Morda še dve zanimivosti o omenjenih treh dogodkih:

1. Čas trajanja vsakega od omenjenih treh večerov je bil od 2 uri in pol, kolikor je trajal program skupaj z odmorom in "slovesnim protokolom" v Naklem, do nekaj minut manj kot 3 ure (brez odmora) v Novem mestu. Človek pomisli, da je prirediteljem vsakič čas malce ušel, kar je nekaterim gledalcem morda predstavljalo manjšo motnjo. Po drugi strani pa je bil mnogim, upoštevajoč težnjo oblikovalcev večera po sicer skrajšanem, a čim bolj celovitem prikazu razvoja in dosežkov skupine, nekoliko nadstandarden čas trajanja jubilejnega večera razumljiv in sprejemljiv.

Šaleško folklorno društvo Koleda pri izvajanju plesov, zapisanih na Gorenjskem.

(Foto: Janez Eržen, regijsko srečanje odraslih folklornih skupin, Laško, maj 2007.)

2. Vse tri omenjene prireditve brez dvoma lahko uvrstimo med kulturne, čeprav so bile v športnih dvoranah. Kot na marsikatero stvar na tem svetu, tudi na omenjeno dejstvo lahko gledamo z več vidikov. Eden od njih je gotovo ta, da so bile folklorne skupine primorane izbrati športno dvorano zaradi pomanjkanja ustrežnejših, dovolj velikih kulturnih dvoran. Tudi stroški neizbežnega ozvočenja in primerne osvetlitve so v teh primerih vse prej kot zanemarljivi.

Z drugega vidika pa se zdi, da je za popularizacijo folklorne dejavnosti - saj je bilo po oceni v Trziču in Novem mestu navzočih okrog 1000 do 2500 gledalcev, v Naklem pa več kot 500, (kar je tudi za nakelske razmere izreden dosežek) - izvajanje folklornih nastopov v športnih dvoranah potrebno in primerno. Upoštevati je treba, da v manjših krajih ni drugih možnosti za predstavitev folklornikov večjemu številu gledalcev naenkrat.

16. decembra zvečer smo v dvorani Julke in Albina Pibernik na Slovenskem Javorniku spremljali koncert z naslovom: Oj, ta soldaški boben, s katerim je **Folklorna skupina Triglav** proslavila 15 let delovanja. Skupina, katere uredništvo poslanstva odločilno zaznamujeta družini Knific in Možina, je ponovno dokazala svojo vrednost. V nekaj manj kot uro in tri četrt dolgemu programu, polnem iskrih domsljic, s katerimi sta osrednji osebi večera, Tinca in Jurij, osvajala srca gledalk in gledalcev, se je skupina predstavila kot uigrana celota, ki je bila sposobna kakovostno izvesti precej zahteven program in je obiskovalce prepričala s svojo plesno, pevsko, inštrumentalno-glasbeno in kostumsko podobo. Za posebne vrste poslastico je poskrbela z zaključno odrsko postavitvijo partizanskega mitinga. S prepričljivo scenografijo, recitacijami (za kakšen okus morda celo premalo poudarjenimi), koračnicami in partizanskimi oblekami in partizanskim kolom, so presenetili in obenem obnemeli marsikoga v dvorani. Po mojem osebnem prepričanju pa tudi omemba Titovega imena, ki je bil v nekem smislu personifikacija jugoslovanskega in tudi

slovenskega odpor-niškega gibanja v boju proti okupatorjem, v besedilu pesmi med plesom "partizanskega kola" ne bi popolnoma nič škodovala. Saj je šlo vendar v celotnem večeru, pa tudi pri tej točki, samo za dostojno poustvarjanje dogodkov iz bolj ali manj oddaljene preteklosti. Bistvena sporočilna vrednost zaključne točke je bila: "... svobodo si vzamemo sami...".

10. februar 2007 so si izbrali člani **Folklorne skupine Bc** za simbolično obeležje svojega 5 letnega delovanja. Na sploh velja, da 5 let v življenju človeka ne pomeni prav posebno veliko, razen v rosnem otroštvu oziroma če imamo v mislih prvih pet let delovanja folklorne skupine, ki je na svojem geografskem področju pokrila eno od zadnjih "belih lis". To dejstvo je brez dvoma eno od najpomembnejših značilnosti petletnega delovanja bovških folklornikov. Kljub ne ravno rosnim letom, ki jih štejeta Edo in Erika Gaberšek, sicer znana bivša Maroltovca (Edo pa še s 25 letnimi izkušnjami vodenja Celjske folklorne skupine), sta se hrabro lotila oranja ledine v kraju, kjer folklorne skupine ni bilo. Zato se ni treba čuditi podatku, da je Edo ob sodelovanju vseh članov skupine zelo kmalu po začetku delovanja bovške skupine, organiziral v Bovcu folklorno srečanje z mednarodno udeležbo. Hvale vredna gesta, zlasti zaradi tesne vsebinske povezanosti turistične in gostinske na eni strani ter folklorne dejavnosti na drugi, česar se žal v Sloveniji zaenkrat zaveda le peščica zanesenjakov oziroma ustrezno prosvetljenih turističnih in gostinskih delavcev.

Pa ne samo mednarodno srečanje, ki poteka v Bovcu vsako leto, tudi redni tedenski nastopi za turiste na svoj način bogatijo kulturno ponudbo Bovca v poletni sezoni, po drugi strani pa plesalkam, plesalcem in pevkam skupine omogočajo pridobivanje neizogibno potrebnih izkušenj v začetnih letih njihovega delovanja.

Nekaj tega je bilo mogoče zaznati tudi na jubilejnem nastopu, ki je bil prijetno domač in je, poetično rečeno,

“dišal po zemlji”. Domiselno prikazana kratka zgodovina delovanja skupine, predstavljena v domačem narečju in hkrati v knjižnem jeziku, s primernim humorjem, je prispevala k temu, da so bili tudi drugi izvajalci na odru sproščeni. Program je bil preprost in zanimiv, predvsem pa sproščen in prepričljiv. Svoj delež k uspehu večera je dodalo še domače občinstvo, ki je nastopajoče pozorno spremljalo in se hvaležno odzivalo ter samo prizorišče nastopa, ki je omogočalo zelo neposreden stik izvajalcev in spremljevalcev programa. Tudi njihovo kratko priložnostno srečanje ob kozarčku in domačih dobrotah bovških žena in deklet takoj po nastopu je pokazalo, da so bili z nastopom zadovoljni oboji.

Da že 35 let vandrajo po svetu, so nam želeli sporočiti člani Folklorne skupine Koleda in sicer v dveh večerih, 2. in 3. marca 2007, z domiselnim naslovom Kolednik spet na rajžo gre. Domiselnim predvsem zato, ker so Koledniki s prijetnimi komentarji popestrili projekcijo najznačilnejših dogodkov in doživetij iz njihove bogate zgodovine - predvsem iz različnih gostovanj v tujini - ter s tem pokazali način, kako ob jubileju domiselno in prepričljivo predstaviti obseg svojega delovanja.

Ob tem, ko smo si skušali predstavljati doživetja na turnejah številnih sedanjih in bivših članov te znane in priznane velenjske folklorne skupine, smo lahko spremljali aktualno doživljanje v predstavitvi nekaj najznačilnejših odrskih postavitev programa jubilejnega večera v izvedbi štirih različnih skupin društva in sicer otroške, srednje, starejše in Skupine osivelih Kolednikov. Posebej zadnja od omenjenih, v njej je večina začetnikov “Kolede”, je v dveh novih odrskih postavitvah (Bal na Dolenjskem in Jesih) pokazala, ne le kako se pleše in poje, ampak tudi kako s pristnim, ne igranim podoživljanjem plesa in pesmi na odru lahko navdušiš gledalce. Otroška skupina je bila pri predstavitvi “Vaje” zelo “disciplinirana”, pa tudi ostali dve skupini se s kakovostno izvedbo plesov iz Bele krajine, Gorenjske, Rezije in Razkrižja nista izneverili tradiciji Kolede, to je kakovostnega prikazovanja slovenskega ljudskega plesa in petja. Enako velja tudi za zanimivo predstavitev Ziljskega reja pod lipo v izvedbi plesalcev, ki so bili aktivni pred leti in ob izvedbi glasbene priredbe Julijana Strajnarja za dokaj številčno zasedbo inštrumentov v rokah Pihalnega orkestra Zarja ter ob petju Rudarskega okteta. Vsaj nekateri, ki smo se ob spremljanju omenjenih koroških plesov v mislih lahko vrnili v čas, ko je ustvarjal France Marolt, smo ugotavljali, da drugačen vrstni red plesov v primerjavi s tistim, ki sta ga za izbrane plese pred leti določila France in Tončka Marolt (ki smo ga mimogrede rečeno lahko v živo spremljali naslednji dan na 59. letnem koncertu AFS France Marolt v Cankarjevem domu), z bolj številčnim godčevskim sestavom, dodanim prvim rejem in učinkovitim

živahnim zaključnim plesom, v ničemer ne zaostaja - celo nasprotno - za izvirnikom. Velenjska izvedba je morda delovala nekoliko manj slovesno, zato pa precej bolj sproščeno, živahno in neposredno.

In ne bi bilo prav, če ob zapisu o jubileju “Kolednikov” poleg aktualnega, po letih in stažu mlajšega strokovnega vodstva, ne bi omenil Neve in Mileta Trampuša, pobudnikov in dveh od ustanoviteljev društva. Mislim, da sta ponovno dokazala, da sta bila in sta še vedno “duši” ansambla in da z njima “Koleda” diha s polnimi pljuči. Naj tako ostane vsaj še naslednjih 5 let, ko si bosta s 40 leti dela prislužila še “drugo pokojnino” - za naprej pa prepuščam odločitev njima.

Tudi sami smo bili v dvomih, kaj storiti. Res je prav, da se omeni vodje, bili pa smo skeptični zato, ker nismo vedeli, kaj bi s sedanjim vodstvom društva. Osebo ne vem povsem dobro, kako je pri skupini. Verjamem, da nad vsem še vedno bdita Neva in Mile, čeprav v “uradnih” dokumentih njunih imen ni (razen pri ve-teranih). Predlagam, če ti ni odveč, da ob Miletu in Nevi dopišesh še sedanje “strokovno” vodstvo. Mislim, da bi bilo prav zaradi Mileta in Neve, da ne bi imela nelagodnega in “nepravilnega” občutka in zaradi tistih, ki so v društvu vodje danes.

Toliko o opisanih obletnicah in skupinah. Ena izmed značilnosti, ki preveva tudi pričujoče pisanje, je med drugim posebljanje skupin z njihovimi vodji, za katere lahko odločno zatrdim, da čvrsto vztrajajo pri osnovnem poslanstvu naših folklornih skupin, to je čim bolj verodostojno predstavljanje slovenskega ljudskega plesa in petja. Zato je bilo toliko manj razveseljivo dogajanje ob proslavi 60. obletnice delovanja Folklorne skupine Bled. Glede na leta delovanja naj bi bili vzor ostalim, vendar

Še preden razvijem svojo misel, moram zapisati, da so mi kakovostni narodno-zabavni ansambli z Avseniki, Slaki,

Folklorna skupina Triglav iz Slovenskega Javornika pri izvajanju plesov iz Posočja.
(Foto: Janez Eržen, 15. obletnica Folklorne skupine Triglav, Slovenski Javornik, december 2006.)

Borisom Kovačičem, Borisom Frankom in nekaterimi sodobniki vseč in so gotovo zaslužni za prepoznavnost Slovenije v svetu. Manj pa mi ugajajo narodno-zabavni ansambli, ki jim je cilj glasno igranje, s katerim se po mnenju nekaterih dá prikriti slabo izvedbo. Prav tako me v načelu popolnoma nič ne moti blejska tradicija predno-voletnih "Večerov po domače". Lepo da jih imajo in naj jih kar imajo. Kot folklornik z nekaj manj kot 50 letnimi izkušnjami pa bi jim svetoval še naslednje:

1. Naj odgovorni organizatorji vendar dovolijo folklorni skupini izkoristiti oder v Festivalni dvorani na Bledu, ki je dovolj velik in za razmere na Gorenjskem prav idealen. Naj odkrito zapišem svoje občutke ob spremljanju prvega dela koncerta. Ko sem opazoval številne mikrofone, ki so se košatili tako rekoč na eni polovici odra in je druga polovica pripadla folklornikom, ki so se s svojimi sedmimi pari tam komaj zvrstili, sem se kot folklornik počutil slabo - predvsem zapostavljen in razvrednoten. Preglednost nad dogajanjem na tistem delu odra, kjer je lahko nastopala folklorna skupina, je bila (tudi zaradi mikrofонов) iz mesta, kjer sem sedel, milo rečeno slaba, nepopolna in močno omejena. Ni mi bilo jasno, zakaj je moralo toliko mikrofонов zasedati tako veliko površino odra ob nastopu programa folklorne skupine, ki je na drugi, preostali polovici odra (jasno), delovala utesnjeno in temu primerno nesproščeno. In zakaj se med 15 minutnim odmorom ni dalo mikrofонов prestaviti?!
2. Moje in uradno stališče mnogih vidnih folklornikov je, naj folklorne skupine izvajajo na javnih nastopih svoj program, ne pa zapeljujejo občinstvo v napačno prepričanje, da Slovenci premoremo le dva plesa in sicer valček in polko.

Pričujoče mnenje nikakor ni kritika dela sedanje vodje skupine Matejke Mohorič, ki se po svojih močeh trudi dvigniti kakovost Folklorne skupine Bled. S temi besedami bi rad ohrabil njo in skupino, da se v prihodnje prvenstveno posveča nalogam, ki jih prinaša ukvarjanje s folklorno dejavnostjo.

In naj zaključim svoje misli z omembo folklornega gnezda, v katerem se je izvalila in iz njega vzletela prej omenjena Matejka. Mislim na **Akademsko folklorno skupino "Ozara" iz Kranja** ter na njihov jesenski letni nastop na témo "Plačej, pa j' tvoja!". Pa ne le z omembo, ampak s pohvalo za idejno zasnovo večera, kot tudi za kakovostno izvedbo programa. Poleg domačinov, ki so rutinirano prikazali šrango, je gostujoča **Folklorna skupina KUD Oton Župančič iz Artič** predstavila dogajanje na svatbi na nevestinem domu. Vsaj meni je bilo - mislim pa, da med nabito polno dvorano gledalcev na Primskovem nisem bil edini - posebej všečno neposredno podoživljanje obeh šeg, pri čemer je zanimivo tudi dejstvo, da je bila odrska postavitvev šrange taka, kakršno primskovski folklorniki pripravljajo nevestam in ženinom, članom svoje skupine danes. Lahko bi dejal tudi takole: "Nova folklor, ki se rojeva iz izročila". Še en dokaz torej, da ob spoštovanju tradicije in primerni predstavitvi izumrtje Slovencev ni tako neizbežno, kot nam ga nekateri pesimisti napovedujejo.

FOLKLORNA SKUPINA TINE ROŽANC JE BILA GOSTJA DRŽAVNEGA SREČANJA HRVAŠKIH FOLKLORNIH SKUPIN

KATJA KAVKLER IN MARKO GERKŠIČ

Folklorna skupina Železniškega kulturno umetniškega društva Tine Rožanc (v nadaljevanju FS Tine Rožanc) se je oktobra 2006 udeležila 13. srečanja hrvaških folklornih skupin v Čakovcu. Povabilo za sodelovanje na srečanju je prejela preko Javnega sklada Republike Slovenije za kulturne dejavnosti zaradi uspešnega nastopa na srečanju ljubljanskih folklornih skupin septembra 2005, ko smo člani FS Tine Rožanc izvedli odrsko postavitev bloških plesov avtorja dr. Bruna Ravnikarja.

V Čakovcu smo bili edina tuja gostujoča skupina, predstavilo pa se je še enajst domačih skupin, ki so se na dnevno srečanje uvrstile kot izbranke regijskih srečanj. Srečanja folklornih skupin so na Hrvaškem namreč organizirana podobno kot pri nas.

Utrinek odrske postavitve bloških plesov, ki so v Čakovcu navdušili občinstvo in strokovno komisijo.
(Foto: Gregor Marolt, oktober 2006.)

Člani FS Tine Rožanc smo se predstavili z dvema odrskima postavitvama - z gorenjskimi plesi, ki so združeni pod naslovom Veselica po žeganju in s Pastirskimi plesi z Blok. Slednjo je skupina nastopila že velikokrat, medtem ko je bila prva odrska postavitev prvič predstavljena občinstvu maja leta 2006 in je delo štirih članov naše skupine.

Obe odrski postavitvi je občinstvo dobro sprejelo, pozitivne ocene pa jima je dala tudi strokovna komisija, ki so jo sestavljali dr. Tvrko Zebec s hrvaškega Inštituta za etnologijo in folkloristiko, Dražen Varga iz Filozofske fakultete v Zagrebu in Vesna Zorić iz Etnografskega muzeja v Zagrebu. Slednja je pri našem nastopu pohvalila predvsem igro na odru, ki je v programih hrvaških skupin skorajda ni. Njihove odrske postavitve so sestavljene predvsem iz plesa in petja, zelo redko pa z odrsko igro prikazujejo šege in navade oz. dodajajo druge igrane vložke. Zato je bila igra v obeh naših programih novost na njihovih odrih. Strokovna komisija je predlagala hrvaškim skupinam, da sledijo zgledu slovenskim, kjer v zadnjem času igra dopolnjuje plesni in pevski program.

Druga, s strani komisije opažena razlika v primerjavi s hrvaškimi skupinami, je uporaba preprostih glasbil v postavitvi odrasle folklorne skupine (Pastirski plesi z Blok). Tudi tu je komisija predlagala domačim skupinam, naj razmislijo o podobnih možnostih pri pripravi svojih programov.

Lahko zapiševa, da je bila občinstvu in strokovni komisiji bolj všeč odrska postavitev Pastirskih plesov z Blok, kot pa gorenjski plesi, ravno zaradi zgoraj navedenega razloga, česar smo v FS Tine Rožanc že vajeni. In seveda je potrebno upoštevati, da strokovna komisija našega programa ni ocenjevala enako kritično kot programov hrvaških skupin oziroma ni obravnavala vseh nadrobnosti, kar je glede na naravo prireditve razumljivo.

Samo srečanje je potekalo dva dni. Razlog je bil v velikem številu folklornih skupin na srečanju, saj jih je bilo kar enajst in od njih se je večina predstavila z eno odrsko postavitvijo. Dvakrat smo nastopili samo Folklorna skupina Brodosplit iz Splita ter FS Tine Rožanc. Kakovost udeleženi hrvaških skupin je bila zelo visoka - vse skupine so bile zmagovalke regijskih srečanj, kakovost pa se je dobro odražala tudi v ocenah nastopov, ki jih je podala strokovna komisija.¹

Skupine so nastopale v dvorani Kulturnega centra v Čakovcu, ki sprejme nekaj sto ljudi. Pred nastopom so se vse skupine udeležile sprevoda skozi center mesta, ki pa so ga spremljali le redki, bolj naključni gledalci.

¹ Strokovna komisija je analize programov vseh skupin objavila na spletni strani (<http://www.hrsk.hr/folklor/susreti/izvjesce06.doc>).

Dekleta Folklorne skupine Tine Rožanc na odru v Čakovcu.
(Foto: Gregor Marolt, oktober 2006.)

občinstvo med točko bloških pastirskih plesov FS Tine Rožanc).

KAKOVOST SKUPIN

Kakovost skupin je bila, kot sva za Čakovec že omenila, na zelo visoki ravni. Nekatere skupine so z izvedbo svojega programa seveda bolj izstopale, druge manj, ampak celostno so bili vsi nastopi (v očeh nepoznavalca hrvaškega plesnega izročila) zgledni. Skupine je, kot že povedano, ocenjevala tričlanska strokovna komisija in si je za pogovor s skupinami, tako kot strokovna spremljevalka srečanja v Ljubljani, vzela kar precej časa. Svoje delo je opravila kritično in korektno, kot se za strokovno komisijo spodobi. Razlika v primerjavi s srečanjem v Ljubljani je bila, da so skupine pozneje dobile v pisni obliki oceno svojega

nastopa, kjer je bil program natančno ocenjen, ter da nihče od strokovne komisije na srečanju ni imel "svoje" odrske postavitve.

Za konec naj zapiševa, da je bilo dvodnevno gostovanje v Čakovcu izredno prijetno, dobro organizirano, ljudje pa prijazni in gostoljubni. Turistom Čakovec ponuja veliko, zato ga tudi zaradi geografske bližine priporočava za nedeljski ogled. Upava, da se bo takšnih srečanj v prihodnosti udeležilo še več slovenskih skupin, saj vodje in člani s tem pridobivamo izkušnje, hkrati pa tovrstni stiki omogočajo kakovostni razvoj folklorne dejavnosti na Slovenskem in Hrvaškem.

PRIMERJAVA MED SREČANJEM HRVAŠKIH FOLKLORNIH SKUPIN IN SREČANJEM LJUBLJANSKIH FOLKLORNIH SKUPIN

Omenjeno srečanje hrvaških folklornih skupin primerjava z ljubljanskim zato, ker na državnem srečanju FS Tine Rožanc v zadnjem času ni sodelovala. Na obeh izbranih srečanjih smo se predstavili v istem letu, zato je spomin na obe prireditvi še svež.

DVORANA IN OZVOČENJE

Notranjost večnamenske dvorane v Čakovcu je prijetna, stoli so postavljeni v obliki amfiteatra, sedišč pa ima po približni oceni približno toliko kot dvorana Gledališče za otroke in mlade Ljubljana (GOML). Garderobe so urejene, opremljene z ogledali in s primerno razsvetljavo ter toaletto. Ozvočenje na prireditvi je bilo dobro, v Ljubljani ga ni bilo. Postavljena je bila scena, česar na srečanju v Ljubljani tudi ni bilo.

Dvorana v Čakovcu je bila prireditvi primerna in je skupinam nudila dovolj prostora na odru. Zaradi velikega števila skupin je bilo nekaj težav z garderobami (podobno kot v Ljubljani), vendar smo se skupine znašle in za preoblačenje uporabile hodnike in stopnišča.

OBČINSTVO

Razlika med srečanjem v Čakovcu in srečanjem v Ljubljani je bila le ta, da v Čakovcu ni bilo vstopnine. Med občinstvom so prevladovali folklorniki, torej člani skupin, ki so odplesali svoj program in člani tistih skupin, ki so na program še čakali. Pravzaprav bi brez teh skupin, katerih kostumirani člani so sedeli v dvorani, prireditev ostala skoraj brez obiskovalcev. Skupine so spodbujale druga drugo, slišati pa je bilo tudi številne glasne bolj ali manj primerne komentarje med nastopi (zelo glasno je bilo

GOSTOVANJE FOLKLORNE SKUPINE EMONA NA JAPONSKEM

BOJANA RAZPOTNIK

Vsako gostovanje, ki se ga je v skoraj 40-tih letih udeležila Folklorna skupina Emona, je bilo na svoj način nekaj posebnega. Kljub temu pa se nobeno še zdaleč ne more primerjati z našim zadnjim gostovanjem na Japonskem, tako po nastopih kot po delavnicah, po prijaznem sprejemu in odlični organizaciji, po izletih, ki so nam jih omogočili in na koncu koncev po razkošju, s katerim so nas obdajali.

Doživetij in spominov je ogromno, vsa pa so tako posebna in drugačna, da sem se odločila tudi za malo drugačen zapis, saj bi bilo sicer težko strniti vse misli in dogajanja, razen tega pa je vse tako posebno, da verjamem, da bo vsak našel kaj zanimivega, nekaj, kar še ni vedel in o čemer ne moreš prebrati na enem mestu. Sicer pa si lahko prebere vsak le tisto, kar ga zanima, mar ne?

POVABILO JAPONSKE NACIONALNE PLESNE ZVEZE

Folklorna skupina Emona se je na povabilo generalnega sekretarja Japonske nacionalne plesne zveze (NDFDJ), gospoda Aizawe, z velikim veseljem in pričakovanjem udeležila 14. All Japan Folk Dance Festival in praznovanja ob 50. letnici NDFDJ. Festival je potekal v 5 kategorijah (Internacional folk dance, Japanese folk dance, American Square dance, American round dance in recreation dance) in je trajal 5 dni, naša skupina pa je bila s strani organizatorjev še posebej povabljen na podaljšano bivanje v skupni dolžini kar 17 dni.

PRIPRAVA NA POT ALI KAKO V TREH TEDNIH PRITI DO LETALSKIH VOZOVNIC

Za pripravo na pot smo imeli vsega skupaj dober mesec časa, kar pomeni, da smo v nekaj dneh morali poslati na Japonsko vse potrebno gradivo ter se podati na lov za letalskimi vozovnicami. To je bila dogodivščina posebne vrste, saj je bilo časa do datuma odhoda izredno malo, folklorne skupine pa vedno potujemo z ogromnimi zaboji kostumov ter seveda z inštrumenti, kar nobenemu letalskemu prevozniku ni ravno po volji. Poleg vsega smo morali potovati še v dveh skupinah, saj so nekateri imeli problem z dopusti, tako da je večja skupina odšla na pot v nedeljo, manjša pa v sredo, dan pred začetkom festivala. Hudo komplicirano! Agencija, ki nam je urejala prevoz in jaz na drugi strani, smo že pošteno zgubljali živce v dogovarjanju s prevozniki.

Šele v petek popoldan smo dobili letalske vozovnice dokončno potrjene, odhod pa smo imeli že v nedeljo navsezgodaj. Razburljivo! Ampak zdaj je končno lahko šlo zares. Opremljeni z vsemi darili, plakati, brošurami, zastavami in zastavicami smo se lahko odpravili na pot.

Dolgo, 28-urno pot, ki nas je vodila po relaciji Ljubljana - Dunaj - Abu Dabi - Taipei - Tokyo, je vsak preživel na svoj način. Nekateri so brali, drugi so se pogovarjali, vsi pa smo se "igrali" z zasloni, ki smo jih imeli na sedežih pred seboj, kjer smo lahko gledali filme, igrali igrice ali poslušali glasbo, predvsem pa spremljali začrtano pot in odštevali kilometre, ki so nas ločevali od težko pričakovanega cilja.

KONČNO NA CILJU

Na končni postaji, na Tokijskem letališču Narita, nas je izmučene od dolge poti in po izpolnjevanju carinskih formalnosti, pričakala naša vodička Junko z asistentko Kazuko in avtobusom, kjer smo se prvič srečali z napisom FS Emona v japonski pisavi, grabljicah, kot smo jo v šali poimenovali. Od tistega trenutka dalje do samega konca smo se srečevali z izredno in do minuto natančno organiziranostjo, kar nam je sprva povzročalo kar nekaj težav. Naše prislovično zamujanje v stilu "akademiških četrt" tam sploh ni prišlo v poštev. Pa še kaj drugega tudi ne.

PRVO SREČANJE Z GOSTITELJI IN DRUGIMI SKUPINAMI

In začelo se je dogajati. Že prvi večer smo bili deležni posebnega sprejema z večerjo, pravi uradni sprejem s predstavitevjo organizatorjev in sodelujočih skupin pa se je odvijal v sredo zvečer. Poleg nas so se festivala udeležile še skupine iz Prage, Hamburga in kitajskega Lianjuana. Že na začetku smo se srečali z nastopom japonske skupine plesalk v folklornih kostumih - kimonih z obveznimi rekviziti, s klobučki in pahljačami.

Seveda je sledilo obvezno slikanje, nekaj pa nas je dobilo klobučke tudi v dar. Po uradnem delu so nas pogostili z "obveznim" sušijem in ostalimi specialitetami. Nekateri so se prvič trudili jesti s palčkami, nazdravili pa smo s pivom, kar je za naše razmere nenavadno - po moje tudi za

Japonska: prikaz pitja čaja. (Iz fotoarhiva društva.)

Tradicionalna japonska večerja. (Iz fotoarhiva društva.)

japonske. Verjetno so že slišali za nemške, češke in seveda tudi slovenske pivske navade.

Organizator nas je prijetno presenetil tudi z darili: vsak udeleženec je dobil polkimono, ki ji pravijo happy, potiskano z motivom festivala, ki smo ga potem srečevali ves čas in s posebno torbico z brušurami, ki nam je kasneje odlično služila.

Na koncu smo še vsi skupaj zaplesali - kot smo kasneje ugotovili - značilni "farewell dance". In še nekaj smo ugotovili: po tem plesu se zabava nepreklicno konča. Ni variante na temo: "Ah, zašpilaj še kakšno, pa še eno pivo bi spili". Organizator nam je namreč z nasmeškom na licu vztrajno ponavljal, da je vsega konec.

NASTOPI

Na željo naše vodičke Junko, ki je bila hkrati tudi prevajalka in napovedovalka, sva pred vsakim nastopom imeli nagovor - ona seveda v japonščini, jaz v slovenskem jeziku, da so obiskovalci imeli priložnost slišati, kako zveni naš jezik. Neverjeten občutek pa je, ko sem uvodoma in na koncu povedala nekaj stavkov v japonščini in je polna dvorana z navdušenjem gromko odzdravila "Konbanwa!" (Dober večer). Prav tak občutek je bil, ko je naša "jajčarica" Bogdan pri štajerskih plesih pozdravil navzoče z "dober den" in so mu vsi v en glas odgovorili. Tega pa res ne doživiš nikjer, sploh pa ne v tako jezikovno drugačni deželi.

Takšnih prisrčnih celovečernih nastopov v času festivala je bilo kar nekaj, zato bi izpostavila samo dva. Prvi nastop je bil v veliki športni dvorani Yokohama Arena, kjer smo naše rezijanske plesne prikazali pred 12.000 gledalci, obrnjeni proti loži, kjer so sedeli člani cesarske družine. Veličastno! Naš nastop si je ogledal tudi naš veleposlanik v Tokyu, gospod Basej, ki nas je kasneje obiskal tudi v garderobi.

Drugi veličastni dogodek pa je bil ob zaključku festivala. Takrat smo se ob ritmu koračnice sprehodili z našo zastavo med nepregledno množico domačinov, ki so nas pozdravljali prav nič prislovično zadržano. Nasprotno. Vsi so se nas hoteli dotakniti in nam stisniti roke, da smo bili

od presenečenja čisto iz sebe. Tudi kakšna solzica ganjenosti je pritekla. Tega občutka se ne da opisati, saj kaj takega nismo še nikjer doživeli. Res je bilo nepopisno.

Pa še ena zanimivost. Japonci izredno pazijo na parket, s katerim so prekrile vse dvorane, saj je les tam dragocen. Nam so načeloma - razen na delavnicah, kjer smo bili v nogavicah - dovolili vstop v dvorano v škornjih. Presenečenje pa smo doživeli v Gifuju, kjer smo morali do posebej označenega odra nataktni njihove copate ali priti bosi in se tam obuti. Pod noge orkestra so dali dele tapisona, pa še na tem so bili bosi. Ko je violinistka tolkla z nogo pri rezijanskih plesih, jih je skoraj kap. In še nekaj - ste že videli kurenta drveti za plesalkami v copatih? No, tudi to smo doživeli.

DELAVNICE

Posebni dogodki na gostovanju so bile delavnice, saj smo naenkrat učili slovenske plesne čez tisoč udeležencev festivala. Postopek je bil vedno in povsod enak: najprej pozdrav, potem nagovor, sledilo je ogrevanje na japonski način in učenje. Nihče od nas ne bo pozabil neverjetne discipline, ki vlada prav povsod. Medtem, ko sta naša Anita in Tomaž kazala posamezno sliko, so vsi počepnili in budno spremljali pokazano. Nič klepetanja in komentiranja. Samo gledanje in glej ga šmenta, ko so vstali, so praviloma vsi obvladali vsaj lažji del, tako da smo imeli zelo malo dela s popravljanjem. Malo več težav jim je povzročal naš znameniti "okenček" pri štajerišu, ki - resnici na ljubo - povzroča nemalo težav tudi našim brucem. Sicer pa smo jih približno naučili deset slik štajeriša in del kresovanja v pičlih dveh urah.

IZLETI

Še danes ne moremo verjeti, da so nam gostitelji vsak prosti dan omogočili ogled kakšne od njihovih znamenitosti. Najprej ogled Disney Sea, ki je edini na svetu, nato ogled svetovne dediščine, nacionalnega parka Nikko s prelepimi templji, z dvigalom smo se povzpeli na razgledno točko 97-metrskih slapov Kegan, prepričali smo se v barvitost China Town-a, en dan so nas razvajali v japon-

Učenje gorenskega štajeriša 10.000 udeležencev naenkrat. (Iz fotoarhiva društva.)

skih toplicah Atami Hot Spring Resort, v Gifuju smo imeli priložnost videti grad ene od japonskih princes, na pravo princeso pa smo naleteli slučajno pri ogledu ribiške vasice. Še posebej pa so nas navdušili, ko so nas na posebnem sprejemu oblekli v kimone, nam prikazali umetnost tradicionalnega pitja zelenega čaja ter v našo čast pripravili značilno japonsko, sedečo na petah, večerjo.

JAPONSKA IN JAPONCI

Prvi teden bivanja smo se čudili, drug teden samo še opazovali, tretji teden pa ugotovili, da so Japonci pravzaprav žrtve svoje tradicije.

POZDRAVLJANJE

Znano je, da se Japonci pozdravljajo samo s prikloni, celo prijatelji in vrstniki med seboj. Rokovanje in tepljanje po rami se je pojavilo le med poslovneži, počasi ga osvajajo tudi mlajši. Sicer pa velja: nižji kot je nekdo po rangu, bolj se mora prikloniti. Uboge snažilke so se priklanjale do kolen. Očitno nihče nima težav s hrbtenico.

TOČNOST

Prve dni smo imeli največje probleme s točnostjo. Pravilo tam je, da se na določeno mesto sestanka pride vsaj 5 minut prej, še bolje pa 15. Naše počasno kapljanje na določen kraj se je kaj hitro spremenilo v predčasen zbor. S točnostjo so Japonci prav obsedeni. Prostori so po nastopu morali biti izpraznjeni minuto pred 21. uro, sicer bi moral organizator plačati veliko kazen. Prihod najhitrejšega vlaka na svetu Shinkansen je bil ob 8.48, odhod pa ob 8.49. In da ne boste mislili, da se nismo vsi vkricali in izkricali v eni minuti. Vlak ima v enem letu na isti progi morda vse skupaj samo 2 minuti zamude. Noro!

SKRBNOST (pravzaprav nadzor)

Kot sem že omenila, smo samo prvi dan lahko hodili ločeno. To je bil tudi edini dan, ko so nam to pustili. Od tedaj naprej smo morali biti vsi skoraj ves čas na očeh. Še posebej je to veljalo za izlete. Tolikokrat, kot so nas na Japonskem prešteli, nas niso še nikjer; zjutraj na zbirnem mestu v hotelu, nato že čez nekaj metrov, ko smo se zbrali pred avtobusom, na avtobusu posebej Junko in posebej sprevodnica avtobusa in potem enak postopek ob vsakem postanku, ob vsakem vstopu in izstopu. Na koncu smo se že kar sami preštevali.

ČISTOČA

Take čistoče ne vidiš nikjer. Mesto brez enega samega smetnjaka, pa vendar nikjer ene smeti. Res pa je, da nikogar nismo videli po cesti kaditi, jesti, piti itd.. Da o toaletah sploh ne govorimo. V ženskem wc-ju je v kotu poseben sedež za odlaganje malega otroka in previjalna mizica. Ko si umivajo roke na javnih mestih, pobrišejo za seboj vsako kapljo. Le zakaj potrebujejo snažilke?

SPREJEMANJE DARIL

Naše popolno nasprotje. Vsako darilo lahko pogledaš in odviješ šele z dovoljenjem tistega, ki ti darilo daje. Vsa darila so izredno umetelno zavita in zelo nekulturno je, če ovoj raztrgaš. Po ogledu darila se ga zavije nazaj in spravi do odhoda domov.

GIBANJE

Po mestih je slika zmeraj enaka: vsi hodijo izključno po levi strani, na tekočih stopnicah stojijo eden za drugim strogo na levi strani. Desna stran je namenjena mlajšim za prehitevanje. Naslednja slika: moški v temni obleki, beli srajci ter kravati s slušalko v ušesih, pogledom na mobilni telefon in črno aktovko v drugi roki. Kot v filmu Men in black. Hudo! Ženske: skromna drža, pogled usmerjen v tla. Ni pogledov okoli sebe za vsak slučaj, če ugledaš kakšnega znanca, ni nasmehov, glasnega govorjenja, vpitja čez cel prostor. Grozljivo!

AVTOMOBILI

Hudo dobri, japonski seveda, tipi kot jih ne moreš videti v Evropi. Ostalih znamk vidiš le za vzorec, pa še to povečini kakšnega mercedesa. Pa kaj bi to! Naš Matjaž, ki v šoli poučuje varno vožnjo, je najprej ugotovil, da v vsem času nismo videli nikjer nobenih prask, udarnin, razbitih žarometov itd., avtomobili pa so tako čisti, kot da bi jih ravno oprane iz trgovine postavili na cesto. Le kako jim to uspe?

Še veliko bi lahko naštevali. Včasih se nam je zazdelo, da smo kar v drugem vesolju, ne samo v drugi kulturi, tako zelo drugačno je bilo gostovanje na Japonskem. Ne glede na to pa vsakič, ko se vrnemo iz tuje dežele, ugotavljamo, da smo zelo, zelo različni. In prav je tako. To spoštujemo in poskušamo potegniti iz vsake izkušnje kaj dobrega in pozitivnega zase. Razlogi, zakaj Emonci tako radi hodimo na gostovanja, so vsekakor pretekle izkušnje, dobre ali pa nekoliko manj dobre - teh je seveda manj.

Z vodičko na posebni slavnostni večerji.
(Iz fotoarhiva društva.)

PONOVNO VISOKA KAKOVOST SKUPIN V OSREDNJI IN JUŽNI SLOVENIJI

MOJCA LEPEJ

Na šestih srečanjih odraslih folklornih skupin, ki delujejo v Posavju, na Dolenjskem, v Beli krajini, na delu Notranjske in v bližnjih krajih zahodno od Ljubljane in sem jih letos prvič spremljala kot strokovna spremljevalka, je 35 folklornih skupin predstavilo prav toliko različnih odrskih postavitev.

Na nekaterih območjih se je uresničila pobuda Branke Moškon, večletne strokovne spremljevalke srečanj folklornih skupin na tem delu Slovenije, ki je povzela predlog vodij več folklornih skupin, da skupine na območnih srečanjih ne bi sodelovale vedno le znotraj matične območne izpostave, ampak bi dobile možnost, da se predstavijo na srečanju v drugem kraju. S tem se skupine izogonejo predstavljanju programov občinstvu, ki le-te že pozna, hkrati pa dobijo priložnost, da gostujejo v krajih, kamor sicer redkeje zahajajo in se spoznajo s skupinami, ki jih sicer ne srečujejo. Tako so območna srečanja vsaj ponekod na Dolenjskem in v Beli krajini postala bolj raznolika in bolj zanimiva tudi za gledalce, ki so dobili možnost, da spoznavajo izročilo in delo folklornih skupin iz širšega območja.

Od 35 nastopajočih skupin jih je kar 23 oblikovalo program, v katerem so ljudske plesne, pesmi in druge prvine izročila vpletli v zaokroženo celoto, v kateri se je rdeča nit bolj ali manj spretno vila od začetka do konca odrske postavitve. Ostale postavitve so bile plesne, vendar vsaj nekatere zato nič manj zanimive.

Za regijsko srečanje, ki je potekalo v Logatcu, 25. maja 2007, sem izbrala devet odrskih postavitev, v katerih se je po eni strani odražala programska pestrost, izvirnost idej in solidna tehnična izvedba plesnega, pevskega in drugega v odrsko postavitev vključenega programa, po drugi strani pa sem izbrala tudi program, ki ni bil nov, a je bila njegova izvedba nadpovprečna.

Skupine, ki so sodelovale na regijskem srečanju:

- Folklorna skupina Klas PD Horjul: Pot v Emavs,
- Metliška folklorna skupina Ivan Navratil: Metliško obredje,
- Folklorna skupina KD Stična: Portna nedelja 1844,
- Folklorna skupina Kres: Kupil bi ti prstan zlat,
- Folklorna skupina KUD Otona Župančiča, Vinica: Spomini na pir,

Folklorna skupina Plamen iz Škocjana.
(Foto: Janez Eržen, regijsko srečanje odraslih folklornih skupin, Logatec, maj 2007.)

Folklorna skupina Kulturnega društva Račna.
(Foto: Janez Eržen, regijsko srečanje odraslih folklornih skupin, Logatec, maj 2007.)

Folklorna skupina Rak iz Rakeka.
(Foto: Janez Eržen, regijsko srečanje odraslih folklornih skupin, Logatec, maj 2007.)

- Folklorna skupina KUD Rak, Rakek: Mihaelov sejem,
- Folklorna skupina KD Račna: Vinska trgatev na veselici,
- Folklorna skupina Plamen KD Škocjan: Ramplanje,
- Folklorna skupina Dragatuš: Pekel-nebesa.

Izmed velikega števila skupin, ki so sodelovale na območnih srečanjih, je seveda težko izbrati tiste, ki odstopajo od povprečja, saj so nekatere skupine boljše na plesnem, druge na pevskem, tretje pa na katerem drugem področju. Skupinam, ki niso bile izbrane, je manjkala enotnost v izvedbi posameznih plesov (pogosto so imeli plesalci težave pri izvedbi trokoračne polke, ponekod je bila neenotna izvedba dvokoračne vrtenice), precej skupinam manjka prepričljivo izvajanje programa, kar se kaže v neizraziti mimiki, nedoživetem izvajanju plesov, pesmi in drugih igranih prizorov. Vodjem svetujem, da več pozornosti posvečajo oblikovanju težnostnega in glasbenega ritma (priporočljivo je delo po sistemu, ki ga je v knjigi *La, la bum* opisal Iko Otrin) ter da se na vajah resno in s posebno pozornostjo posvečajo petju. Državna srečanja pevskih in godčevskih skupin ter seminarji, ki so pripravljani ob tem, ponujajo možnost, da se vodje skupin (in pevovodje, kjer jih imajo) seznanijo s tem, kakšna je bila ljudska pesem v preteklosti. Prepričana sem, da bi bilo ljudskemu večglasju potrebno posvetiti še več pozornosti, kajti skupina, ki dobro poje, ima veliko večje možnosti za ustvarjanje novih zanimivih programov, kot skupina, ki temu področju ne daje ustrezne pozornosti.

Godčevski sestavi so bili večinoma primerni glede na izbor programov, čeprav izročilo ponuja še vrsto možnosti, ki v programih tokrat niso bile izkoriščene (npr. orglice in gudalo ali pa violina, klarinet in bas v predstavljanju plesnega izročila Belokranjcev). Še vedno je težava v skupinah, kjer več godcev igra na harmoniko, vodje skupin pa tudi na nastopih dovoljujejo podvajanje harmonik, kar je nepotrebno in za celoten zven neprimerno.

Vsem, ki se lotevajo priprave novih odrskih postavitev, in teh je vedno več, priporočam, da si plesov ne izmišljujejo oziroma naj jih ne prirejajo po svoje, temveč naj jih dosledno ohranjajo v obliki, v kakršni so bili zapisani. Spreminjanje ne koristi nikomur in je večinoma rezultat nerazumevanja plesnega izročila in vloge ljudskih plesov v folklornih skupinah ali pa nepoznavanja objavljenih zapisov, ki jih imamo kar nekaj, in neupoštevanja seminarjev, na katerih zapisane oblike plesov spoznavamo.

Kljub omenjenim pripombam ugotavljam, da je na področju, ki sem ga strokovno spremljala, več dobrih skupin kot drugje po Sloveniji, zaradi česar predlagam reorganizacijo regijskega srečanja, s katero bi solidnim skupinam, ki se v obstoječi organiziranosti ne uspejo uvrstiti na regijsko srečanje, to omogočili. Iskrene čestitke vsem sodelujočim in hvala za prijetne urice, ki sem jih preživela ob spremljanju programov.

Folklorna skupina Kulturno umetniškega društva Oton Župančič iz Vinice.
(Foto: Janez Eržen, regijsko srečanje odraslih folklornih skupin, Logatec, maj 2007.)

Folklorna skupina Kulturnega društva Stična.
(Foto: Janez Eržen, regijsko srečanje odraslih folklornih skupin, Logatec, maj 2007.)

Folklorna skupina Dragatuš.
(Foto: Janez Eržen, regijsko srečanje odraslih folklornih skupin, Logatec, maj 2007.)

OB OBMOČNIH SREČANJIH OTROŠKIH FOLKLORNIH SKUPIN NA GORENJSKEM

PETRA NOGRAŠEK

V sezoni 2006/2007 sem prvič strokovno spremljala srečanja otroških folklornih skupin in pripravila program za regijsko srečanje, ki je potekalo v nedeljo, 22. aprila, v Radovljici. V sestavku želim podati nekaj razmišljanj o območnih srečanjih, ki so v tej sezoni potekala na Gorenjskem in jih je pripravil JSKD oziroma njegove območne izpostave Radovljica, Tržič, Jesenice, Škofja Loka in Kranj. Na njih je sodelovalo 35 otroških folklornih skupin.

V programski in izvedbeni kakovosti odrskih postavitev, ki jih skupine s svojimi vodji večinoma pripravljajo vsako leto na novo, lahko opazimo precejšnje razlike, vseeno pa menim, da je kakovost na solidnem nivoju, in skupin, pri katerih bi človek razočarano obnemel, skoraj ni več.

Opažam, da vodje skupin, pri katerih ukvarjanje s folklorno dejavnostjo bistveno zaznamuje njihovo življenje, ustvarjajo boljše in izvirnejše programe. Ljudje smo različni, tako tudi vodje skupin, ki se, eni z več, drugi z manj občutka in odgovornosti do tega kar počnejo, vključujejo v folklorno dejavnost. Zato naj ne bo odveč misel, da je treba ljubezen do izročila in njegovega poustvarjanja gojiti in vzgajati in to ne le pri članih folklornih skupin, temveč tudi pri vodjih. Kot dobro kažejo izkušnje, bo leto za letom prineslo večje in bogatejše sadove.

Na folklorno "tržišče" je letos prišlo veliko novih idej, ki pa niso, razen svetlih izjem, na odru zaživele tako kot bi lahko. Sprašujem se, kje je razlog. Ta verjetno še vedno tiči v premajhni strokovni usposobljenosti vodij otroških skupin. Tisti, ki se ukvarjamo z vodenjem folklornih skupin moramo poleg pedagoškega znanja obvladati tudi ples, petje, gledališkost in nenazadnje tudi delo psihologa in politika. Na eni strani raznoliki starši in na drugi strani bolj ali manj pevsko, plesno, igralsko ... sposobni in usposobljeni otroci. Za razvoj in dobro delo otroške skupine se mi zdi nujno, da vodje že na začetku leta naredimo sestanek s starši in jih poučimo o tem, kaj folklorna dejavnost zajema in kaj pričakujemo od otrok, ki so se v dejavnost vključili in kaj od staršev, ki so vsaj posredno, pogosto pa prav neposredno, v naše delo vključeni. Zavedajmo se, da starši dandanes nimajo več občutka za

ljudskost, če lahko poznavanje in razumevanje nekdanjega življenja kmečkega človeka tako poimenujem. Zato je treba staršem jasno in glasno povedati, da so otroka vpisali v dejavnost, v kateri bo pridobil ogromno večšin, da pa bo potreboval tudi podporo staršev. Ob takem ravnanju lahko od njih upravičeno pričakujemo, morda zahtevamo, da otroka redno pošiljajo na vaje, da ga primerno uredijo za nastop, da spremljajo našo dejavnost, da pomagajo pri zagotavljanju finančnih sredstev in podobno. Veliko je v nas, vodjih, koliko si upamo, koliko zmoremo in koliko smo pripravljeni sami storiti za kakovostni razvoj dejavnosti. Pomislimo, da vsaka plesna šola modernih plesov kar nekaj stane, če pa na koncu leta preverite ritmiko in uplesanost otrok, ki so vključeni v plesno ali folklorno skupino, lahko vidite, da so slednji pridobili več. In to kljub temu, da je plesnost le ena od prvin, s katero se v folklornih skupinah ukvarjamo. Obstajajo pa seveda izjeme, na eni in na drugi strani.

Na Gorenjskem je kar nekaj vodij, ki imajo po dve ali celo tri skupine. Pohvalno, vendar se mi zastavlja vprašanje, ali je možno oziroma ali smo sposobni vsako leto narediti dve ali tri dobre odrske postavitve. Letos me vodje o tem niso prepričale. Velja razmisliti tudi o tem.

Še vedno pa menim, da so izgovori vodij, da se boljših rezultatov ne da doseči zaradi "slabših" otrok v skupini, nepotrebni in prazni. Vem, da vsak otrok v sebi skriva zaklad, ki ga je treba najti in izpostaviti. Velikokrat slišimo, kako je posamezni skupini lahko, ker ima tako dobre plesalce, druga igralce, tretja pevce itd.. Raje se vprašajmo, koliko mi naredimo za to, da imamo dobre folklornike v skupini. Smo zadovoljni že s povprečjem ali želimo več? Bodimo kritični! Nič kolikokrat je potrebno ponoviti npr. posamezni stavek, da na odru izzveni sproščeno, narečno, glasno in prepričljivo, da ne omenjam plesov in pesmi, s katerimi se ukvarjamo.

Problem se kaže tudi v zastopanosti plesov. Vodje skupin, ki ne obvladajo kinetografije (pisanja in branja znakovne plesne pisave) ali niso aktivni plesalci folklornih skupin, je zelo težko naučiti in prilagoditi zahtevnejše, zlasti parne plese, ki bi jih bilo potrebno vsaj kdaj pa kdaj v programe vključiti. Raje posegajo po skupinskih plesih (abraham, kačo vit, kowtre šivat) in rajalnih igratih, od parnih plesov vključujejo mlinček in ta požugano ter povzemajo druge parne plese, ki so jih v preteklih sezonah videli pri sorodnih otroških skupinah. Zlasti pri slednjih se dogaja, da so plesi že tako prilagojeni in spremenjeni, da so komaj še razpoznavni.

Na koncu bi rada še enkrat poudarila, da vodje skupin brez velike ljubezni do folklorne dejavnosti ter s tem veselja do poustvarjanja ljudskega izročila, ne bodo sposobne pripraviti dobrih programov. Zavedajmo se, da smo mi prenašalci ljudskega izročila na mladi rod, da se moramo izobraževati in da smo odgovorni preteklim in prihodnjim rodovom. Naše veselje, energičnost in ljubezen do izročila in mladih folklornikov se še kako lepo in jasno pokaže vsakokrat, ko naši otroci nastopajo na odru.

MOJE PRVO LETO

Območna srečanja otroških folklornih skupin na Zahodnem Štajerskem in Koroškem

ERIKA KRAŠEK

Zgodilo se je, da sem bila v preteklem letu povabljena k skupini strokovnih spremljevalcev za območna srečanja otroških folklornih skupin. Če sem kljub pomislekom in dilemam že sprejela to funkcijo, sem si jo prizadevala speljati nadvse odgovorno. Kaj sem ob tem doživljala in kaj spoznala, naj bi strnila v tale zapis. Prav. Takole je bilo.

Sedem srečanj se je zvrstilo od januarja do aprila. Vsekakor je to prevelik razpon. Ni namreč enako, če ima vodja skupine na razpolago za pripravo programa tri mesece ali še enkrat toliko. S tem so skupine postavljene v neenak položaj, kar je bilo dobro vidno, saj je kvaliteta programov rasla premosorazmerno s časom. Zlasti vzgojiteljice v vrtcih dobijo v skupine vsako leto druge otroke; otroke, ki se niti z enotnim korakanjem po taktu, kaj šele z najosnovnejšimi plesnimi koraki nikoli niso ubadali. Zanje je čas še kako pomemben. Motilo je tudi dejstvo, da so se predhodno določeni termini in kraji srečanj velikokrat spreminjali, ne meneč se za navodila območnim izpostavam JSKD decembra 2006.

Sicer pa so bila območna srečanja otroških folklornih skupin v veliki večini dobro pripravljena, za kar gre vsa pohvala in zahvala organizatorjem teh srečanj. Skupine so imele prostor za priprave in čas za pozicijske vaje, bile so z veznim besedilom primerno predstavljene in po nastopu "nagrajene" z malico. Odri, kjer so nastopali, so bili ustrezno veliki, razen v kraju, kjer je nazadnje potekalo tudi regijsko srečanje. Škoda, kajti tudi zato je zbledela celotna slika marsikaterega prizora, ker se otroci, vajeni večjega odra, na manjšem niso znašli.

V večini krajev, kjer sem spremljala prireditve, sem opazila, da so se vodje območnih izpostav zelo potrudili dati pridih pomembnosti temu dogodku, saj je prireditelje, nastopajoče in gledalce pozdravil celo kateri od občinskih veljakov, zame pa je bila pripravljena mizica, na kateri sem lahko pisala svoja opažanja. Bil pa je tudi primer, ko je območno srečanje otroških folklornih skupin spominjalo na šolsko proslavo in se voditeljici prireditve v gostobesednem leporečju o pomladi in soncu, ki ga prinašajo nastopajoči na oder, ni zdelo vredno omeniti, da je to tudi prikaz dosežkov posameznih folklornih skupin, ki bodo tudi strokovno ocenjeni.

Strokovna ocena. Da, zelo sem se potrudila in vanjo vložila veliko truda. Svoje prvo mnenje sem si ustvarila ob pogledu na programski list prireditve, saj so bili že naslovi odrskih postavitev zelo zgovorni. Na primer: Naslov Igramo se, pojemo in plešemo, mi ni veliko povedal. Le kaj

Otroška folklorna skupina Veseli Drameljčani, Osnovna šola Dramlje.

(Foto: Janez Eržen, regijsko srečanje otroških folklornih skupin, Šmartno pri Slovenj Gradcu, maj 2007.)

naj bi drugega počeli na tovrstnem nastopu? Naslov Ena rajznata klobasa pa že namiguje na prikaz vsebine nekega izročila, ob katerem bodo seveda tudi pesmi in plesi. In prav radovednost te zagrabi, kako bodo to izpeljali, katere pesmi in plese v podporo osnovni zamisli bodo pri tem uporabili. Delni odgovor na ta vprašanja sem dobila na priloženih prijavnica, če so le bile pravilno izpolnjene.

S tako oboroženo predhodno pripravo sem si potem ogledala prireditve. Če je bilo le mogoče, sem spremljala tudi pozicijske vaje. Tistih nekaj minut časa za nastop posamezne skupine namreč tako hitro mine in ves čas sem se bala, da ne bi v času, ko sem pisala sprotne opažanja, zamudila česa pomembnega, kar se dogaja na odru. Večkrat me je prešinila misel, da bi za objektivnejšo oceno morala videti nastope skupin vsaj dvakrat, po možnosti v različnih danostih, saj vemo, kako okoliščine vplivajo na uspešnost nastopa. Seveda vem, da tega ni mogoče urediti. Vesela sem bila vsakega nastopa skupin, ki niso prikazale samo bolj ali manj posrečeno spletenega venčka,

Otroška folklorna skupina Pisanke iz Rečice pri Laškem. (Foto: Janez Eržen, regijsko srečanje otroških folklornih skupin, Šmartno pri Slovenj Gradcu, maj 2007.)

pesmi in plesov, ampak so zasledovale neko zgodbo in je bilo tej podrejeno vso dogajanje na odru. Seveda je takšen prikaz veliko zahtevnejši, saj terja ustrezno tematsko zasnovano, raziskovanje, dramaturško oblikovanje, izbor primernih plesov in pesmi in mnogo, mnogo vaje. Te naj bi bile oblikovane tako, da bi otroci ob tem uživali in igraje sledili končnemu rezultatu. In prikazi raznih starih opravil in šeg naj bi bili prikazani v obliki otroške igre, ne pa, da otroci na odru zavzamejo vloge odraslih, kar je bilo, žal, tudi večkrat videno. Vsem vodjem skupin, ki jim to uspe, gre zahvala in vse čestitke za uspešno opravljeno delo.

Interpretacije plesov so bile pri različnih skupinah tako različne, da bi jih lahko razvrstila na vse stopnje od ena do pet. Na srečo je bilo tistih za "ena" najmanj (največkrat vrtci), žal pa tudi onih za "pet" ne veliko. V že kar neznošno enoličnost plesov stalnic: zibenšrit, mlinček, rašpla in Abraham, so prinesli pravo poživitev na primer: špicpolka, malender, šamarjanka, štajriš, kosmatača in še nekateri redki osamelci.

Podobno od ena do pet bi lahko ocenila tudi petje. Tudi tu so se prevečkrat pojavljale iste pesmi, morda le malce različno zapete: Tri tičice, Rad bi vedel, Izidor in Jaz pa grem. Če je vzrok temu preskromno poznavanje tovrstnega primernega ljudskega gradiva, potem oblikovalci odrskih postavitev niso izrabili številnih možnosti, da bi iz bogate zakladnice objavljenih ljudskih pesmi izbrskali kaj novega, osvežujočega. Pesem naj bi predvsem vsebinsko podkrepila postavitev. Pri tem je "starost" pesmi drugotnega pomena, pomembno je le, da ima vse značilnosti ljudskosti. Večina je bilo zapetih v bolj ali manj čistem enoglasju, zelo redko v dvoglasju. Med slednjimi je izstopala le ena skupina, ki ji je to odlično uspelo.

Zgodilo se je, da je bilo petje spremljano z inštrumenti. To ni dopustno, kakor trdijo današnje strokovne smernice, češ, da se je v preteklosti igralo le za ples, ne pa kadar se je pelo. Torej sem tovrstno početje odsvetovala. Moje izkušnje iz otroških dni so sicer drugačne. Res, za ples so samo igrali, petje pa je dostikrat poživil glas harmonike ali violine, še posebej, če je manjkal kateri od glasov, potrebnih za večglasno petje, če samo petje ni bilo ubrano ali pa je godec zavzel voditeljsko mesto pri petju. Tako so prepevali ljudje rojeni globoko v 19. stoletju, ko narodnozabavnih ansamblov, ki naj bi zakrivili tovrstno početje v folklornih skupinah, še niso poznali.

Tako. Povedala sem, kar že dolgo želim. Vedno so me namreč motile suvereno izrečene dokončne trditve tipa: "Tako in samo tako se je v preteklosti nekaj dogajalo!" ali: "Nikoli se nekaj ni počelo tako in tako!" Ampak, če to moti mene, seveda še ni rečeno, da imam prav. Ali pač?

Zgodilo se je tudi, da so nastopajoči ob igranju plesali in zraven peli. Tega pa tudi v preteklosti najbrž niso počeli, vsaj ne ob hitrejšem in živahnejšem tempu. Pa tudi zato ne, ker so imeli godci za ples pripravljene ljudske viže, ki v izvoru niso bile opremljene z besedilom. Godci, če so pravi, že s svojim načinom igranja vzbudijo željo po

Otroška folklorna skupina 2. osnovne šole Rogaška Slatina. (Foto: Janez Eržen, regijsko srečanje otroških folklornih skupin, Šmartno pri Slovenj Gradcu, maj 2007.)

gibanju. So poživljajoči in skorajda nepogrešljivi spremljevalci vsake folklorne skupine. Tudi otroške. Ob njihovem igranju se otroci spoznavajo s tovrstno ljudsko melodiko, privajajo se gibanju v ritmu in ob njih zastavijo sprva preprostejše, s časom in vajo pa vse zapletenejše plesne korake. Zato mi je bilo žal vsake skupine, ki je morala na odru plesati le ob petju ali morda še ob spremljavi različnih tolkal. Večinoma je skupine spremljal en harmonikar. So pa bili nekateri godčevski sestavi oplemeniteni tudi s klarineti, violinami, piščalci in citrami. Tudi vaška posebnost, zalivalka, je domiselno ubirala poudarjene dobe v taktih. So pa bili godci prevečkrat le nekakšen nujni privesek, ki so se vzeli kar od nekod in niso bili vključeni v vsebinsko dogajanje na odru.

Iz preteklosti nimam izkušenj, da bi lahko primerjala in ocenila napredek pri oblikovanju ustrezne kostumske opremljenosti skupin. Iz razgovora z vodji skupin pa sem razbrala, da so eni prisiljeni leta in leta uporabljati ista oblačila, ki nikakor ne ustrezajo današnjem vedenju o oblačilni kulturi otrok v preteklosti in da, žal, ne vidijo

Otroška folklorna skupina Druge osnovne šole Slovenj Gradec. (Foto: Janez Eržen, regijsko srečanje otroških folklornih skupin, Šmartno pri Slovenj Gradcu, maj 2007.)

izhoda iz tega položaja. Drugi pa, že sam pogled na njihove skupine vzbudi občudovanje, so nekako uspeli pridobiti sredstva, se posvetovati s strokovnjaki in izdelati nove kostume. Ti drugi naj bi bili pokazatelji prvim, kako nič ni nemogoče, če se le hoče in zares potrudi. Ni pa lahko. To vem iz lastnih izkušenj.

Te in še druge vtise sem potem povedala na razgovoru z vodji skupin neposredno po nastopu. Pohvalila sem, kar je bilo tega vredno in predlagala spremembe za odpravo pomanjkljivosti in neprimernosti. Ob tem pa sem prisluhnila argumentom, ki so jih vodje skupin želeli povedati. Potem sem jim predstavila tudi ocenjevalni list z navodili nam ocenjevalcem, kaj moramo opraviti in kako ocenjevati ples, pesmi in pevski program, godce in glasbeno spremljavo (če je), odrsko igro, kostume, rekvizite, primerenost programa in izpeljavo zamisli. Opazila sem, da jim je prav predstavitev tega ocenjevalnega lista povedala, kako celostno in torej objektivno so ovrednoteni njihovi programi in kako se je potrebno z vseh plati resno in odgovorno lotiti zasnove, vadbe in izvedbe projektov. Dala sem jim čutiti, kako spoštujem njihovo delo in prizadevnost in kako razumem njihova morebiti negativna čustva ob teh razgovorih, saj sem jih donedavna še sama doživljala. S svojimi napotki želim le pripomoči h kakovostni rasti in izboljšanju kakovosti dela z otroki v smer, ki bi dajala čim boljši uspeh, viden tudi na odru. Moram priznati, da sem na začetku s tesnobo v srcu pričakovala njihove negativne reakcije. V nasprotju s tem pa so ti razgovori potekali v prijetnem, odprtem in na koncu že kar prijateljskem vzdušju.

Opisna ocena. Nje sem se lotila takoj po srečanju, ko so bili vtisi še živi. Osnutke sem zapisala še isti večer (noč!) in jih odposlala v naslednjih dneh. Nisem se držala danih navodil, naj jo strnem v nekaj stavkov. Napisala sem tako oceno, kakršno sem si predstavljala, da bi želela prejeti sama. Argumentirano, razčlenjeno, polno napotkov in s pozitivnim pridihom. Z oceno tipa: Vaš nastop me ni prepričal ... oblačila so le delno ustrezala ... ipd., vodja skupine nima kaj početi, saj ne daje konkretnih pozitivnih smernic. Ga pa lahko čustveno zelo prizadene. In tega si prav nihče od njih, ki so se trudili po svojih najboljših močeh in znanju, ni zaslužil. Znanje pravim zato, ker sem prepričana, da je le pomanjkanje le-tega v največji meri krivo za pomanjkljivosti, ki jih opažamo v predstavljenih programih. Mislim, da bi bilo potrebno izobraževanje s področja folklorne dejavnosti razpršiti na lokalne ravni in ga čim bolj približati večjemu številu folklornikov. Že organizirani folklorni tabori in seminarji namreč ne sežejo do vseh, ker imajo omejeno možnost števila udeležencev, pa še kakšen vzrok bi se našel.

Tako sem torej doživljala svoja prva srečanja z vodji folklornih skupin in takšna so moja spoznanja. Da sem bila precej prizanesljiva ocenjevalka, je bilo omenjeno s strokovnega vrha na regijskem srečanju. Morda. A takšna sem.

Otroška folklorna skupina Pavrški otroci, Osnovna šola Šentjanž pri Dravogradu.

(Foto: Janez Eržen, regijsko srečanje otroških folklornih skupin, Šmartno pri Slovenj Gradcu, maj 2007.)

Otroška folklorna skupina Kralj Matjaž, Osnovna šola Črna na Koroškem, podružnica Javorje.

(Foto: Janez Eržen, regijsko srečanje otroških folklornih skupin, Šmartno pri Slovenj Gradcu, maj 2007.)

Otroška folklorna skupina Osnovne šole in Kulturnega društva Šmartno pri Slovenj Gradcu.

(Foto: Janez Eržen, regijsko srečanje otroških folklornih skupin, Šmartno pri Slovenj Gradcu, maj 2007.)

DOBER, BOLJŠI, NAJBOLJŠI

Le plesat me pelji 2007

NEVA TRAMPUŠ

Mesec maj je bil mesec, ko se je zvrstilo vrsto srečanj folklornih skupin, tudi vseh sedem regijskih, na katerih se je predstavilo 53 skupin. Vsa (razen ptujskega) so bila v dvoranah, ki so omogočale primerno predstavitev pripravljene programa.

Če bi strnila splošni vtis, bi lahko ponovila lanske ugotovitve. Skupine postopno napredujejo na vseh področjih. Poněkod hitreje, drugje počasneje. Najbolj se trudijo urediti kostumsko podobo in pripraviti odrske postavitve, v katere so vključene šege in navade, dogodki iz nekdanjega življenja in podobno, čeprav je na srečanjih mogoče videti tudi primerne plesne postavitve. Iz prijavníc (poněkod še vedno nepopolno izpolnjenih) se da razbrati, da je večina prikazanih programov nastala v zadnjem letu, približno četrtina je iz preteklih let. V prihodnje veliko dela čaka skupine na področju petja, predvsem večglasnega, saj za to pomembno prvino naših programov (pre)pogosto zmanjkuje časa. Nekako tako kot pri igranju kontrabasa z lokom. Oboje slišimo bolj pogosto, kot pred leti, vendar rast ne dohaja plesnih izvedb in urejenosti kostumov. Že skoraj zaskrbljujoče pa je podvajanje harmonik (celo diatonične in klavirske), ki je vedno bolj pogosto in ga skoraj vedno spremlja en ali drug izgovor: mlad, nesiguren godec se uči ob starejšem in pridobiva izkušnje ali oba sta "naša" in ju nočemo izgubiti. Do godev smo prizanesljivi, ker jih težje dobimo kot plesalce, vendar bi se ob premisleku dalo najti tudi ustreznejše rešitve od podvajanj harmonik, kjer oba godca igrata enako.

Razlike v kakovostni rasti opazimo tudi po pokrajinah: Belokranjci v povprečju bolj gojijo pevsko izročilo, Štajerci so godčevsko solidni in še naprej iščejo novo kostumsko podobo, za razliko od Gorenjcev, ki prepogosto (vsaj na območni ravni) ostajajo pri tako imenovanih gorenjskih narodnih nošah, so pa plesno solidni, na Koroškem in Dolenjskem se pojavljajo dobre nove skupine, kakršne najdemo tudi na Zahodnem Štajerskem, kjer pa se ob njih stare in nekđaj ugledne borijo za člane in za obstoj. Prekmurci dobro ohranjajo godčevsko izročilo in skrbijo, da plesi ostajajo nepotvorjeni, Primorska pa vzdržuje že uveljavljeno zgledno pojavnost.

Skupine, še bolj pa vodje, se zagotovo sprašujejo, katera merila pogojujejo uvrstitev na državno srečanje oziroma v čem se razlikujejo dobre ali manj dobre skupine? Žal (ali na srečo; kakor za koga) srečanja niso marjetica, kjer bi s trganjem listkov strokovni spremljevalec določal izbranca. Sama sem ob gledanju posameznih programov ugotavljala primernost izbora in izvedbe plesov (tudi glede na starost-

no in drugačno strukturo skupine), negativno vrednotila odstopanja od izvirnosti, ocenjevala pevsko ubranost in izbor pesmi, prisluhnila godčevskim sestavam in njihovim priredbam, srkala sočnost domače govornice ob odrski igri, opazovala urejenost plesalcev, plesalk in godev ter poskusila ugotoviti časovno, funkcijsko in oblikovno ustreznost uporabljenih rekvizitov. Če me je skupina prepričala še z izpeljavo zamisli, odločitev ni bila težka.

Ker so bile včasih razlike med sodelujočimi zelo majhne ali razlik nisem opazila, so pretehtali še drugi dejavniki: okrogla obletnica skupine, prva uvrstitev na državno srečanje, priprava čim bolj pestrega programa državnega srečanja. Avtorji pri tem niso bili pomembni. Tudi izkušen avtor mora imeti dobro plesno in godčevsko ekipo za prepričljivo izvedbo svoje ideje. Letos smo videli tudi skupine, ki so se v želji, biti všečen občinstvu, preveč oddaljile od izvirnega izročila, predvsem plesa. Kljub dobri izvedbi niso bile izbrane na prireditve Le plesat me pelji, ker je cilj le-te, da vzpodbuja pripravo programov, ki se od znanega izročila ne oddaljujejo bolj, kot je potrebno. Izjema je bila Folklorna skupina Triglav iz Slovenskega Javornika, ki je na zanimiv način prikazala partizanski miting. Uprizoritev, ki je zahtevala veliko gledališkega znanja, povsem drugačno kostumsko podobo in iskanje primernih melodij oziroma plesnih prvin. Uspel poskus, ki ga težko posnemamo.

Program drugega dela državnega srečanja Le plesat me pelji v Beltincih je bil pester in dobro izveden. Skupine so se zelo potrudile, tako kot gostitelji iz Beltincev.

Precej drugače je bilo v Črnomlju, kjer je srečanje uvrščeno v turističnih prireditve, na kateri je najpomembnejše zabavanje obiskovalcev in veseljačenje. Razočarane so bile skupine (predvsem zaradi slabega ozvočenja) in razočarani smo bili gledalci, ki smo prireditve spremljali. Odločno nasprotujem takšnim državnim srečanjem. Skupine si zaslužijo nastopati v pogojih, kjer bodo imele možnost dobro pokazati to, kar zmorejo, predvsem pa pogoji državnega srečanja ne smejo biti slabši od tistih na regijskih.

Tri leta ocenjevanja so mimo. Bilo mi je v veselje, ker sem spoznala veliko novih ustvarjalcev in se srečevala z izkušenimi kolegi, izmenjavala mnenja in izkušnje. To bom počela tudi v bodoče, dokler bom lahko, le da bom bolj neobremenjeno spremljala nastope in uživala.

Vsem skupinam se zahvaljujem za trud in odgovorno pripravo na zaključno srečanje, kjer ste se v danih okoliščinah predstavili po svojih najboljših močeh. Želim vam še veliko ustvarjalnosti in prijetnega preživljanja prostega časa.

IZBRANI PROGRAMI DRŽAVNIH SREČANJ FOLKLORNIH SKUPIN

LE PLESAT ME PELJI 2007

1. del državnega srečanja odraslih folklornih skupin
Črnomelj, 16. 6. 2007

Izbor: Neva Trampuš

Folklorna skupina COE, Ljubljana

Gorički plesi

Vodja skupine: Janez Florjanc - Fofa

Avtor odrske postavitve: Mirko Ramovša

Folklorna skupina Karavanke, Tržič

Nacek - plesi vzhodne Štajerske

Vodja skupine: Metka Knific

Avtor odrske postavitve: Metka in Bojan Knific

Folklorna skupina ŠFD Koleda, Velenje

Gorenjski plesi

Vodja skupine: Katarina Ostruh

Avtor odrske postavitve: Bogomir Brložnik

Folklorna skupina Triglav, Slovenski Javornik - Jesenice

Miting

Vodja skupine: Malči Možina

Avtor odrske postavitve: Malči Možina in Bojan Knific

LE PLESAT ME PELJI 2007

2. del državnega srečanja odraslih folklornih skupin
Beltinci, 29. 7. 2007

Izbor: Neva Trampuš

Folklorna skupina Vinko Korže, Cirkovce

Šoštarska

Vodja skupine in avtorica odrske postavitve: Liljana Brglez

Folklorna skupina Stu ledi, Trst

Kraški plesi

Vodja skupine: Laura Cunja

Avtor odrske postavitve: Stojan Petaros

Folklorna skupina KUD Milke Zorec, Hotinja vas

Le pridi fantič moj - plesi iz Obreža in okolice

Vodja skupine in avtor odrske postavitve: Miran Vodušek

Folklorna skupina Razor, Tolmin

Repč

Vodja skupine in avtor odrske postavitve: Boris Laharnar

Folklorna skupina KUD Beltinci

Pozvačin

Vodja skupine in avtorica odrske postavitve: Dragica Kolarič

Folklorna skupina Plamen, KD Škocjan

Ramplanje

Vodja skupine: Janja Ravnikar

Avtorica odrske postavitve: Nataša Zupet

Folklorna skupina KUD Oton Župančič Vinica

Spomini na pir

Vodja skupine: Vlado Starešinič

Avtorji odrske postavitve: člani društva ob sodelovanju
Mirka Ramovša

Folklorna skupina FD Kres, Novo mesto

Kupil bi ti prstan zlat

Vodja skupine in avtorica odrske postavitve: Branka Moškon

RINGA RAJA 2007

Državno srečanje otroških folklornih skupin

Lendava, 26. 5. 2007

Izbor: Malči Možina

Srednja otroška folklorna skupina KD Karavanke, Tržič

Oplaaaa!

Vodja skupine in avtorica odrske postavitve: Vanda Mušič

Folklorna skupina Valček, Osnovna šola Koper

Parencana

Vodja skupine in avtorica odrske postavitve: Nina Luša

Otroška folklorna skupina Folklornega društva Rožmarin, Dolena

Voščimo za debelo repo

Vodja skupine in avtorica odrske postavitve: Aleksandra Petrovič

Otroška folklorna skupina Osnovne šole Pesnica

Pikapolonica

Vodja skupine in avtorica odrske postavitve: Lea Lubej

Otroška folklorna skupina 2. osnovne šole Rogaška Slatina

Tri tičice

Vodja skupine in avtorica odrske postavitve: Mojca Kmetec

Otroška folklorna skupina Breznica - predšolska skupina, KD dr. France Prešeren Žirovnica - Breznica

Skrivnosti kresne noči

Vodja skupine in avtorica odrske postavitve: Katja Pavlič in Ana-Marija Mulej

Otroška folklorna skupina Dragatuš

Na šolskem dvorišču

Vodja skupine in avtorica odrske postavitve: Katja Kocjan in Anita Matkovič

Starejša otroška folklorna skupina Folklornega društva Kres, Novo mesto

Rasti brž rasti

Vodja skupine in avtorica odrske postavitve: Majda Nemanič

Folklorna skupina Osnovne šole Cirkovce

Moj'ga petja glas daje kratek čas

Vodja skupine in avtorica odrske postavitve: Marija Jurtela

Folklorna skupina Veseli Marki, Osnovna šola Beltinci

Konji

Vodja skupine in avtorica odrske postavitve: Jelka Breznik

SREČANJE FOLKLORNIH SKUPIN KANADE IN ZDRUŽENIH DRŽAV AMERIKE

DAVID ANTOLIN

11. novembra 2006, na Martinovo soboto, sta Folklorna skupina Soča in Pevski zbor Majolka iz Hamiltona, ki sta v letu 2006 praznovala 40. obletnico obstoja, v goste povabila slovenske folklorne in plesne skupine iz Kanade in Združenih držav Amerike, in sicer z namenom, da bi se srečalo kar največ folklornikov iz Severne Amerike, ki bi ob dobri kapljici, dobri družbi in zanimivem programu skupaj uživali.

Povabilu se je odzvalo veliko skupin iz provinc Ontario in Quebec v Kanadi, v goste pa so prišli tudi folklorniki iz Clevelanda v Združenih državah Amerike. V Župnijski dvorani Sv. Gregorija Velikega je nastopilo več kot 150 folklornikov, ki priznavajo slovenske korenine. To je veliko za razmere v Kanadi, saj se kaj takega pri nas ni zgodilo že vsaj 20 let.

V Kanadi in Združenih državah Amerike obstajajo slovenske folklorne skupine, ki poustvarjajo ljudske plesne, ob tem pa obstajajo tudi slovenske plesne skupine, katerih člani, kostumirani v tako imenovane narodne noše, plešejo avtorske koreografije na melodije narodno-zabavnih ansamblov po zamislih posameznih vodij skupin. Pred desetletji je bilo skupin, ki so se ukvarjale le s slednjim, bistveno več kot danes, saj se z leti vedno več ljudi zaveda, da so naše korenine bolj kot z narodno-zabavno glasbo in umetno ustvarjenim plesom, povezane z ljudskimi plesi, torej s plesi, ki jih poustvarjajo "prave" folklorne skupine.

Skupin, ki so ob praznovanju obletnice v Hamiltonu plesale ljudske plesne, je bilo več, kot sem si ob pripravi programa upal pričakovati. Čeprav nekatere skupine še naprej nastopajo s programom, ki temelji na narodno-zabavni glasbi in izmišljenih korakih, pa v svoj program vključujejo tudi ljudske plesne - vsaj na prireditvi v Hamiltonu je bilo tako. Prav hvaležen sem tem skupinam, saj zelo pogosto nastopajo pred kanadskim in ameriškim občinstvom, ki mu slovenske folklorne skupine morajo pokazati, kakšen je bil ljudski ples na Slovenskem, kako so se Slovenci v preteklosti zabavali, kako so se ob plesu družili ipd.. Narodno-zabavna glasba in plesi, ki so se oblikovali ob njej so sicer zanimivi, vendar so produkt nerazumevanja slovenskega plesnega izročila in njegovega napačnega interpretiranja.

Folklorna skupina Kres iz Clevelanda.
(Foto: Drago Gačnik.)

Folklorna skupina Soča iz Hamiltona se je na prireditvi predstavila z dvema odrskima postavitvama plesov iz Bele krajine in Prekmurja. Folklorna skupina Nagelj iz Toronta je predstavila ljudske plesne vzhodne Štajerske v kostumih, ki predstavljajo oblačenje kmetov ob delavnikih. Zanimivo so bile predstavljene hitre vrtenice in ljubezenski ples - štajeriš. Najstarejši plesalci med nami so bili člani Folklorne skupine Triglav - London iz Ontaria, ki so najprej predstavili plesne iz Dolenjske, pozneje pa še plesne iz Prevalj na Koroškem. Čeprav bi skupino lahko imenovali veteranska, jim je potrebno za nastop prav iskreno čestitati, kajti pokazali niso le ljubezen do ljudskega plesa, ampak je bilo mogoče iz njihovih oči, nog in celega telesa čutiti navezanost na slovensko ljudsko kulturo in slovenski narod.

Folklorna skupina Rožmarin iz Montreala.
(Foto: Drago Gačnik.)

Otroška folklorna skupina Soča.
(Foto: Drago Gačnik.)

Plesna skupina Rožmarin iz Montreala (provinca Quebec) je pokazala program plesov, ki so jih izvajali ob narodno-zabavni glasbi. Na odru so delovali razigrano, veselo in ponosno, podobno kot Kresovci iz Clevelanda iz Združenih držav Amerike in člani Mladega glasu iz Toronta iz Kanade, ki jih družijo veselje do slovenske glasbe, slovenskega jezika in slovenske govornice.

Folklorna skupina Kres iz Clevelanda je predstavila ljudske plesne iz okolice Razkrižja, Folklorna skupina Mladi Glas iz Toronta pa je na moje presenečenje zaplesala gorenjske plesne, ki sem jih v odrsko postavitve oblikoval sam pred več kot petnajstimi leti. Prav lepo jih je bilo videti, čeprav se plesalcem pozna, da niso vajeni plesati ljudskih plesov in da jim je blizu le polka, je bilo kljub temu prav prijetno pogledati mlade plesalce, ki so s ponosom zaplesali najkatoliš, zibenšrit, mrzolin in zvezdo.

Na prireditvi sodelujoči Moški pevski zbor Majolka, Ženski zbor Sv. Gregorija in Moški pevski zbor Bled iz

Beamsvilla so z ubranimi glasovi predstavili bogato pevsko izročilo Slovencev. Zapišem lahko, da se je ljubezen do petja prav dobro slišala.

Naj na tem mestu poudarim, da vsak vodja slovenske skupine, ki deluje v Severni Ameriki, dela z namenom, da bi v skupini ostali sedanji člani in da bi se ji pridružili novi. Želja po ohranjanju in poustvarjanju tistega, kar imamo za slovensko, je še vedno močna, pa naj si bo to pravi slovenski ljudski ples ali pa sodobnejša avtorska plesna stvaritev ameriških Slovencev. Čeprav sem zagovornik tistih, ki želijo poustvarjati ljudski ples, ne zavračam drugih, ki ob narodno-zabavni glasbi sestavljajo nove plesne venčke, saj tudi slednji skrbijo za ohranjanje skupnosti Slovencev v Severni Ameriki. Želel bi si le, da bi tudi te skupine pogosteje izvajale slovenske ljudske plesne, da bi spoznale lepoto teh plesov in da bi jih znale ustrezno posredovati občinstvu, ki jih premalo pozna.

Vsi se zavedamo, da bi vsaka skupina lahko še marsikaj izboljšala. Skupine bi lahko več pozornosti namenjale godčevskim sestavam, izboljšale bi lahko kostumsko podobo in drugo, predvsem pa bi nam pomagalo, če bi se našim dejavnostim kdaj pa kdaj pridružili ljudje, ki usmerjajo folklorno dejavnost na Slovenskem. Svetovanje in pomoč bi bila prav gotovo v prid razvoju folklorne dejavnosti pri nas.

Za nas je bilo od vsega najbolj pomembno to, da je takšen večer, in z njim povezano druženje na Martinovo soboto in v dneh ob njej, navdušil skupščino v Hamiltonu ter vse sodelujoče nastopajoče in druge obiskovalce. Res se je videlo, da slovenska ljudska kultura še naprej živi v naših srcih, čeprav počasi zamira delo nekaterih skupin. Upam le, da takšno srečanje ni bilo zadnje, da bodo ljudje, ki se ukvarjajo s folklorno dejavnostjo, delali še v prihodnje in da bomo uživali ob spremljavi harmonike, petja in spretnosti naših nog.

Folklorna skupina Nagelj iz Toronta. (Foto: Zlatko Berkovič.)

ZAČETNI SEMINAR ZA VODJE OTROŠKIH FOLKLORNIH SKUPIN

RAJKA RODINGER

Vsi, ki smo želeli pridobiti naziv strokovni vodja otroške folklorne skupine, smo se v mesecu septembru 2006 lahko prijaviili na začetni seminar za vodje otroških folklornih skupin, ki je potekal na Osnovni šoli Livada v Ljubljani. Seminar se je začel oktobra 2006 in se zaključil s pisnim izpitom 21. 4. 2007 in z oddajo seminarske naloge meseca maja istega leta.

Dijaki, študenti, zaposleni učitelji in drugi, ki jih folklor na dejavnost zanima, smo skupaj preživeli kar šest koncev tedna (sobot in nedelj) in se seznanjali z ljudskimi plesi, pesmimi, šegami in navadamí, preteklimi načini oblačenja, načini prenašanja izročila na otroke in podobnim. V čast nam je bilo, da smo se srečevali s strokovnjaki na tem področju. Zanimivo jih je bilo poslušati, predvsem pa smo spoznali, da so tudi oni bili nekoč začetniki in da so se tudi oni močno trudili, da so prišli do znanj, ki jih sedaj radi delijo z drugimi. In ravno s tem so nam dali zagon in voljo, da smo z zanimanjem obiskovali seminar. Naj omenim nekaj imen: dr. Bruno Ravnikar, Mirko Ramovš, mag. Rebeka Kunej, Iko Otrin, mag. Drago Kunej, mag. Janja Žagar, Branko Fuchs, Malči Možina, Nežka Lubej, Mojca Lepej, dr. Janez Bogataj, Metka Knific in ne nazadnje naš glavni organizator Bojan Knific, ki nas je vodil skozi celotni seminar.

Ljudski ples, ljudska glasba, oblačilni videz, otroške igre itd. so le nekatere od mnogih dejavnosti, s katerimi smo se srečevali vsak mesec. Na samem začetku smo se seznanili s terminologijo, kjer smo natančno opredelili pojme, ki se nenehno vrtijo okrog izraza folklor. Tako smo dejali, da folklor označuje predvsem duhovno kulturo kmečkega prebivalstva, tudi ljudsko kulturo nasploh. Folklorist je znanstvenik, ki raziskuje folkloro, folklornik pa je član folklorne skupine. Folklorizem ni več razumljen kot negativni pojav, označuje pa tudi vse, kar počnejo folklorne skupine (poustvarjanje plesov, pesmi, iger ...). Dobro smo se seznanili z oblačilnim videzom, spoznali smo oblačenje kmetov v preteklosti, izvedeli pa smo tudi, kako je v 19. stoletju na oblačenje kmetov vplivala moda, ki se je preko plemičev in meščanov širila tudi na nižji sloj. Slovenci poznamo tudi več različic tako imenovanih narodnih noš, kajti splošno sprejete tovrstne preobleke, morda uniforme, ki bi bile primerne za promocijo Slovenstva v domovini in tujini, nimamo. Odrske postavitve smo spo-

Dr. Drago Kunej začetnim seminaristom predava o slovenski ljudski glasbi.

(Foto: Janez Eržen, začetni seminar za vodje otroških/odraslih folklornih skupin, Ljubljana, oktober 2006 - april 2007.)

znali praktično, ob njih pa tudi številne plesne, otroške igre, pesmi in drugo. Večkrat smo se poskusili v vlogi otrok in ocenjevalcev in s tem oblikovali občutke, kakšen naj bo naš končni izdelek. Mag. Drago Kunej nas je popeljal v svet ljudske glasbe. Marsikdo si še danes predstavlja, da so ljudski godci tisti, ki igrajo na grablje, koso, tnalno in podobno, vendar se, kot smo spoznali, zelo moti.

Danes imajo folklorne skupine nalogo, da kar najbolj dosledno predstavljajo izročilo, pri čemer predstavljajo "živi muzej" ali "gledališče zgodovine", v katerem poustvarjajo predvsem plesno in glasbeno izročilo, ga povezujejo s šegami in navadami ter s kostumi ponazarjajo pretekli oblačilni videz ljudi, ki so na plesnih zabavah sodelovali.

Glavne misli, ki so se prepletale skozi celotno izobraževanje, so bile usmerjene v prepričevanje sodelujočih, da se moramo odgovorno lotevati poustvarjanja izročila, da ga ne smemo brez ustreznih razlogov spremi-

Mirko Ramovš z začetnimi seminaristi.

(Foto: Janez Eržen, začetni seminar za vodje otroških/odraslih folklornih skupin, Ljubljana, oktober 2006 - april 2007.)

njati, hkrati pa moramo biti pri pripravi novih programov ustvarjalni. Zanimivo je, da Slovenci nimamo veliko plesov, za katere bi lahko rekli, da so le naši, imamo pa mnogo plesov s skoraj nešteti različicami, ki smo jih prevzeli od naših sosedov.

Otroške folklorne skupine so v prvih letih razvoja povsem posnemale odrasle, danes pa oblikujejo svoj program, ki se od programa odraslih bistveno razlikuje. Otroci so nekdanj tudi plesali, in sicer so plesali svoje otroške plese (ki jih ni veliko) in so vsaj občasno plesali ob odraslih. Naša naloga je, da skladno z razumevanjem vzgojno izobraževalnih nalog približamo otrokom poenostavljene različice odraslih plesov ter da predstavljamo dogodke iz življenja otrok v preteklosti. Naša glavna naloga pa je, da seznanimo svoje plesalce in godce z ljudskim izročilom, a ga pri tem ne maličimo in neprimerno interpretiramo, temveč ustvarimo tako podobo preteklosti, ki jo bo današnji otrok in obiskovalec naših prireditev lahko sprejel in doumel. Bodimo ponosni na ljudsko umetnost, ki ne služi samo širšemu kulturnemu namenu, saj motivi iz preteklosti lahko v vsakem posamezniku ponujajo številne možnosti za duhovno izražanje v sodobnosti.

Razvijanje plesnosti je temelj vsega dela v folklornih skupinah. (Foto: Janez Eržen, začetni seminar za vodje otroških/odraslih folklornih skupin, Ljubljana, oktober 2006 - april 2007.)

Praktične vaje na začetnem seminarju (tudi na nadaljevalnih) na harmoniki že vrsto let spremlja Sašo Gale. (Foto: Janez Eržen, začetni seminar za vodje otroških/odraslih folklornih skupin, Ljubljana, oktober 2006 - april 2007.)

O GODČEVSKI DELAVNICI 2007

TOMAŽ RAUCH

Delavnica je potekala v okviru mednarodnega folklornega festivala v Beltincih, in sicer od 27. do 29. 7. 2007.

Udeleženci smo se zbrali 27. julija ob 17. uri na Gradu v Beltincih in se takoj preselili v Župnijski dom ter se posvetili delu. Po uvodnih preverjanjih prisotnosti in predstavitvi programa dela je sledilo predavanje s pogovorom, na katerem sem preveril zanimanja udeležencev delavnice, da bi temu primerno prilagodil program dela.

Prisotni so takoj pokazali veliko zanimanje za spoznavanje in uporabo nekaterih novih glasbil, zato sem naslednji dan prinesel več glasbil, na katere so se delavničarji poleg glasbil, ki jih sicer igrajo, učili igrati.

Uvodno predavanje je bilo posvečeno zgodovinskim pogojem razvoja glasbe v posameznih pokrajinah in primerjavi teh z osrednjimi slovenskimi pokrajinami ter izhajajočimi slogovnimi posebnostmi, ki smo jih nato poskušali vgraditi v praktično delo.

Naslednji dan smo analizirali program festivala prejšnjega večera in se dokaj kritično dotaknili sestave sporeda osrednjih gostov - Latvijcev. Nato smo se razdelili v skupine: od harmonikarjev so se svojega glasbila še naprej želeli učiti in nadgraditi znanje ter slog štirje godci z diatoničnimi harmonikami. Zanje sem kot osnovo izbral primer štajerskega plesa čeglešček po zapisu iz knjige Zmage Kumer: Ljudska glasbila in godci na Slovenskem. Viža namreč ponuja nekaj zanimivih izzivov, s katerimi so se harmonikarji intenzivno ukvarjali ves čas delavnice. Seveda so primer harmonskih modulacij in prehodov na koncu vsi uspešno obvladali. Sicer so medsebojno izmenjali del repertoarja, ki smo ga nato kritično ovrednotili, analizirali in slogovno prečistili.

Trije kontrabasisti so se lotili igranja z lokom. Dva od njih sta to počela prvič, eden je že poskusil. Postavili smo osnove igranja, držo glasbila, posebej smo se ukvarjali s pomenom primerne nastavitve glasbila (višine ...), držo loka, pritiska itd.. Bistvo so dojeli hitro, ostalo pa je odvisno predvsem od njihovega nadaljnjega dela. Na mestu samem, razen začetnih težav z intenzivnostjo zvoka in jasnostjo ritma, ni bilo večjih težav.

Dva godca sta se posvetila opreklju, eden od njiju (pravzaprav ena) zelo intenzivno in je do konca delavnice že obvladala osnove. Poleg tega je poskusila še nekaj drugih glasbil in seveda kot violinistka, kar je njena prvotna vloga

v skupini, poskusila in uporabila načine igranja spremljave, dodajanja ritma ob istočasni izvedbi melodije, igranje z dodanimi toni praznih strun, poudarjanje ritma itd.. Druga violinistka, ki je bila v delavnici drugič, je nadgrajevala in utrjevala znanje od prejšnjega leta in pokazala opazen napredek.

Dva godca sta se na novo lotila (izmenično) tenor tube. Eden se je nato posvetil bolj oblikovanju zvoka z usti in ustnikom in je v ta namen vadil s "šefom", trobilom iz buče, drugi (oba sicer harmonikarja) je v osnovnih tonovskih načinih že suvereno spremljal ostale godce, celo v prej omenjenem, dokaj zahtevnem, čegleščku.

Nekaj godcev je poskusilo igrati na tamburico, eden intenzivno in je tudi obvladal osnove igranja na bisernico po Farkaševem sistemu, ena deklica se je pričela učiti pihal, predvsem se je posvetila piščali (čisto od začetka) in osnove tudi osvojila (in za nagrado dobila piščal; upam, da jo bo tudi vnaprej kdaj zaigrala!).

Popoldan istega dne smo nadaljevali delo na podoben način, se dotaknili teoretičnih problemov, predvsem pa je sledilo individualno delo s posamezniki in istočasno usklajevanje le-teh znotraj skupin, ki so se občasno oblikovale spontano, glede na značilnosti in možnosti tonske uskladitve posameznih glasbil.

V osnovi so se oblikovale tri glavne skupine:

Diatonične harmonike so delovale s posamezniki z drugimi glasbili, večinoma pa individualno in vsak godec je zase iskal rešitve problemov, nakar so jih skupaj preverili in drug drugemu pokazali možnosti, jih komentirali in primerjali rezultate, ki so bili zelo jasno opazni glede na kraj, od koder je posamezni godec izhajal. To je bila odlična osnova za pogovor o slogu in opozorila na očitne tujke v posameznih izvedbah, ki bi lahko prekrile posebnosti viže same.

V drugi skupini so se poleg opreklja ustalili še tamburice, kontrabas (občasno dva), eden je kar nekaj časa vadil tudi sam, violina in občasno klarinet (godec je vmes igral tudi na diatonično harmoniko) ter drumla.

Tretja skupina je večino časa delala zase zaradi na novo naučenih glasbil: piščal, ena violina, občasno kontrabas, klarinet, tudi harmonika.

Znotraj teh osnovnih skupin je prihajalo do zamenjav, novih poskusov ter do mnogih drugih sprememb.

Zadnji dan delavnice smo zjutraj, takoj po analizi prejšnjega večera, v katerem so nastopali pevška skupina Katice ter nekaj godčevskih skupin, nadaljevali in sklenili delo, ki je bilo sicer nekoliko manj intenzivno kot prejšnji dan, ko so bili godci večinoma do skrajnosti aktivni, zato je sledil še en teoretični del. Tokrat na temo vlog godcev, njihovih vlog znotraj skupine, tudi možnosti in dolžnosti sodelovanja in vsebinskega poseganja v slogovno plat

izvedbe sporedov, kadar prihaja znotraj postavitev do nasprotovanj. Sledil je še praktični zaključek delavnice z medsebojno predstavitvijo rezultatov dela.

Godci so v praktičnem delu medsebojno izmenjali nekaj viž, jih nato kot osnovo zaigrali, uskladili in postavili kot celoto, pri tem pa spoznavali načine iskanja primernih tonalitet, sloga, razporeditev in vlog. Za konec so dodali še nekaj lažjih viž, čisto za veselje ali pa mogoče tudi za spomin na Prekmurje, čeprav to ni bila "uradna" tema letošnje delavnice.

Predvsem letos lahko pohvalim izredno samoiniciativnost udeležencev delavnice (vsaj večine) in neverjetne volje do dela. Prostega časa v samih delovnih terminih (posebej v soboto) praktično ni bilo in to dejstvo že samo po sebi kaže zagnanost, ki naj je ne zmanjka niti v prihodnje.

Ob koncu velja le še povabiti vsem, ki ste redni gostje v Beltincih in tistim, ki na delavnici še niste bili. Priključite se prihodnje leto od 25. do 27. avgusta, ne bo vam žal!

NAČRT DRŽAVNIH AKCIJ JSKD ZA SEZONO 2007/2008

BOJAN KNIFIC

V okviru folklorne dejavnosti pokrivamo področja ljubiteljskih kulturnih ustvarjalnosti in poustvarjalnosti, ki se kakorkoli dotikajo interpretiranja preteklih kulturnih pojavov, ob čemer posebno pozornost namenjamo razvoju otroških in odraslih folklorno-plesnih skupin ter razvoju pevskih in godčevskih skupin, ki poustvarjajo glasbeno izročilo. Na Slovenskem danes v okviru kulturnih društev deluje preko 500 skupin in še mnogo posameznikov, ob tem pa obstaja še kar nekaj skupin in posameznikov, ki se s podobnimi aktivnostmi ukvarjajo v okviru turističnih društev, šolskih krožkov, muzejskih društev ipd.. Smo skoraj edini v Sloveniji, ki smo organizacijsko in strokovno sposobni usmerjati tovrstni razvoj, kajti drugih ustanov, ki bi bile zmožne združevati in posredovati spoznanja o preteklih kulturnih pojavih ljubiteljskim kulturnim društvom, ni. To se povsem jasno kaže v dosežkih zadnjih desetletij, ko smo na Slovenskem v primerjavi z drugimi zahodnoevropskimi državami in v zadnjih letih tudi z vzhodnoevropskimi, naredili bistveno večje premike, tako v številčnosti skupin in posameznikov, ki se ukvarjajo s to dejavnostjo, kot v njeni kakovosti.

Že v devetdesetih letih je dr. Janez Bogataj med vsemi področji dediščine, ki jih analizira v delu *Sto srečanj z dediščino*, izpostavil prav dejavnost odraslih folklornih skupin, ki dosledno upoštevajo merila kakovostnega prenašanja izročila v sodobnost. Od tedaj naprej so bili pomembni koraki narejeni predvsem v delovanju otroških folklornih skupin, manj pa pri pevskih in godčevskih skupinah, ki se ukvarjajo s poustvarjanjem našega glasbenega izročila.

Posebno pomembno vlogo pri spodbujanju ustvarjalnosti in poustvarjalnosti ter sodobne interpretacije preteklosti imajo srečanja otroških in odraslih folklornih skupin ter srečanja pevcev ljudskih pesmi in godcev ljudskih viž. Vsem zainteresiranim omogočamo udeležbo na strokovnih srečanjih preko tristopenjskega sistema selekcij, obenem pa z organizacijo državnih prireditev opozarjamo na najkakovostnejše in druge izpostavljanja vredne programe.

V sezoni 2007/2008 pripravljamo nove izobraževalne programe, predvsem pa skladno s potrebami in željami udeležencev prenavljamo obstoječe. Kot ugotavljamo, prav množična udeležba na različnih izobraževalnih oblikah, spodbuja kakovostno rast dejavnosti in razvijanje novih, zanimivih programov, ki jih za nadaljnji napredek nujno potrebujemo. Več pozornosti, kot sicer, letos

namenjamo izobraževanjem za godce v folklornih skupinah in upamo, da se bodo nanje odzvali. Glasbena podoba folklornih skupin vsekakor predstavlja pomemben del folklorne dejavnosti, zato se ji želimo v prihodnje podrobneje posvetiti - pri pripravi izobraževanj in pri vrednotenju na srečanjih predstavljenih programov.

V nadaljevanju navedeni kraji in datumi prireditev in izobraževanj so okvirni; dopuščamo možnost, da jih zaradi nepredvidljivih okoliščin spremenimo. Vsebinsko prireditev in izobraževalnih oblik, ki se bistveno ne razlikuje od doslej uveljavljenih, omenjam le na kratko, nekoliko več besed pa je posvečeno novostim.

PRIREDITVE

PEVCI NAM POJEJO, GODCI PA GODEJO 2007

Državno srečanje pevcev ljudskih pesmi
in godcev ljudskih viž

Tolmin, 10. november 2007

Državno srečanje opozarja na pevske in godčevske skupine, ki glasbeno izročilo poustvarjajo skladno z uveljavljenimi merili in izpostavlja sožitje dveh načinov prenašanja prvinskega ljudskega glasbenega izročila v sodobnost. Na njem se predstavljajo tisti, ki ohranjajo glasbeno izročilo z neposrednim prenosom od starejše na mlajšo generacijo, in tisti, ki glasbeno zapuščino poustvarjajo. Želeli bi si, da bi se na srečanja prijavljalo več pevskih in godčevskih skupin, ki delujejo v okviru folklornih društev, saj z dodatno tovrstno dejavnostjo folklorne skupine pridobivajo potrebne izkušnje ter se s tem krepijo. Skupine bo na podlagi ogledov šestih regijskih srečanj pevcev ljudskih pesmi in godcev ljudskih viž izbrala dr. Urša Šivic.

RINGA RAJA 2008

Državno srečanje otroških folklornih skupin
Velenje, 31. maj 2008

Na državnem srečanju se bo predstavilo od 8 do 10 otroških folklornih skupin iz različnih predelov Slovenije in sicer s programi, dolgimi od 5-8 minut, ki bodo uspešno prešli tristopenjski sistem selekcije ter s tem dokazali svojo inovativnost in kakovost v poustvarjanju otroškega izročila. Preteklo srečanje je pokazalo, da so otroške folklorne skupine sposobne kakovostno izvajati plesni in pevski program ter da ob tem lahko poustvarjajo tudi otroško izročilo. Nadejamo se, da bo podobno tudi na srečanju v letu 2008. Skupine bo za državno srečanje na podlagi ogledov šestih regijskih srečanj izbrala Malči Možina.

LE PLESAT ME PELJI 2008

Državno srečanje odraslih folklornih skupin
Beltinci, 27. julij 2008

V letu 2008 bomo državno srečanje odraslih folklornih skupin pripravili le v Beltincih, kjer se bodo predstavile

folklorne skupine, ki poustvarjajo slovensko plesno, glasbeno, pevsko idr. dediščino - oziroma interpretirajo izročilo drugih narodov, narodnosti in manjšinskih skupnosti. V tem je tudi novost letošnjega državnega srečanja, s katero želimo opozoriti na multikulturalnost prostora in na možnosti njegovega odrskega izraza. Skupine bosta na podlagi ogledov regijskih srečanj izbrala Branka Moškon (slovenski program) in dr. Bruno Ravnikar (neslovenski program).

IZOBRAŽEVANJA

NADALJEVALNI SEMINAR ZA VODJE FOLKLORNIH SKUPIN, PRIMORSKA IV.: REZIJA

Bovec, od 19. do 21. oktobra 2007

Rezija si zaradi specifičnega plesnega, glasbenega in drugega izročila in zaradi prostorske odmaknjenosti od Slovenije zasluži, da ji namenimo poseben nadaljevalni seminar, ki bo udeležencem vsaj delno razkril, kako so plesali (in deloma tudi kako so peli) Rezijani. Sicer je res, da rezijanskih plesov ne pleše veliko folklornih skupin, je pa tudi res, da bi se jih marsikdo od folklornikov rad naučil, pa čeprav le za svoj lastni užitek. Nadaljevalni seminar bo vsaj deloma namenjen tudi slednjim, torej folklornikom, ki se rezijanskih plesov ne želijo naučiti zato, da bi nastopali na odru, ampak preprosto zato, da bi jih znali zaplesati. Plesni del seminarja bo vodil Mirko Ramovš, pevski pa Alenka Trampuš Bakija.

PETJE LJUDSKIH PESMI

Tolmin, 10. november 2007

Vsakoletni seminar, ki ga namenjamo vsem, ki jih vokalno glasbeno izročilo zanima zaradi vnašanja ljudskih pesmi v programe folklornih skupin ali pa zaradi ohranjanja in poustvarjanja pesemskega izročila znotraj posebnih pevskih skupin, smo že pred leti iz nekajurnega razširili na celodnevne. Tokrat bo na njem v prvem delu svoje poglede na možnosti prenašanja pevskega izročila v sodobnost razgrnila dr. Urša Šivic, o možnostih za ustrezno kostumiranje pevskih in godčevskih skupin bo spregovoril Bojan Knific, v nadaljevanju pa bodo potekale pevске delavnice, ki jih bodo vodili poznavalci glasbenega izročila.

GODČEVSTVO NA SLOVENSKEM

Tolmin, 10. november 2007

Seminar namenjamo godcem, ki inštrumentalno glasbeno dediščino poustvarjajo v okviru folklornih in drugih godčevskih skupin. Tokrat bo seminar posvečen igranju na harmoniko, ki bi se lahko - in bi se moralo - bolj odmikati od izvajanja narodno-zabavne ali druge sodobne glasbe. Kratek teoretičen uvod in kasnejše praktično delo z godci, ki igrajo na kromatično ali diatonično harmoniko, bo vodila Nina Volk.

BASOVSKA GLASBILA V GODČEVSKIH SESTAVIH FOLKLORNIH SKUPIN

Ljubljana, 24. november 2007

Enodnevni seminar, na katerem bo mogoče spoznati vlogo basovskih glasbil v godčevskih sestavih, namenjamo vodjem godcev v folklornih skupinah, kontrabasistom, ki bi se radi naučili igranja na lok in tistim, ki igrajo na kovinski bas (bariton). Basovska glasbila predstavljajo osnovo, brez katere pri poustvarjanju ljudske glasbe ne gre, zato bo mogoče na seminarju spoznati, kako so na basovska glasbila igrali v preteklosti in kako nanje igrati danes v folklornih skupinah. S seminarjem želimo še prav posebej spodbuditi kontrabasiste, ki na kontrabas ne igrajo z lokom, da bi se igranja z lokom naučili in bi se te tehnike v prihodnje tudi posluževali. Seminar, ki bo razdeljen na dva dela, bo vodil dr. Drago Kunej. V teoretičnem delu bo predavatelj ob predvajanju zvočnih posnetkov predstavil temeljne značilnosti godčevstva na Slovenskem s poudarkom na basovskih glasbilih (načini igranja, vloga v inštrumentalnih sestavih ...), v praktičnem delu pa se boste udeleženci seznanili s tem, kako teoretična izhodišča prenesti v prakso.

VČERAJ, DANES, JUTRI

Možnosti poustvarjanja ljudskega izročila

Ljubljana, 8. december 2007

Seminar bo ob koncu leta z dvema predavanjema o ljudski vokalni in inštrumentalni glasbi v Reziji predstavljal nadgradnjo oz. dopolnitev oktobrskega nadaljevalnega seminarja, na katerem bodo zainteresirani spoznavali predvsem plesno izročilo Rezije, nanj pa se bodo lahko prijavili vsi - godci, vodje skupin in drugi člani. Poleg omenjenih dveh predavanj bo v sklop seminarja Včera, danes, jutri umeščeno še predavanje na temo kostumiranja folklornih skupin, ki bo razkrilo nove možnosti v poustvarjanju naše oblačilne dediščine.

POSVET S STROKOVNIMI SPREMLJEVALCI

Ljubljana, januar 2007

Ker v Sloveniji ni šole, ki bi dajala ustrezne kadre za usmerjanje folklorne dejavnosti, se srečujemo s precejšnjimi problemi pri izboru strokovnih spremljevalcev prirediteljev. Le-ti so navadno izkušeni vodje folklornih skupin, ki so opravili začetni seminar za vodje folklornih skupin in uspešno delovali (ali še delujejo) v folklornih skupinah. Njihovo znanje prihaja pretežno iz prakse, kljub temu pa za uspešno svetovanje potrebujejo nekaj teoretične podlage in napotkov. V ta namen vsako leto pripravljamo posvet, na katerem strokovne spremljevalce seznanjamo z novostmi in usklajujemo merila za vrednotenje programov, prikazanih na območnih in regijskih srečanjih.

FOLKLORNI TABOR ZA ODRASLE

Novo mesto, od 25. do 27. januarja 2008

V delavnicah bodo vodje in člani folklornih skupin ustvarjali nove odrske postavitve, v katerih bodo ljudske plesne povezovali s pesmimi. Aktivno delo v manjših skupinah,

kjer vsi prisotni sodelujejo pri načrtovanju in realizaciji programa, se je v preteklih sezonah izkazalo kot zelo primerno, saj udeleženci tabora s tem pridobivajo nove izkušnje, ki jih potem prenašajo med folklornike v svojih skupinah. Omejena izbira gradiva, ki smo jo prvič uvedli na taboru leta 2007, je dala dobre rezultate, zato bomo s takim sistemom dela nadaljevali. Za razliko od prejšnjih let se bomo tokrat bolj posvetili godčevskim sestavam in program prilagajali njihovim zmožnostim in potrebam. Godcem tokrat prvič za udeležbo na taboru ne bo potrebno plačati kotizacije.

SEMINAR ZA VODJE PEVSKIH SKUPIN

Februar - april 2008

Seminar je popolna novost v naših programih in želi opozoriti, da se je poustvarjanja pevskega izročila potrebno lotevati z enako skrbnostjo kot poustvarjanja plesnega izročila. Seminar, ki se bo predvidoma začel meseca februarja in končal meseca aprila, bo obsegal 40 ur predavanj, predvsem pa praktičnega dela, in bo potekal v štirih sobotah. Seminar bo obsegal uvodno predavanje o slovenski ljudski pesmi, predavanje o besedilih ljudskih pesmi, o pesmih življenjskega in koledarskega kroga, o zbiranju gradiva in obstoječih knjižnih objavah, o možnostih terenskega raziskovanja ipd., predvsem pa bo ob praktičnem spoznavanju pesemskega izročila opozarjal na značilnosti in posebnosti ljudskega petja na slovenskem etničnem prostoru.

Seminar bodo vodili mag. Igor Cvetko, dr. Urša Šivic, dr. Drago Kunej, Vesna Sever, Katarina Šetinc, Adriana Gaberščik idr..

NADALJEVALNI SEMINAR ZA VODJE FOLKLORNIH SKUPIN

Murska Sobota, od 14. do 16. marca 2008

Nadaljevalni seminarji so namenjeni spoznavanju plesnega izročila posamezne pokrajine - tokrat Prekmurja, pogoj za udeležbo pa je uspešno opravljen začetni seminar za vodje folklornih skupin.

RAZVOJ PLESNOSTI - NADALJEVALNI SEMINAR

Maribor, 12. april 2008

V Mariboru redno pripravljamo seminar, ki ga vodi Iko Otrin in na katerem udeleženci leto za letom spoznavajo, kako pri otrocih in odraslih razvijati plesnost. Tudi tokrat bo tako, s tem, da bodo na seminar povabljeni tisti, ki so opravili začetni seminar za vodje folklornih skupin ali pa so že v preteklih letih sodelovali na tovrstnem seminarju. Seminar bo namenjen izkušenim plesalcem, ki bi obstoječe znanje radi nadgradili in hkrati spoznali nove načine razvijanja plesnosti pri otrocih in odraslih.

OTROŠKE FOLKLORNE SKUPINE: KAKO IZ PRETEKLOSTI V PRIHODNOST

Velenje, 31. maj 2008

Posvet z delavnicami smo ob državnem srečanju otroških folklornih skupin leta 2007 pripravili prvič. Izpolnjene ankete in odzivi udeležencev so pokazali, da bi bilo dobro z omenjeno prakso nadaljevati, a bi bilo treba seminarskemu delu in spoznavanju izročila posvetiti še več časa. Posvet z delavnicami ob prireditvi Ringa raja 2008 zato ohranjamo, razširili pa bomo dejavnosti, v katere bodo bolj aktivno kot leta 2007 vključeni tudi vodje skupin.

OBLAČILNA DEDIŠČINA

Kranj, od 22. do 24. februarja 2008

Na seminarju se bodo udeleženci ukvarjali z izdelovanjem folklornih kostumov in z vprašanji, ki se pojavljajo ob praktičnem uresničevanju zastavljenih ciljev.

Osnovna tema: oblačilna dediščina Gorenjske.

GODČEVSKA DELAVNICA

Beltinci, od 25. do 27. julija 2008

Delavnica, ki je namenjena praktičnemu spoznavanju različnih ljudskih glasbil in igranju nanje, bo tokrat imela še specifičen cilj, in sicer spoznavanje procesov prevzemanja in preoblikovanja tujih glasbenih vzorcev v slovenski ljudski glasbi.

OTROŠKI FOLKLORNI TABOR

Od 21. do 24. avgusta 2008

Folklorni tabor za vodje in člane otroških folklornih skupin spodbuja ustvarjalnost, katere rezultati se kažejo v novih odrskih interpretacijah otroškega izročila. Kot se je pokazalo v preteklih letih, tabor vodjem otroških folklornih skupin daje navdih za nadaljnje delo, hkrati pa z individualnim svetovanjem vodjem, ki smo ga uvedli leta 2006, omogoča oblikovanje kakovostnih programov otroških folklornih skupin. Lokacijo bomo določili naknadno.

PROGRAMI OBMOČNIH IZPOSTAV JSKD NA PODROČJU FOLKLORNE DEJAVNOSTI V LETU 2008

BOJAN KNIFIC

Spodnje preglednice objavljamo z namenom, da bi vse zainteresirane dovolj zgodaj opozorili na območna in regijska srečanja ter na izobraževanja, ki jih v letu načrtujejo naše območne izpostave. Podatki so zgolj okvirne smerice za vse, ki jih srečanja in izobraževanja zanimajo in so povzeti iz prijav programa območnih izpostav za leto 2008. Če bi radi dobili natančnejše informacije, se obrnite neposredno na območno izpostavo, ki akcijo pripravlja.

V razpredelnicah so navedeni osnovni podatki in sicer medobmočje (širše območje - regija z imenom centra, dveh ali treh centrov), območna izpostava, ki program pripravlja in datum akcije. Pri območnih srečanjih so navedeni tudi naslovi prireditev in pri izobraževanjih naslovi izobraževanj.

NOVOST:

Na tem mestu obveščamo vse, ki delujete na območju Primorske, Notranjske, osrednje Slovenije, Dolenjske in Bele krajine, da smo zaradi usklajevanja kakovostne ravni skupin, ki se predstavljajo na regijskih srečanjih, naredili reorganizacijo. Tako bosta srečanja otroških in odraslih folklornih skupin medobmočja Novo mesto (pretežni del Dolenjske z Belo krajino) samostojni, medobmočje Ivančna Gorica (torej osrednja Slovenija) pa se pridružuje Primorski. Enako smo na regijski ravni združili pevske in godčevske skupine (pripravili bomo skupno regijsko srečanje za Primorsko in osrednjo Slovenijo), pri pevcih in godcih pa smo dodatno združili še medobmočje Novo mesto s Celjem in Slovenj Gradcem (v letu 2008 bo torej skupno srečanje za Dolenjsko, Belo krajino, zahodno Štajersko in Koroško). Organizacija območnih srečanj, razen ob primerih upoštevanja posebnih potreb okolja, ostaja nespremenjena.

REGIJSKA SREČANJA ODRASLIH FOLKLORNIH SKUPIN

Medobmočje	Izpostava	Datum
Kranj	Domžale	11. 5.
Nova Gorica, Izola in osrednja Slovenija	Ajdovščina	18. 5.
Novo mesto	Metlika	17. 5.
Maribor in Pomurje	Murska Sobota	24. 5.
Ptuj	Ormož	23. 5.
Slovenj Gradec in Celje	Dravograd	10. 5.
Ljubljana	Ljubljana	25. 5.

REGIJSKA SREČANJA OTROŠKIH FOLKLORNIH SKUPIN

Medobmočje	Izpostava	Datum
Slovenj Gradec in Celje	Šentjur	6. 5.
Maribor in Pomurje	Ruše	8. 5.
Novo mesto	Novo mesto	9. 5.
Nova Gorica, Izola in osrednja Slovenija	Ivančna Gorica	7. 5.
Ptuj	Lenart	16. 5.
Kranj	Radovljica	20. 4.

REGIJSKA SREČANJA PEVCEV LJUDSKIH PESMI IN GODCEV LJUDSKIH VIŽ

Medobmočje	Izpostava	Datum
Maribor in Pomurje	Pesnica	6. 9.
Novo mesto, Celje in Slovenj Gradec	Trebnje	11. 10.
Nova Gorica, Izola in osrednja Slovenija	Litija	18. 10.
Ptuj	Slovenska Bistrica	31. 5.
Kranj	Škofja Loka	17. 10.

SREČANJA FOLKLORNIH SKUPIN DRUGIH NARODOV IN NARODNOSTI

Medobmočje	Izpostava	Datum
Kranj	Jesenice	17. 10.
Ljubljana	Velenje	6. 6.
Maribor	Maribor	Še ni določen

Medobmočje Celje in Slovenj Gradec (zahodna Štajerska s Koroško)

Medobmočje	Izpostava	Naziv dogodka	Datum
Celje	Laško	Območno srečanje pevcev ljudskih pesmi in godcev ljudskih viž	8. 11.
Celje	Laško	Srečanje odraslih folklornih skupin	4. 4.
Celje	Laško	Se igramo, pojemo in plešemo - srečanje otroških folklornih skupin	30. 1.
Celje	Mozirje	Drgl'ca - območno srečanje odraslih folklornih skupin	20. 4.
Celje	Mozirje	Ringa raja	29. 3.
Celje	Rogaška Slatina	Etno večer	22. 2.
Celje	Rogaška Slatina	Območno srečanje pevcev ljudskih pesmi in godcev ljudskih viž	30. 8.
Celje	Rogaška Slatina	Srečanje otroških folklornih skupin	28. 3.
Celje	Šentjur	Srečanje odraslih folklornih skupin	20. 4.
Celje	Šentjur	Srečanje otroških folklornih skupin	30. 1.
Celje	Šentjur	Večer pevcev ljudskih pesmi in godcev ljudskih viž	17. 5.
Celje	Velenje	Eno pesem peti - območno srečanje pevcev ljudskih pesmi in godcev ljudskih viž	31. 8.
Celje	Velenje	Območno srečanje odraslih folklornih skupin	20. 4.
Celje	Velenje	Z igro in plesom v pomlad - območno srečanje otroških folklornih skupin	10. 3.
Celje	Slovenske Konjice	Območno srečanje odraslih folklornih skupin	15. 2.
Celje	Slovenske Konjice	Območno srečanje pevcev ljudskih pesmi in godcev ljudskih viž	4. 7.
Celje	Celje	Pleši, pleši - območno srečanje otroških folklornih skupin	7. 3.
Celje	Celje	Venček židanih - območno srečanje odraslih folklornih skupin	Med 14. 4. in 1. 5.
Celje	Celje	Zapojmo in zaigramo kot nekoč - območno srečanje pevcev ljudskih pesmi in godcev ljudskih viž	27. 7.
Slovenj Gradec	Dravograd	Nastop folklorne skupine iz tujine	28. 6.
Slovenj Gradec	Radlje ob Dravi	Območno srečanje otroških folklornih skupin	8. 4.
Slovenj Gradec	Radlje ob Dravi	Srečanje pevcev ljudskih pesmi in godcev ljudskih viž	2. 2.
Slovenj Gradec	Slovenj Gradec	Srečanje odraslih folklornih skupin	18. 4.
Slovenj Gradec	Slovenj Gradec	Srečanje otroških folklornih skupin	19. 3.
Slovenj Gradec	Ravne	Srečanje otroških folklornih skupin	8. 4.
Slovenj Gradec	Ravne	Srečanje veteranskih folklornih skupin	25. 6.

Medobmočje Izola, Nova Gorica in osrednja Slovenija (Primorska z Notranjsko in osrednjo Slovenijo)

Medobmočje	Izpostava	Naziv dogodka	Datum
Izola	Izola	Območno srečanje otroških folklornih skupin	Med 18. 3. in 15. 7.
Izola	Izola	Izolafolk - Ples nekoč in danes	26. 6.

Medobmočje	Izpostava	Naziv dogodka	Datum
Izola	Koper	Etno program	1. 5.
Izola	Koper	Območno srečanje pevcev ljudskih pesmi in godcev ljudskih viž	Med 24. 5. in 30. 4.
Izola	Koper	Srečanje odraslih folklornih skupin	Med 1. 3. in 30. 3.
Izola	Koper	Srečanje otroških folklornih skupin	15. 3.
Izola	Postojna	"S plesom in pesmijo"	6. 12.
Izola	Postojna	Območno srečanje odraslih folklornih skupin	9. 5.
Izola	Ilirska Bistrica	Območno srečanje odraslih folklornih skupin	10. 5.
Izola	Ilirska Bistrica	Pust je pršu	15. 2.
Izola	Ilirska Bistrica	Vizita	4. 6.
Nova Gorica	Tolmin	Srečanje otroških folklornih skupin Posočja	3. 4.
Nova Gorica	Tolmin	Srečanje odraslih folklornih skupin Posočja, pevcev ljudskih pesmi in godcev ljudskih viž	4. 4.
Osrednja Slovenija	Litija	Srečanje pevcev ljudskih pesmi in godcev ljudskih viž Zasavja	16. 2.
Osrednja Slovenija	Ljubljana okolica	29. območno srečanje otroških folklornih skupin	10. 4.
Osrednja Slovenija	Ljubljana okolica	30. območno srečanje odraslih folklornih skupin	10. 5.
Osrednja Slovenija	Ljubljana okolica	Območno srečanje pevcev ljudskih pesmi in godcev ljudskih viž	27. 9.
Osrednja Slovenija	Vrhnika	Igrajmo se, igravimo pa zaplešimo - srečanje otroških folklornih skupin	21. 2.
Osrednja Slovenija	Kočevje	Območno srečanje pevcev ljudskih pesmi in godcev ljudskih viž	10. 2.
Osrednja Slovenija	Cerknica	Srečanje odraslih folklornih skupin Notranjske z gosti	26. 2.
Osrednja Slovenija	Ivančna Gorica	Območno srečanje otroških folklornih skupin	8. 4.
Osrednja Slovenija	Ivančna Gorica	Območno srečanje odraslih folklornih skupin	4. 4.
Osrednja Slovenija	Zagorje ob Savi	Srečanje odraslih folklornih skupin	2. 2.

Medobmočje Maribor in Pomurje (del Štajerske s Pomurjem)

Medobmočje	Izpostava	Naziv dogodka	Datum
Maribor	Ruše	10. srečanje veteranskih in upokojenskih folklornih skupin	7. 6.
Maribor	Ruše	Območno srečanje otroških folklornih skupin	8. 3.
Maribor	Ruše	Srečanje pevcev ljudskih pesmi in godcev ljudskih viž	16. 2.
Maribor	Maribor	Preko polja gre pomlad - območno srečanje otroških folklornih skupin	20. 3.
Maribor	Maribor	Ljudsko izročilo pri nas - območno srečanje odraslih folklornih skupin, godcev ljudskih viž in pevcev ljudskih pesmi	Med 28. 3 in 1. 7.
Maribor	Maribor	To je tista muha - mednarodni festival otroškega ljudskega izročila	25. 6.
Maribor	Pesnica	Srečanje otroških folklornih skupin Pesnice in Ruš	8. 3.
Maribor	Pesnica	Srečanje folklornih skupin Pesnice in Ruš	4. 4.
Maribor	Pesnica	Srečanje pevcev ljudskih pesmi in godcev ljudskih viž	15. 6.
Murska Sobota	Murska Sobota	Območno srečanje otroških folklornih skupin	2. 4.

Medobmočje	Izpostava	Naziv dogodka	Datum
Murska Sobota	Murska Sobota	Območno srečanje odraslih folklornih skupin	20. 4.
Murska Sobota	Murska Sobota	Območno srečanje pevcev ljudskih pesmi in godcev ljudskih viž	20. 4.
Pomurje	Ljutomer	Drogi sosid, dober den	3. 11.
Pomurje	Ljutomer	Folklor, naše veselje - srečanje otroških folklornih skupin	8. 4.
Pomurje	Ljutomer	Prleki smo veseli lidje - srečanje pevcev ljudskih pesmi in godcev ljudskih viž	23. 5.
Pomurje	Ljutomer	Prlekija pleše in poje - srečanje odraslih folklornih skupin	25. 4.
Pomurje	Gornja Radgona	Območno srečanje otroških in odraslih folklornih skupin	28. 3.
Pomurje	Gornja Radgona	Območno srečanje pevcev ljudskih pesmi in godcev ljudskih viž	25. 4.
Pomurje	Lendava	Marko skače - območno srečanje otroških folklornih skupin	9. 4.
Pomurje	Lendava	Območno srečanje odraslih folklornih skupin	19. 4.

Medobmočje Kranj (Gorenjska)

Medobmočje	Izpostava	Naziv dogodka	Datum
Kranj	Domžale	Območno srečanje otroških in odraslih folklornih skupin	8. 3.
Kranj	Jesenice	Območno srečanje folklornih skupin	Med 26. 3. in 30. 6.
Kranj	Radovljica	Območno srečanje odraslih folklornih skupin	15. 3.
Kranj	Radovljica	Območno srečanje otroških folklornih skupin	15. 3.
Kranj	Tržič	Polka je ukazana - srečanje folklornih skupin Tržiča	28. 3.
Kranj	Kranj	Srečanje odraslih folklornih skupin	Med 24. 2. in 4. 4.
Kranj	Kranj	Srečanje otroških folklornih skupin	3. 4.
Kranj	Kamnik	Območno srečanje pevcev ljudskih pesmi in godcev ljudskih viž	13. 7.
Kranj	Kamnik	Območno srečanje folklornih skupin	Med 23. 2. in 14. 9.
Kranj	Kamnik	38. dnevi narodnih noš	12. 9.
Kranj	Škofja Loka	Srečanje otroških in odraslih folklornih skupin	9. 4.

Medobmočje Ptuj (osrednja Štajerska)

Medobmočje	Izpostava	Naziv dogodka	Datum
Ptuj	Ptuj	Pod lipo - srečanje odraslih folklornih skupin	5. 4.
Ptuj	Ptuj	Pozdrav sosedu, 1. del - srečanje pevcev ljudskih pesmi in godcev ljudskih viž	25. 1.
Ptuj	Ptuj	Pozdrav sosedu, 2. del - srečanje pevcev ljudskih pesmi in godcev ljudskih viž	26. 1.
Ptuj	Ptuj	Sedem korakov - srečanje otroških folklornih skupin	29. 3.
Ptuj	Slovenska Bistrica	10. srečanje pevcev ljudskih pesmi in godcev ljudskih viž	22. 2.
Ptuj	Slovenska Bistrica	28. srečanje odraslih folklornih skupin	12. 4.
Ptuj	Slovenska Bistrica	28. srečanje otroških folklornih skupin	9. 4.

Medobmočje	Izpostava	Naziv dogodka	Datum
Ptuj	Ormož	Ringa, ringa raja - območno srečanje otroških folklornih skupin	25. 1.
Ptuj	Ormož	Diradi čindara - območno srečanje odraslih folklornih skupin, pevcev ljudskih pesmi in godcev ljudskih viž	23. 2.
Ptuj	Lenart	Srečanje pevcev ljudskih pesmi in godcev ljudskih viž	18. 1.
Ptuj	Lenart	Si za ples? Sem za ples! - srečanje odraslih folklornih skupin	4. 4.
Ptuj	Lenart	Srečanje otroških folklornih skupin	28. 2.

Medobmočje Novo mesto (Dolenjska z Belo krajino)

Medobmočje	Izpostava	Naziv dogodka	Datum
Novo mesto	Sevnica	Območno srečanje harmonikarjev	28. 6.
Novo mesto	Sevnica	Območno srečanje otroških folklornih skupin	3. 4.
Novo mesto	Sevnica	Območno srečanje pevcev ljudskih pesmi	6. 6.
Novo mesto	Brežice	Igraj kolce - območno srečanje otroških folklornih skupin	2. 4.
Novo mesto	Brežice	Kdor hoče še pet', mora skraja začeti' - območno srečanje pevcev ljudskih pesmi in godcev ljudskih viž	29. 11.
Novo mesto	Črnomelj	Igraj kolce - srečanje otroških folklornih skupin	16. 4.
Novo mesto	Črnomelj	Srečanje odraslih folklornih skupin	29. 3.
Novo mesto	Krško	Območno srečanje pevcev ljudskih pesmi in godcev ljudskih viž	14. 6.
Novo mesto	Novo mesto	Območno srečanje pevcev ljudskih pesmi in godcev ljudskih viž	31. 5.
Novo mesto	Novo mesto	Slofolk - mednarodni folklorni festival	29. 4.
Novo mesto	Trebnje	Srečanje odraslih folklornih skupin	15. 3.

IZOBRAŽEVANJA, KI JIH NAČRTUJEJO OBMOČNE IZPOSTAVE

Medobmočje	Izpostava	Naziv dogodka	Datum
Celje	Šentjur	Izobraževanje za mlade godce folklornih skupin	Med 16.10. in 7.10.
Celje	Slovenske Konjice	Eno pesem peti	9. 3.
Izola	Piran	Folklorne delavnice	Med 1.2. in 20.4.
Izola	Ilirska Bistrica	Seminar za vodje folklornih skupin	1. 2.
Izola	Koper	Seminar za godce in vodje folklornih skupin	1. 2.
Kranj	Kamnik	Seminar na temo oblačilne dediščine - o tako imenovanih narodnih nošah	5. 9.
Kranj	Kranj	Seminar za vodje otroških folklornih skupin I.	16. 2.
Kranj	Kranj	Seminar za vodje otroških folklornih skupin II.	9. 11.
Maribor	Maribor	Seminar za pripravo na območna srečanja folklornih skupin	Med 1.1 in 30.3.
Maribor	Maribor	Ljudska glasba v otroškem ljudskem izročilu	15.11
Maribor	Maribor	Izobraževanje in strokovna pomoč vodjem folklornih skupin	1. 1
Nova Gorica	Ajdovščina	Seminar za vodje otroških folklornih skupin	27. 9.

Medobmočje	Izpostava	Naziv dogodka	Datum
Nova Gorica	Tolmin	Folklorni seminar za otroške folklorne skupine	2. 2.
Novo mesto	Trebnje	Strokovno svetovanje vodjem folklornih skupin	Med 1. 1. in 30. 11.
Osrednja Slovenija	Cerknica	Seminar za vodje folklornih skupin	30. 11.
Osrednja Slovenija	Litija	Folklorni seminar za vodje otroških skupin	25. 9.
Pomurje	Ljutomer	Programski posvet za vodje folklornih skupin	februar
Pomurje	Lendava	Razvoj plesnosti in igre za otroke	
Ptuj	Lenart	Seminar za skupine pevcev ljudskih pesmi	29. 11.
Ptuj	Slovenska Bistrica	Folklorni seminar	oktober
Ptuj	Lenart	Folklorni seminar	22. in 23. 11.
Slovenj Gradec	Ravne	Seminar za otroške folklorne skupine	14. 2.
Slovenj Gradec	Ravne	Seminar za odrasle folklorne skupine	27. 2.
Slovenj Gradec	Dravograd	Folklorna delavnica za odrasle	19. 1.

BIBLIOGRAFIJA MIRKA RAMOVŠA

REBEKA KUNEJ

Največ zapisov slovenskih ljudskih plesov, kakor tudi znanstvenih razprav in strokovnih prispevkov o slovenskem ljudskem plesu v preteklosti in danes, je nedvomno objavil etnokoreolog Mirko Ramovš. Verjamem, da vsak bralec Folklornika pozna Ramovševe monografske publikacije. Nekoliko manj

pa so poznane njegove objave znanstvenih razprav in strokovnih člankov. Ker verjamem, da bi tistim, ki se ukvarjajo s folklorno dejavnostjo, bil marsikateri od njegovih člankov dobrodošel za nov uvid v slovensko ljudsko plesno dediščino ali za potrditev lastnega razmišljanja, v nadaljevanju predstavljam nekatere objave. Bralce naj ob tem opozorim, da gre za izbor objav in ne celotno bibliografijo (ta bi namreč zaobsegla bistveno več prostora oz. enot).

Njegova prva knjiga je izšla leta 1980, v letih 1992-2000 pa je izšlo še 7 knjig:

- **Plesat me pelji:** plesno izročilo na Slovenskem. Ljubljana: Cankarjeva založba, 1980. 415 str. + priloge.
- **Polka je ukazana:** plesno izročilo na Slovenskem. Gorenjska, Dolenjska, Notranjska. Ljubljana: Kres, 1992. 398 str. + priloge.
- **Polka je ukazana:** plesno izročilo na Slovenskem. Bela krajina in Kostel. Ljubljana: Kres, 1995. 243 str. + priloge.
- **Polka je ukazana:** plesno izročilo na Slovenskem. Prekmurje in Porabje. Ljubljana: Kres, 1996. 318 str. + priloge.
- **Polka je ukazana:** plesno izročilo na Slovenskem. Vzhodna Štajerska. Ljubljana: Kres, 1997. 414 str. + priloge.
- **Polka je ukazana:** plesno izročilo na Slovenskem. Od slovenske Istre do Trente - 1. del. Ljubljana: Kres, 1998. 269 str. + priloge.
- **Polka je ukazana:** plesno izročilo na Slovenskem. Od slovenske Istre do Trente - 2. del. Ljubljana: Kres, 1999. 255 str. + priloge.
- **Polka je ukazana:** plesno izročilo na Slovenskem. Koroška in zahodna Štajerska. Ljubljana: Kres, 2000. 455 str. + priloge.

Vse od začetka izhajanja zbornika *Traditiones*, danes zbornika Inštituta za slovensko narodopisje in

Glasbenonarodopisnega inštituta ZRC SAZU, v njem objavlja Mirko Ramovš svoja znanstvena spoznanja o ljudskem plesu. V zborniku je do sedaj objavil naslednje znanstvene prispevke:

- **Potrkan ples.** - *Traditiones*, 1, Ljubljana 1972, str. 129-148.
- **Valvasorjevo etnokoreološko gradivo.** - *Traditiones*, 2, Ljubljana 1973, str. 174-158.
- **Romarski vrtec.** - *Traditiones*, 4, 1975, Ljubljana 1977, str. 47-48.
- **Ples na Anževo v Predgradu.** - *Traditiones*, 5/6, 1976/77, Ljubljana 1979, str. 305-312.
- **Vloga ljudskega plesa v življenju slovenskih izseljencev.** - *Traditiones*, 13, Ljubljana 1984, str. 59-62.
- **“Sedem korakov”.** - *Traditiones*, 15, Ljubljana 1986, str. 201-224.
- **Visoki ali prvi rej.** - *Traditiones*, 17, Ljubljana 1988, str. 187-208.
- **Mazurka kot ljudski ples.** - *Traditiones*, 19, Ljubljana 1990, str. 107-124.
- **Otroške igre z odvzemanjem in privzemanjem na Slovenskem.** - *Traditiones*, 20, Ljubljana 1991, str. 127-142.
- **“Osemca”.** - *Traditiones* 21, Ljubljana 1992, str. 105-112.
- **Štrekljev prispevek k raziskovanju slovenskega ljudskega plesa.** - *Traditiones*, 24, Ljubljana 1995, str. 259-266.
- **Ples v slovenski ljudski pesmi.** - *Traditiones*, 27, Ljubljana 1998, str. 79-96.
- **Ljudske plesne pesmi na slovenskem.** - *Traditiones*, 28/2, Ljubljana 1999, str. 167-176.
- **“Ko so s plesom gor jenjali ...”** (Oris porabskega plesnega izročila). - *Traditiones*, 30/1, Ljubljana 2001, str. 221-234.
- **Valček kot slovenski ljudski ples.** - *Traditiones*, 32/2, Ljubljana 2003, str. 33-49.
- **Koreološka in antropološka podoba plesnih iger na Slovenskem.** - *Traditiones*, 33/2, Ljubljana 2004, str. 161-180.
- **Metamorphoses of Slovenian folk dance** [Metamorfoze slovenskega ljudskega plesa]. - *Traditiones*, 34/1, Ljubljana 2005, str. 141-154.

Poleg izvornih znanstvenih člankov je v *Traditiones* objavil tudi nekatere druge strokovne članke:

- **Proslava 50-letnice ustanovitve Folklornega inštituta.** - *Traditiones*, 14, Ljubljana 1985, str. 201-205.
- **Osemdeset let etnokoreologinje Marije Šuštarjeve.** - *Traditiones*, 14, Ljubljana 1985, str. 207-208.
- **Ob 75-letnici dr. Zmage Kumer.** - *Traditiones*, 28/2, Ljubljana 1999, str. 9-11.
- **70 let Glasbenonarodopisnega inštituta pri Znanstvenoraziskovalnem centru Slovenske akademije znanosti in umetnosti.** - *Traditiones*, 33/2, Ljubljana 2004, str. 5-13.

V času obstoja Jugoslavije je bil Ramovš pogost udeleženec kongresov Zveze združenja folkloristov

Jugoslavije, zato so nekateri njegovi prispevki objavljeni v zborniku posameznega kongresa:

- **Problem zapisovanja individualnih variacij rezijanskega plesa.** - Rad XV. kongresa Saveza udruženja folklorista Jugoslavije, Jajce 1968. Sarajevo 1971: 315-318.
- **Vloga fantovščine v ljudskih plesih Slovenske Istre in Primorja.** - Rad XVII. kongresa Saveza udruženja folklorista Jugoslavije, Poreč 1970. ŽGANEC, Vinko (ur.). Zagreb: Savez udruženja folklorista Jugoslavije: Društvo folklorista Hrvatske, 1972, str. 91-94.
- **Kolanje v Sloveniji.** - Zbornik radova 36. kongresa Saveza udruženja folklorista Jugoslavije, Sokobanja 1989. Beograd 1989: 365-369.
- **Ljudski ples na odru - umetnost ali zabava?.** - Rad XXXVII. kongresa Saveza udruženja folklorista Jugoslavije, Plitvička jezera 1990. ĐURIĆ, Tomislav (ur.). Zagreb: Društvo folklorista Hrvatske, 1990, str. 160-163.

Aktiven je bil tudi v slovenskih etnoloških krogih, zato lahko nekatere prispevke iščemo tudi v izdajah Slovenskega etnološkega društva:

- **Srečanje z rezijanskimi plesi.** - Glasnik Slovenskega etnološkega društva, 8/1, Ljubljana 1967, str. 2-3.
- **Obredni plesi in igre na Slovenskem.** - Glasnik Slovenskega etnološkega društva, 8/4, Ljubljana 1967, str. 1-2.
- **Pritrkavanje - ljudska umetnost.** - Glasnik Slovenskega etnološkega društva, 9/2, Ljubljana 1968, str. 2-3.
- **Metode in cilji raziskovanja slovenskega ljudskega plesa.** - Poglavlja iz metodike etnološkega raziskovanja, 1, Knjižnica Glasnika Slovenskega etnološkega društva, 4, Ljubljana 1980, str. 80-89.
- **Zanimanje za slovenski ljudski ples na Slovenskem od sredine 19. stoletja.** - Zgodovinske vzporednice slovenske in hrvaške etnologije, 1, Knjižnica Glasnika Slovenskega etnološkega društva, 8, Ljubljana 1982, str. 155-160.
- **Pojavi folklorizma v Beli krajini.** - Zgodovinske vzporednice slovenske in hrvaške etnologije, 5, Knjižnica Glasnika Slovenskega etnološkega društva, 18, Ljubljana 1988, str. 215-220.
- **Ljudski ples v osnovni šoli.** - Glasnik Slovenskega etnološkega društva, 34/4, Ljubljana 1994, str. 43-45.
- **Naloge slovenske etnokoreologije v prihodnje.** - Glasnik Slovenskega etnološkega društva, 35/4, Ljubljana 1995, str. 6-9.

Ramovš je avtor številnih samostojnih sestavkov ali poglavij v različnih monografskih publikacijah:

- **Ples.** - Slovensko ljudsko izročil : pregled etnologije Slovencev. BAŠ, Angelos (ur.). Ljubljana: Cankarjeva založba: Inštitut za slovensko narodopisje pri Slovenski akademiji znanosti in umetnosti, 1980, str. 223-229, ilustr.

- **Ljudsko izročilo v estetski vzgoji predšolskega otroka.** - *Odkrivajmo, doživljajmo!*, (Estetska vzgoja, del 3), (Zbirka Cicibanove urice, 9). GOBEC, Dora (ur.). Ljubljana: Zveza prijateljev mladine Slovenije, 1982, str. 29-49.
- **Etnomuzikološka podoba hribovske vasi Paka.** - *Kruh in politika: poglavja iz etnologije Vitanja, (Način življenja Slovencev v dvajsetem stoletju).* KRNEL-UMEK, Duša (ur.), ŠMITEK, Zmago (ur.). Ljubljana: Partizanska knjiga, 1987, str. 559-599.
- **Volkstänze in Diex und Greutschach = Iz plesnega izročila na Djekšah in Krčanjah.** - *Diex : Sonnendorf auf der Saualp : von der mittelalterlichen Kirchenburg zur modernen Tourismusgemeinde.* WLATTNIG, Robert (ur.). Klagenfurt: J. Heyn, cop. 1995, str. 338-339, ilustr.
- **Pogled kamere in pogled strokovnjaka.** - *Etnološki film med tradicijo in vizijo.* KRIŽNAR, Naško (ur.). Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni center SAZU, Založba ZRC, 1997, str. 157-158.
- **Oddelek za etnokoreologijo.** - 65 let Glasbenonarodopisnega inštituta ZRC SA : 1934-1999. TERSEGLAV, Marko (ur.). Ljubljana: ZRC SAZU, Založba ZRC, 2000, str. 36-37.
- **Maska in ples v slovenski ljudski kulturi.** - *O pustu, maskah in maskiranj: razprave in gradiva, (Opera ethnologica slovenica).* FIKFAK, Jurij (ur.) in drugi. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2003, str. 41-52, ilustr.
- **Sporočilnost slovenskega ljudskega plesa.** - *Ples življenja, ples smrti, (Poligrafi, letn. 8 (2003), št. 27-28).* TELBAN, Borut (ur.). Ljubljana: Nova revija, 2003, str. 105-135, ilustr.
- **Plesna dediščina.** - *Nesnovna kulturna dediščina, (Zbirka Dnevi evropske kulturne dediščine).* PREŠEREN, Damjana (ur.) in drugi. Ljubljana: Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije, 2005, str. 89-91, ilustr.
- **Ljudski plesi stare plasti: najstarejše, preproste plesne oblike.** - *Nesnovna kulturna dediščina, (Zbirka Dnevi evropske kulturne dediščine).* PREŠEREN, Damjana (ur.) in drugi. Ljubljana: Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije, 2005, str. 92-93, ilustr.
- **Ljudski plesi nove plasti: novejšje, sestavljene plesne oblike.** - *Nesnovna kulturna dediščina, (Zbirka Dnevi evropske kulturne dediščine).* PREŠEREN, Damjana (ur.) in drugi. Ljubljana: Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije, 2005, str. 94-96, ilustr.
- **Vloga ljudskega plesa v vsakdanjem in prazničnem življenju: ljudski ples v šegah in navadah življenjskega in koledarskega kroga.** - *Nesnovna kulturna dediščina, (Zbirka Dnevi evropske kulturne dediščine).* PREŠEREN, Damjana (ur.) in drugi. Ljubljana: Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije, 2005, str. 97-100, ilustr.
- **Ljudska plesna dediščina danes: drugotno življenje ljudskega plesa.** - *Nesnovna kulturna dediščina, (Zbirka Dnevi evropske kulturne dediščine).* PREŠEREN, Damjana (ur.) in drugi. Ljubljana: Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije, 2005, str. 101-102, ilustr.

- Prvine ljudskega plesa v baletu Pie in Pina Mlakarja "Vrag na vasi". V: Nekdanje svečanosti: prispevki za monografijo Pie in Pina Mlakarja. Katarina Lavš (ur.). Ljubljana: Društvo baletnih umetnikov Slovenije, 2006.

Prispeval je tudi gesla oz. sestavke v enciklopedije, leksikone in slovarje:

- **Etnokoreologija**. - Enciklopedija Slovenije. 1. natis. JAVORNIK, Marjan (ur.) in drugi. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1987-2002, 1989, zv. 3: Eg-Hab, str. 63, ilustr.
- **Folklora, Folklorne skupine**. - Enciklopedija Slovenije. 1. natis. JAVORNIK, Marjan (ur.) in drugi. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1987-2002, 1989, zv. 3: Eg-Hab, str. 130-131, ilustr.
- **Ljudski ples**. - Enciklopedija Slovenije. 1. natis. JAVORNIK, Marjan (ur.) in drugi. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1987-2002, 1992, zv. 6: Krek-Marij, str. 295-296, ilustr.
- **Mostna igra**. - Enciklopedija Slovenije. 1. natis. JAVORNIK, Marjan (ur.) in drugi. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1987-2002, 1993, [Zv.] 7: Marin-Nor, str. 223.
- **Polka**. - Enciklopedija Slovenije. 1. natis. JAVORNIK, Marjan (ur.) in drugi. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1987-2002, 1995, zv. 9: Plo-Ps, str. 123, ilustr.
- **Ravnikar, Bruno**. - Enciklopedija Slovenije. 1. natis. JAVORNIK, Marjan (ur.) in drugi. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1987-2002, 1996, zv. 10: Pt-Savn, str. 102.
- [Gesla - 117 enot]. - Slovenski etnološki leksikon. 1. izd. BAŠ, Angelos (ur.). Ljubljana: Mladinska knjiga, 2004.

Poleg tega je soavtor dveh knjig, ki sta nastali na pobudo dveh folklornih skupin:

- **Dediščina Lancove vasi in okolice: noša, plesi in maske**. Soavtorji: MAKAROVIC, Marija, GAČNIK, Aleš. Ptuj: Znanstvenoraziskovalno središče Bistra; Lancova vas: Folklorno društvo, 2003. 112 str., ilustr.
- **Naša Poljana: kulturna dediščina Velike Polane in okolice**. Soavtorici: FUJS, Metka, MAKAROVIC, Marija. Velika Polana: KD "Miško Kranjec", 2004. 188 str., ilustr.

Je avtor dodatnega besedila v naslednjih publikacijah:

- **Oj, tan stoji pa lipa: ziljski žegen, štehvanje in prvi rej**. Šentjakob = St. Jakob: Slovensko prosvetno društvo "Rož", 1996. [34] str., ilustr.
- TRAMPUŠ, Neva, TRAMPUŠ, Alenka, TRAMPUŠ, Mile. **Koleda, šaleška folklorna skupina**. (Zbirka Fragmenti, zv. 6). Bibliofilska izd. Velenje: Pozoj, 1997. 36 str., barvne fotogr.
- LUBEJ, Nežka. **Pikapolonica, hvala za zlato kolo!**: otroške igre in plesi: priročnik za folklorno vzgojo. Maribor: Zveza kulturnih organizacij, 1997. 101 str., ilustr., note. ISBN 961-6168-12-6.
- **Najgel, fajgel, rožmarin**. Dobova: Kulturno društvo, Š2001Č. 1 zvočna kasetna (38 min, 53 sek.).

- MEH, Anica. **Je pušeljc narjen** ---: narodopisni utrinki iz Mislinjske doline. Podgorje: samozal., 2005. 153 str., ilustr.

V zadnjem času je soavtor nekaterih zgoščenk, ki jih je izdal Glasbenonarodopisni inštitut ZRC SAZU:

- **Od Ribnice do Rakitnice: ljudska pesem in glasba v Ribniški dolini** = From Ribnica to Rakitnica: folk songs and music of the Ribniška dolina valley. (Iz arhiva Glasbenonarodopisnega inštituta). Soavtor: KUNEJ, Drago. Ljubljana: Glasbenonarodopisni inštitut Znanstvenoraziskovalnega centra SAZU; Hrovača: Škrabčeva hiša; Ribnica: Miklova hiša, p 2003. 1 CD (68 min, 59 sek), stereo.
- **Slovenske ljudske plesne viže, Koroška** = Slovene folk dance music, The Koroška region. (Iz arhiva Glasbenonarodopisnega inštituta). Soavtorja: KUNEJ, Drago, KUNEJ, Rebeka. Ljubljana: ZRC SAZU, cop. 2003. 1 CD (58 min, 44 sek), stereo.
- **Odmev prvih zapisov** = (The echo of the first recordings). (Iz arhiva Glasbenonarodopisnega inštituta). Soavtorji: KLOBČAR, Marija, KUNEJ, Drago, ŠIVIC, Urša. Ljubljana: Glasbenonarodopisni inštitut ZRC SAZU, p 2004. 1 CD (62 min 20 sek), stereo.

In za konec še nekaj prispevkov, ki jih avtorica tega seznama ni uvrstila v zgornje skupine, vendar je po njeni presoji dobro, da bralce Folklornika seznanimo z njimi:

- **Vascit pr Zile: ziljska svatba v pesmi, besedi, plesu in glasbi**. Soavtorji: KRIEGL, Niko, LOŽAR-PODLOGAR, Helena, KORUZA, Jože, MLISAVLJEVIČ, Lajko. V Celovcu: Slovenska prosvetna zveza, [1976?]. [48] str.
- **Ljudski plesi**. Ljubljana: Združenje plesnih učiteljev SR Slovenije: komisija za družabni ples pri ZKO Slovenije: Delavska univerza "Cene Štupar", 1981. 60 str., note.
- **Folklora in folklorizem**. - Kulturni poročevalec, 22/102, Ljubljana 1991, str. 7.
- **Slog slovenskega ljudskega plesa**. - Folklornik, 1/1, Ljubljana 2005, str. 7-9.
- **Slovenski narodni plesovi**: (skripta za folklorni seminar). Zagreb: [s.n.], 1971. 111 str., pril., note.
- "Coklarski ples". Folklornik 2 (2006):28.

Henrik Neubauer UMETNOST KOREOGRAFIJE

REBEKA KUNEJ

Ljubljana: Javni sklad RS za kulturne dejavnosti, 2006, 91 str., ilustr.

“Umetnost koreografije” izpod peresa dr. Henrika Neubaerja je namenjena - kot zapiše avtor v sklepu, da pomaga mladim koreografom in tistim, ki si želijo pri ustvarjanju plesnih skladb izpopolniti svojo umetnost in znanje (str. 73). Čeprav jo pisec namenja v prvi vrsti koreografom bale-

ta in sodobnega plesa, jo priporočam v branje tudi “koreografom ljudskega plesa v folklornih skupinah” z opozorilom, da tudi ljudski ples sodi med ples in umetnost.

Uvodoma avtor opredeli pojem koreografija in še razloži, kaj je kinetografija ter nato poda namen knjige o koreografiji, s katero želi prikazati lepoto koreografskega ustvarjanja, to je ustvarjanja s človeškim telesom brez besed (str. 7). Sledi poglavje s kratkim pregledom zgodovine plesa - vse od prazgodovine, do starega veka, ko so se začeli kazati prvi zametki poklicnega plesa in delitve na izvajalce in gledalce, do razvoja poklicnega plesa, umetnosti postavljanja plesov in do razvoja poklica koreografa v 17. stoletju. Ne gre prezreti, da poglavje na kratko predstavlja tudi zgodovino koreografiranja in koreografij na Slovenskem in s tem dodaja pomemben drobec k zapisu zgodovine plesa na naših tleh.

Osrednjo vsebino knjige avtor razdeli na dva dela: splošni in posebni del. V splošnem delu predstavi koreografa in njegovo širše delovno okolje. Pri tem takoj uvodoma opozori, da je osnova koreografovega dela ples, ki pa mora biti predvsem umetnost izraza in čustev in ne razkazovanje akrobatske virtuoznosti, pri tem pa avtor ne zanemarja tehničnega znanja, brez katerega ni umetnosti; a opozarja, da zgolj obvladovanje tehnike izniči navdih in omeji umetniško stvaritev. Razdelek o koreografu končuje z mislijo, da se ob gledanju težko naučimo koreografiranja, da je treba delati in ustvarjati. Ustvarjalnosti se ne more naučiti kdor koli, lahko pa vsakomur pomagamo, ga podpiramo in mu posredujemo obrtno plat njegovega ustva-

rialnega poklica ... (str. 19), zapiše avtor in nadaljuje s podajanjem koreografu potrebnih znanj, saj v naslednjem razdelku razloži postopek nastajanja plesne kompozicije, zatem posebno podpoglavje namenja znanjem, ki jih potrebuje koreograf in našteva, kaj vse mora obvladati pri svojem delu ter na kaj mora biti pozoren, ko načrtuje nastop. Ker je ples tesno povezan z glasbo, pisec posveti tej tematiki dva razdelka, v katerih se osredotoča na to, kako analiziramo izbrano glasbo in kakšna je povezava z glasbenikom: korepetitorjem in dirigentom. V naslednjem razdelku se posveti še scenografiji in kostumografiji ter sodelovanju s tistimi, ki so odgovorni za ti dve področji pri nastajanju plesne predstave. Koreografski proces je ustvarjalni proces, ki zahteva veliko vaje in znanja (str. 35), zapiše avtor uvodoma k novemu razdelku in v nadaljevanju navede nekaj idej, ki so lahko v pomoč tudi folklornikom v njihovem koreografskem procesu. Temi naslednjih dveh razdelkov sta koreografovo delo s plesalci v dvorani za vaje in delo na odru, posebej namenja še podpoglavje pripravam od začetka do prve predstave in se v zadnjem razdelku prvega, splošnega dela, dotakne propagandnega in informacijskega gradiva o novonastali koreografiji.

Sledi posebni del, v katerem se dr. Neubauer osredotoča predvsem na možnosti gibanja posameznika in skupine v času in prostoru, upošteva vsebino plesnega dela in njegovih izraznih možnosti. Vsebino razdeli na naslednje razdelke: gibi in plesalčevo telo, koraki in gibi posameznih delov telesa, izbor kombinacij gibov in korakov, gibanje od znotraj ven in od zunaj navznoter, simetričnost in nesimetričnost v telesu, uporaba energije in dinamika. Zdi se, da bo folklornikom najzanimivejši razdelek tega dela knjige o zavedanju prostora na odru, navsezadnje je obvladovanje in uporaba prostora za koreografa ena njegovih najpomembnejših nalog. Drugi pomemben element pa je čas - kar je tema naslednjega razdelka. Temu sledi podpoglavje, v katerem avtor želi opozoriti, da mora koreograf pri ustvarjanju plesa izbrati take gibe, ki bodo imeli za plesalce in za gledalce natančno določen pomen in

Fotografija iz knjige s pripisom: Simetričnost v telesu.
(Foto: Janez Eržen.)

bodo utemeljeni. Vsaka nova plesna skladba pomeni za koreografa najprej pot v neznano - v raziskovanje novih izraznih možnosti in tehničnih možnosti plesne umetnosti (str. 63), zapiše avtor na začetku razdelka, kjer namenja besede mladim koreografom in opozarja, naj si v svojem ustvarjanju ne pomagajo z zapisi koreografij drugih na video nosilcih. Opazi se namreč, da si koreografi brez lastnih idej pomagajo tudi na tak način, vendar je v njihovih stvaritvah viden "pravi" avtor. Zato spodbuja začetnike, da se z nadarjenostjo in z znanjem lotijo raziskovanja, ki ga omogoča lastno ustvarjanje, v katerega naj vložijo svojo filozofijo plesa, umetnosti in življenja in svoje prepričanje, pri tem pa morajo imeti čas, moč in potrpljenje, da se njihove zamisli izčistijo in zaživijo. V nadaljevanju nam pisec predstavi, kako se koreografija za posameznega plesalca razlikuje od koreografije skupinskih plesov, in opozarja, na kaj moramo pri tem paziti. Pazljivost velja tudi pri uporabi simetričnosti in nesimetričnosti v prostoru, kar je tema naslednjega razdelka, temu pa sledi še podpoglavje, v katerem obravnava izraze in čustva, ki jih plesalci podajajo v plesni predstavi. Ob koncu tega dela knjige dr. Neubauer namenja nekaj besed še improvizaciji ter slogu, kjer opozarja na slogovno enovitost plesne predstave, kaj mora koreograf storiti po premieri ter nazadnje zaključí z mislijo: Najstrožji kritik mora biti vedno umetnik sam. Le tako bo kot koreograf nadaljeval svojo umetniško pot, napredoval in se uveljavljal (str. 71).

Sklepu, ki je preveden tudi v angleški jezik, sledi še dodatek, v katerem so razloženi nekateri glasbeni izrazi, predvsem pa bo folklornikom v korist razlaga nekaterih odskih tehničnih izrazov, saj se hote ali nehoče srečujejo z njimi pri svojem delu. Sledi še seznam koreografov in njihovih baletnih postavitvev v slovenskih narodnih gledališčih v Ljubljani in Mariboru ter seznam avtorjevih baletnih koreografij drugod. Kot se strokovnemu pisanju pritiče, ga avtor zaključuje z navedbo uporabljenih virov in literature.

Čeprav bo folkornika sprva morda motil jezik, ki se kljub strokovnosti, kateremu se pisec ne more izogniti, trudi biti razumljiv in jasen, bodo bralca pritegnili tudi zanimivi in raznovrstni citati, ki podajajo osebne izkušnje avtorja ali katerega drugega koreografa na obravnavano temo in tako poživijo vsebino in jo naredijo privlačnejšo. Navkljub vsemu bo "koreograf ljudskega plesa v folklorni skupini" našel ob prebiranju te knjige številne uporabne napotke, ki jih bo lahko s pridom prenesel v svoje delovno okolje. Nenazadnje tudi zato, ker iz nje veje neizmerna ljubezen do plesa kot umetnosti.

Fotografija iz knjige s pripisom: Koreograf pri delu s plesalci.
(Foto: Janez Eržen.)

NAVODILA ZA OBLIKOVANJE IN ODDAJO PRISPEVKOV

FolklorNIK je glasilo, namenjeno folklornim in podobnim skupinam, ki v sodobnosti poustvarjajo prvine kulture in načina življenja ljudi na Slovenskem v preteklosti. Objavlja strokovne in poljudne prispevke s področja glasbene, plesne, oblačilne in druge dediščine; tako prispevke, ki obravnavajo izročilo preteklosti, kakor tudi prispevke, ki govorijo o sodobnem odnosu do izročila.

Uredništvo Folklornika prosi vse sodelavce, da pri oddaji prispevkov upoštevajo spodaj navedene oblikovne standarde:

1. Prispevke oddajte v tipkopisu s priloženo disketo ali po elektronski pošti.
2. Pripišite podatke o avtorju (ime, priimek, izobrazba, poklic, naslov, elektronski naslov, telefonska številka).
3. Prispevke pošljite na naslov: Javni sklad Republike Slovenije za kulturne dejavnosti, Štefanova 5, 1000 Ljubljana, za uredništvo Folklornika ali na elektronski naslov: bojan.knific@jskd.si.
4. V kuverto dodajte tudi fotografije in drugo ilustrativno gradivo, v besedilu pa označite mesta, kamor naj bi gradivo sodilo.
5. Za vsebino prispevkov odgovarjajo avtorji.
6. O izbiri ali zavrnitvi prispevkov odloča uredniški odbor.
7. Poslanega gradiva ne vračamo.
8. Pri strokovnih člankih uporabljajte oklepajski način citiranja: (priimek leto izida: stran); primer: (Ramovš 1980: 23). Ob koncu navedite vire in literaturo.

